

Loopbaanmonitor onderwijs

Microdata: 2011 – 2017

Enquête: 2016 – 2017

CentERdata

Klaas de Vos
Peter Fontein

MOOZ

Sil Vrielink

November 2018

© CentERdata, Tilburg, 2018

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Deel 1. Microdata	5
Samenvatting en conclusies	6
1 Inleiding	11
1.1 Onderzoeksvragen	11
1.2 Onderzoeksverantwoording.....	12
1.3 Opbouw rapport	13
2 Arbeidsmarktpositie na afstuderen.....	14
2.1 Beroepsrendement op hoofdlijnen.....	14
2.2 Dynamiek	17
2.3 Beroepsrendement in detail.....	18
2.4 Ontwikkeling arbeidsmarktpositie: vergelijking microdata - enquête	22
3 Beroepsrendement lerarenopleidingen naar achtergrondkenmerken	24
3.1 Vakgebied	24
3.2 Geslacht.....	26
3.3 Leeftijd bij afstuderen.....	26
3.4 Voltijd vs. deeltijd	27
4 Baankenmerken	29
4.1 Onderwijssector waarin men werkzaam is	29
4.2 Aanstellingsomvang.....	34
4.3 Provincie	41
4.4 Afstand woongemeente en werkgemeente	43
5 Verdieping arbeidsmarktsituatie niet-werkenden en uitstromers	45
5.1 Ontvangers uitkering.....	45
5.2 Inschrijvingen als student	47
6 Arbeidsmarktsituatie buiten het onderwijs; betrekkingssomvang en salariëring binnen en buiten onderwijs	49
6.1 Sector buiten het onderwijs	49
6.2 Bestemming uitstroom	53
6.3 Aanstellingsomvang.....	54
6.4 Uurloon.....	56
6.5 Uurloon naar sector en vak	59
6.6 Uurloon uitstromers	64
7 Regressie-analyses	66
7.1 Belangrijkste resultaten	66
Bijlage A. Regressieresultaten in detail.....	70
A.1 Kans 1 jaar na afstuderen.....	69
A.2 Kans 5 jaar na afstuderen.....	75

Deel 2. Begeleiding van beginnende leraren	80
Samenvatting	81
1 Inleiding	85
1.1 Aanleiding	85
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	85
1.3 Werkwijze	86
1.4 Leeswijzer	86
2 Blik op de lerarenopleiding	87
2.1 Tevredenheid over de lerarenopleidingen	87
2.2 Voorbereiding op de beroepspraktijk	91
3 Arbeidsmarktpositie beginnende leraren	94
3.1 Arbeidsmarktpositie beginnende leraren	94
3.2 Motieven om in het onderwijs te gaan werken	98
3.3 Aansluiting tussen stage en werk	99
4 Begeleiding van beginnende leraren	103
4.1 Inleiding	103
4.2 Begeleiding van beginnende leraren	103
4.3 Bepalende factoren voor begeleiding	110
4.4 Tevredenheid over de begeleiding	110
4.5 Elementen van goede begeleiding	111
5 Werkbeleving van beginnende leraren	113
5.1 Werkdruk en werktevredenheid	113
5.2 Geloof in eigen kunnen ('self-efficacy')	115
5.3 Bepalende factoren voor arbeidstevredenheid	117
5.4 Bepalende factoren voor het geloof in eigen kunnen	118
5.5 Verloop	119
Bijlage A Tabellen	121
Bijlage B Resultaten regressieanalyses.....	135

Deel 1 – Microdata

Samenvatting en conclusies

De Loopbaanmonitor onderwijs richt zich op de ontwikkeling van de arbeidsmarktpositie van recent afgestudeerde leraren. Het onderzoek kent twee onderdelen: secundaire analyses op CBS-microdata (afstudeercohorten 2011-2016) en een enquête onder pas afgestudeerden van de lerarenopleidingen (cohort 2016 en cohort 2017).

De uitkomsten van het eerste onderdeel staan centraal in deze rapportage, met als belangrijkste bevinding dat het percentage recent afgestudeerden van de pabo dat aan de slag is gekomen in het onderwijs een aanzienlijke stijging geeft te zien. Van afstudeercohort 2015 was na één jaar 76% werkzaam binnen het onderwijs en van afstudeercohort 2016 is dit 81%, een stijging van 5 procentpunt. Bovendien is het aandeel afgestudeerden van de pabo dat een aanstelling van 0,8 fte of meer vindt tussen beide cohorten gestegen van 61% naar 70%. In vergelijking met enkele jaren geleden vindt een groter deel van de afgestudeerden dus een baan in het po, hetgeen ook in lijn is met de eerste signalen uit het veld omtrent toenemende krapte op de onderwijsarbeidsmarkt po. Voor afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleiding en de universitaire lerarenopleiding is het percentage dat na één jaar een baan heeft voor de afstudeercohorten 2014 t/m 2016 relatief stabiel (resp. ongeveer 65% en 73%). Daarbij ligt dit percentage voor leraren talen en exacte vakken over de gehele periode duidelijk hoger dan voor leraren in culturele en creatieve vakken en lichamelijke opvoeding.

In deze samenvatting belichten we de kernonderwerpen van de Loopbaanmonitor onderwijs: de arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerden en de dynamiek daarin, het beroepsrendement van de lerarenopleidingen naar achtergrondkenmerken en baan- en contractkenmerken. Met beroepsrendement wordt daarbij in deze context het percentage afgestudeerden bedoeld dat werkzaam is in het onderwijs. Daarbij onderscheiden we in deze samenvatting afgestudeerden van de pabo enerzijds en afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleiding (hbo-bachelor) en universitaire lerarenopleiding (ulo) anderzijds. Dit betreft in het algemeen een eerste lerarenopleiding die men volgt na het voortgezet onderwijs. Naast de uitkomsten die in dit rapport zijn opgenomen, is tevens een Excelbestand beschikbaar met detailresultaten.

Pabo: arbeidsmarktpositie en -dynamiek

In Tabel 0.1 is de arbeidsmarktpositie één jaar na afstuderen weergegeven voor de afstudeercohorten 2011 tot en met 2016, zoals die op basis van de CBS-microdata is vastgesteld. Het algemene beeld is dat het grootste gedeelte van deze personen na een jaar een baan in het onderwijs heeft gevonden. Tussen cohort 2011 en cohort 2012 is een daling van het beroepsrendement zichtbaar, waarbij als dieptepunt een beroepsrendement van 73% voor cohort 2012 wordt bereikt. Deze daling is mede het gevolg van het feit dat minder onderwijsbanen beschikbaar zijn gekomen in deze periode. Vanaf cohort 2013 is echter weer een stijging zichtbaar. In het cohort 2016 ligt het beroepsrendement één jaar na afstuderen met 81% per saldo duidelijk boven het niveau van alle andere getoonde cohorten.

Tabel 0.1. Percentage afgestudeerden dat één jaar na afstuderen werkzaam is binnen het onderwijs

Cohort	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Pabo	77%*	73%	75%	77%	76%	81%

*Van het cohort dat in 2011 aan de pabo is afgestudeerd, was 77% één jaar na afstuderen (m.a.w. in 2012) werkzaam in het onderwijs.

De relatie tussen de arbeidsmarktpositie één jaar en vijf jaar na afstuderen is in Tabel 0.2 weergegeven. Uit de tabel blijkt dat pabo-gediplomeerden de afgelopen jaren een toenemende kans hebben om vijf jaar na afstuderen wel in het onderwijs werkzaam te zijn als men dat één jaar na afstuderen niet was: van 39% voor cohort 2010 tot 46% voor cohort 2012. Bij de pabo-gediplomeerden die één jaar na afstuderen wel in het onderwijs werkzaam waren, is een lichte stijging te zien. In het cohort 2012 is 88% van hen na vijf jaar nog steeds werkzaam in het onderwijs.

Tabel 0.2. Arbeidsmarktdynamiek één versus vijf jaar na afstuderen, cohorten 2010, 2011 en 2012

Opleiding	Werkzaam binnen onderwijs na 1 jaar	Werkzaam binnen onderwijs na 5 jaar		
		Cohort 2010	Cohort 2011	Cohort 2012
Pabo	Nee	39	42	46
	Ja	86	87	88

Pabo: baankenmerken

Naast de vraag of men een baan in het onderwijs heeft, is ook van belang in hoeverre startende leraren een reguliere baan vinden van voldoende omvang in uren. Het blijkt dat pabo-afgestudeerden tussen 2011 en 2012 gemiddeld steeds moeilijker een baan van voldoende omvang vonden, met ook hier een positieve kentering vanaf schooljaar 2014/2015 (afstudeercohort 2013). Zo had van de in het onderwijs startende pabo-afgestudeerden uit cohort 2011 na één jaar 52% een baan van 0,8 fte of meer, voor cohort 2012 was dit nog maar 46% maar voor cohort 2015 was dit 61% en voor cohort 2016 zelfs 70%.

Daarnaast komen uit de enquête onder de pas afgestudeerden forse verschillen naar boven als het gaat om het type aanstelling (regulier/vervanging) en het type dienstverband (vast/tijdelijk). Zo vertoont het percentage pabo-gediplomeerden dat recent na afstuderen een reguliere baan in het onderwijs heeft tussen cohort 2013 en cohort 2017 een duidelijke stijging (tot 76% voor cohort 2017), en hetzelfde geldt voor het percentage met een vast dienstverband of uitzicht op een vast dienstverband (samen ongeveer 69% voor cohort 2017).

Pabo: achtergrondkenmerken pas afgestudeerden

Onder pabo-gediplomeerden zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen in het aandeel dat een jaar na afstuderen een onderwijsbaan heeft vrij klein. In de meeste cohorten vinden we voor mannen iets hogere aandelen dan voor vrouwen. Onderverdeeld naar leeftijd is het aandeel met een onderwijsbaan in het algemeen iets hoger onder afgestudeerden jonger dan 30 jaar dan onder de groep van 30 jaar en ouder, en wordt het verschil tussen beide groepen wat groter naarmate men langer afgestudeerd is. Soortgelijke verschillen vinden we tussen afgestudeerden die een voltijdopleiding volgden en in deeltijd opgeleiden.

Tweedegraads en universitaire lerarenopleidingen: arbeidsmarktpositie en -dynamiek

In Tabel 0.3 is de arbeidsmarktpositie één jaar na afstuderen weergegeven voor de cohorten 2011 tot en met 2016 van de tweedegraads lerarenopleidingen en van de ulo, zoals die op basis van de CBS-microdata is vastgesteld. Ook hier is het algemene beeld dat het grootste gedeelte van deze personen een baan in het onderwijs heeft gevonden, al liggen de percentages lager dan voor afgestudeerden van de pabo. Van afstudeercohort 2016 heeft ongeveer 65% van de

afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding na een jaar een baan in het onderwijs gevonden. Dit kan een baan in het vo zijn maar personen met een tweedegraads lerarenbevoegdheid kunnen bijvoorbeeld ook in het mbo terecht. Voor de cohorten 2011-2013 ligt dit percentage duidelijk lager, met als dieptepunt 58% voor cohort 2012.

Van de afgestudeerden van de ulo in het afstudeercohort 2011 heeft bijna driekwart na een jaar een baan in het onderwijs. Tussen cohort 2011 en 2012 is in de tabel een daling van het beroepsrendement zichtbaar. Vanaf cohort 2013 is ook hier sprake van een stijging, zodat dit percentage voor de cohorten 2014 t/m 2016 weer op 73% ligt. Net als bij de pabo en tweedegraads lerarenopleidingen was voor de ulo het beroepsrendement het laagst voor cohort 2012.

Tabel 0.3. Percentage afgestudeerden dat één jaar na afstuderen werkzaam is binnen het onderwijs

Cohort	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tweedegraads lerarenopleiding	60%	58%	60%	64%	66%	65%
Ulo	73%*	69%	72%	73%	73%	73%

*Van het cohort dat in 2011 aan de ulo is afgestudeerd, was 73% één jaar na afstuderen (m.a.w. in 2012) werkzaam in het onderwijs.

De relatie tussen de arbeidsmarktpositie één jaar en vijf jaar na afstuderen is in Tabel 0.4 weergegeven. Van de afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen die na één jaar niet in het onderwijs werkzaam waren, stijgt het percentage dat na vijf jaar wel in het onderwijs werkt van 23% voor cohort 2010 naar 30% voor cohort 2012. Bij de ulo afgestudeerden varieert dit percentage nogal, tussen 32% voor cohort 2010 en 20% voor cohort 2011. Werkt men na één jaar wel in het onderwijs, dan geldt hetzelfde na vijf jaar voor ongeveer 90% van de afgestudeerden van zowel de tweedegraadslerarenopleidingen als de ulo.

Tabel 0.4. Arbeidsmarktdynamiek één versus vijf jaar na afstuderen, cohorten 2010, 2011 en 2012

Opleiding	Werkzaam binnen onderwijs na 1 jaar	Werkzaam binnen onderwijs na 5 jaar		
		Cohort 2010	Cohort 2011	Cohort 2012
Tweedegraads lerarenopleiding	Nee	23	28	30
	Ja	89	90	90
Ulo	Nee	32	20	26
	Ja	91	90	89

Lerarenopleiding vo en ulo: baankenmerken

Het blijkt dat onder de pas afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen het aandeel met een baan van minimaal 0,8 fte vanaf afstudeercohort 2011 vrij stabiel is geweest. Tussen afstudeercohort 2013 (56%) en afstudeercohort 2015 (60%) was sprake van een lichte stijging, maar afstudeercohort 2016 laat weer hetzelfde percentage zien als cohort 2013. De contractomvang van ulo-gediplomeerden in het onderwijs laat geen duidelijke trend zien. Voor deze groep varieert de kans op een contract van minimaal 0,8 fte tussen de 51% en 59%. Dit beeld wijkt daarmee duidelijk af van dat van de afgestudeerden van de pabo, waar de aanvankelijke daling van het aandeel banen van 0,8 fte of groter gevolgd werd door een veel sterkere stijging.

Uit de enquête blijkt dat afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen en de ulo voor cohort 2017 na een half jaar in 88% van de gevallen een reguliere baan hebben, met in 73% van de gevallen een vast contract of uitzicht op een vast contract. Daarmee lijkt de arbeidsmarktpositie van deze afgestudeerden duidelijk beter dan die van de pabo gediplomeerden, met name wat betreft het onderscheid reguliere/vervangings baan.

Tweedegraads en universitaire lerarenopleidingen: achtergrondkenmerken pas afgestudeerden

Voor de afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen en de ulo is het vakgebied een belangrijke bepalende factor voor de kans op een baan in het onderwijs. Het laagste beroepsrendement vinden we voor degenen die een culturele/creatieve lerarenopleiding hebben afgerond, gevolgd door een verzorgende opleiding en lichamelijke opvoeding. Het hoogste beroepsrendement vinden we wat de tweedegraads lerarenopleidingen betreft voor gediplomeerden in de exacte en economische vakken. Wat betreft de afgestudeerden van de ulo is het beroepsrendement met name hoog te noemen voor de talen en de exacte vakken. Ook de economische vakken doen het goed in vergelijking met de maatschappelijke en de culturele/creatieve vakken.

Uit de enquête onder pas afgestudeerden van cohort 2017 blijkt een lerarenopleiding in de lichamelijke opvoeding slecht voor de kans op een vast contract (6%). Lerarenopleidingen in technische vakken bieden de grootste kans op een vast contract (65%), gevolgd door exacte vakken (44%).

Gemiddeld uurloon

Uit analyses van het gemiddelde uurloon onder net afgestudeerden van de lerarenopleidingen blijkt dat degenen die een baan binnen het onderwijs vinden gemiddeld duidelijk meer verdienen dan degenen die buiten het onderwijs gaan werken (één tot vijf jaar na afstuderen). De oorzaak hiervoor is mogelijk dat de vooropleiding beter aansluit bij een baan binnen het onderwijs. Voor afgestudeerden van de tweedegraadslerarenopleidingen en de ulo zijn de verschillen gemiddeld groter dan voor afgestudeerden van de pabo.

Bezien we degenen die in het onderwijs gewerkt hebben, maar het onderwijs binnen vijf jaar verlaten, dan vinden we voor afgestudeerden van de pabo en de tweedegraads lerarenopleidingen dat men (gemiddeld per uur) meestal minder gaat verdienen buiten het onderwijs. Daarbij geldt wel de kanttekening dat het totale loon wel kan stijgen door een toename van de betrekkingssomvang.

Conclusies

Voor de afgestudeerden van de pabo is voor cohort 2016 een flinke stijging zichtbaar in het beroepsrendement na één jaar, waarbij de betrekkingssomvang van de gevonden baan bovendien duidelijk hoger ligt. Met betrekking tot de tweedegraadslerarenopleiding en de ulo is de situatie veel stabielier tussen de cohorten 2015 en 2016. Het dieptepunt qua beroepsrendement na één jaar lag in 2013 (cohort 2012). Het beroepsrendement na één jaar van afstudeercohort 2016 ligt respectievelijk zo'n vier (ulo), zeven (tweedegraads lerarenopleiding) en acht (pabo) procentpunt hoger dan dat van afstudeercohort 2012.

Naast de ontwikkeling van het beroepsrendement, laat het onderzoek ook zien dat de arbeidsmarktpositie van starters aan dynamiek onderhevig is. Daarbij valt op dat er niet alleen uitval optreedt onder pas afgestudeerde leraren, maar dat er ook afgestudeerden zijn die pas na verloop van jaren in het onderwijs aan de slag gaan. Uit de analyses blijkt verder dat de groep

afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen en de ulo die zowel na één jaar als na vijf jaar niet werkzaam is in het onderwijs een stuk groter is dan de groep afgestudeerden die na één jaar wel in het onderwijs begonnen zijn, maar na vijf jaar blijken te zijn uitgevallen. In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, verliest de sector direct na afstuderen dus veel meer afgestudeerden dan in de paar jaar daarna (afgestudeerden die uitvallen uit het onderwijs).

1 Inleiding

Doel van de Loopbaanmonitor onderwijs is om inzicht te krijgen in de arbeidsmarktsituatie van pas afgestudeerde leraren en het beroepsrendement van de lerarenopleidingen. Met beroepsrendement wordt daarbij het aandeel afgestudeerden bedoeld dat ook daadwerkelijk in het onderwijs aan de slag gaat. De focus van de Loopbaanmonitor onderwijs is vooral gericht op de eerste fase na het afstuderen omdat startende leraren vooral in de eerste jaren na hun afstuderen het onderwijs verlaten. Derhalve is onder meer het beroepsrendement na een half, één, twee, drie, vier en vijf jaar in kaart gebracht.

De Loopbaanmonitor onderwijs bestaat uit twee onderdelen: een enquête onder leraren die recent hun eerste diploma voor een lerarenopleiding hebben behaald¹ en analyses op de microdata van het CBS²: gegevens op persoonsniveau die vanuit verschillende bestanden bij elkaar zijn gebracht. Voordeel van de microdata is dat het om feitelijke gegevens van de gehele populatie gaat. Met andere woorden, de informatie over loopbaanstappen is niet 'gekleurd' door een responsbias. Pas afgestudeerden die werkzaam zijn in het onderwijs zouden immers eerder geneigd kunnen zijn om deel te nemen aan de Loopbaanmonitor onderwijs dan degenen die buiten het onderwijs of niet werkzaam zijn.

Dit eerste deel van het rapport is voornamelijk gebaseerd op de analyses van de CBS-microdata. Aanvullend is gebruik gemaakt van de enquêteresultaten, om de actuele situatie te schetsen. Indien gebruik wordt gemaakt van de enquêteresultaten, wordt dit nadrukkelijk in de tekst vermeld.

In het vervolg van dit hoofdstuk gaan we in op de onderzoeksvragen, de onderzoeksverantwoording en de opbouw van dit rapport. In de vervolghoofdstukken presenteren we de onderzoeksresultaten.

1.1 Onderzoeksvragen

Analyse van CBS-microdata geeft onder andere antwoord op de volgende vragen:

- Wat is de arbeidsmarktsituatie direct tot vijf jaar na afstuderen en in hoeverre verschilt dit tussen opleidingen en cohorten (hoofdstuk 2 en 7)?
- Zijn er verschillen in arbeidsmarktsituatie naar vak, geslacht en leeftijd (hoofdstuk 3 en 7)?
- In welke onderwijssector komen afgestudeerden van de verschillende lerarenopleidingen terecht en wat zijn de ontwikkelingen in de aanstellingsomvang (hoofdstuk 4)?
- Wat is de arbeidsmarktsituatie van niet-werkenden; welk deel studeert verder en welk deel ontvangt een uitkering (hoofdstuk 5)?
- In welke sector komen afgestudeerden die buiten het onderwijs gaan werken terecht, en hoe verhoudt hun aanstellingsomvang en salariëring zich tot die van afgestudeerden die in het onderwijs gaan werken (hoofdstuk 6)?

De enquêteresultaten geven aanvullend antwoord op de volgende vragen:

- Wat is de huidige arbeidsmarktsituatie van pas afgestudeerde leraren een half jaar en één jaar na afstuderen en in hoeverre verschilt dit tussen opleidingen (hoofdstuk 2)?

¹ Deze enquête is opgesteld en geanalyseerd door MOOZ Onderzoek, waarbij CentERdata de hosting heeft verzorgd.

² De analyses op de microdata zijn uitgevoerd door CentERdata.

1.2 Onderzoeksverantwoording

Het Centrum voor Beleidsstatistiek (CvB) van het CBS stelt microdatabestanden beschikbaar voor onderzoek. De cijfers die daarover worden gepresenteerd in dit rapport betreffen secundaire analyses op basis van deze microdatabestanden.³ Deze databestanden bevatten informatie op persoonsniveau van onder andere *alle* afgestudeerden die in een bepaald jaar aan een lerarenopleiding een diploma hebben behaald. Door gegevens van meerdere jaren uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) over arbeid en uitkeringen en uit het Basis Register Onderwijs Hoger Onderwijs (BRON HO) met betrekking tot de (vervolg)opleiding op persoonsniveau te koppelen aan een cohort afgestudeerden van de lerarenopleidingen, verkrijgt men inzicht in de loopbaan van deze afgestudeerden door de jaren heen: de arbeidsmarktpositie, in welke sector men een baan heeft gevonden, wie uitkeringsgerechtigde is en of men een (vervolg)studie doet. In dit rapport zijn gegevens van 2011 tot en met 2017 (de meest recente gegevens die beschikbaar zijn) gebruikt.

Op basis van de BRON HO-data zijn degenen geselecteerd die in 2011 tot en met 2016 een lerarenopleiding⁴ succesvol hebben afgerond. Deze selectie van afgestudeerden is door DUO rechtstreeks aan CBS geleverd, voorzien van het burgerservicenummer. In verband met de privacy heeft CBS het burgerservicenummer van de afgestudeerden versleuteld, waarna de bestanden onderling op het versleutelde persoonsnummer gekoppeld en geanalyseerd konden worden. De analyses zijn door de onderzoekers zelf uitgevoerd via een zogeheten remote access verbinding.

Het gaat bij de rapportage over de microdata om afgestudeerden die *voor het eerst* een lerarenopleiding (pabo, tweedegraads lerarenopleiding of ulo) hebben afgerond. Het gaat steeds om in Nederland afgestudeerde personen in BRON HO; dat kunnen ook studenten uit het buitenland zijn. Personen die in het buitenland werken vallen buiten de statistieken. Waar we spreken over werken in het onderwijs kan het gaan om alle functies: in de CBS data wordt geen onderscheid gemaakt tussen onderwijzend, ondersteunend of management functies. Uitzendkrachten die in het onderwijs werkzaam zijn vallen onder de uitzendbranche, dus als zijnde werkzaam buiten het onderwijs.

Het peilmoment dat we hanteren in dit onderzoek is steeds 1 oktober. Waar we spreken over 'één jaar na afstuderen' gaat het dus om de arbeidsmarktpositie op 1 oktober één jaar na het jaar waarin men is afgestudeerd. Twee jaar na afstuderen betreft de situatie op 1 oktober, twee jaar na het jaar waarin men is afgestudeerd etc. Uitzondering betreft de situatie een half jaar na afstuderen. Daar is het peilmoment 1 april na het jaar van afstuderen.

In Tabel 1.1 is per cohort het aantal afgestudeerden van de lerarenopleidingen gegeven waarop de micro-data betrekking hebben. Zichtbaar is dat in 2011 nog ongeveer 5.000 pabo-studenten gediplomeerd uitstroomden. Dit aantal is in de jaren erop gedaald tot minder dan 3.700 gediplomeerden in 2016. Een iets andere ontwikkeling is zichtbaar in het aantal afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen, dat is gestegen van ruim 4.300 in 2011 tot bijna 4.600 in 2012, om vervolgens in 2013 te dalen naar een niveau van ongeveer 3.800 gediplomeerden. In 2014 is weer sprake van een lichte stijging terwijl in 2015 weer enige daling heeft plaatsgevonden, tot een niveau van ongeveer 3.900 gediplomeerden. Dat aantal is in 2016 vrijwel constant.

³ Het gaat om de bestanden met betrekking tot de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, de kenmerken van bedrijfseenheden, personen met een bijstandsuitkering, de kwantitatieve gegevens van banen, kwalitatieve gegevens van banen, en personen die in een bepaald jaar een werkloosheidsuitkering hebben ontvangen.

⁴ Alle opleidingen in BRON HO zijn meegenomen die door DUO als lerarenopleidingen worden aangemerkt. Het gaat dan om alle opleidingen in het croho-onderdeel onderwijs exclusief opleidingskunde (isatcode 39218). Dit is inclusief bv. docenten theater, dans, muziek, beeldende kunst en vormgeving, kunsteducatie, kunstgeschiedenis en culturele en kunstzinnige vorming/kunst algemeen. Daarnaast tellen de groene lerarenopleidingen (codes 34899 en 44135) mee.

Tabel 1.1. Aantal afgestudeerden van lerarenopleidingen

Cohort	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Pabo	4.974	4.890	4.437	4.222	4.053	3.693
Tweedegraads lerarenopleiding	4.346	4.559	3.830	3.991	3.909	3.914
Ulo	764	936	813	894	839	844

Dit rapport beschrijft de arbeidsmarktsituatie van afgestudeerden van lerarenopleidingen en analyseert daarbij (1) verschillen *tussen* cohorten, en (2) verschillen over de tijd (direct tot maximaal vijf jaar na afstuderen) *binnen* cohorten. Detailcijfers van het onderzoek worden ook beschikbaar gesteld in een afzonderlijk Excel bestand. Het zou te ver voeren om alle cijfers in dit rapport te bespreken.

1.3 Opbouw rapport

In hoofdstuk 2 gaan we in op de arbeidsmarktpositie na afstuderen, waarna we in hoofdstuk 3 het beroepsrendement van de lerarenopleiding onderscheiden naar een aantal achtergrondkenmerken van de afgestudeerden. In hoofdstuk 4 zoomen we verder in op de afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs. Binnen welke onderwijssector is men werkzaam en hoe groot is het aandeel van de afgestudeerden dat een 'grote' baan heeft (deeltijdfactor 0,8 of hoger)? In hoofdstuk 5 bespreken we de afgestudeerden die *niet* werkzaam zijn, niet in het onderwijs noch daarbuiten. Welk deel van de niet-werkenden ontvangt een uitkering? Welk deel staat ingeschreven als student? Hoofdstuk 6 presenteert een aantal cijfers met betrekking tot afgestudeerden die buiten het onderwijs zijn gaan werken, en vergelijkt hun aanstellingsomvang en salariëring met die van afgestudeerden die wel in het onderwijs werken.

In hoofdstuk 7 onderzoeken we de kans dat een afgestudeerde een baan binnen of buiten het onderwijs heeft na 1 jaar en na 5 jaar op basis van persoonskenmerken. In vergelijking met de voorgaande editie van de Loopbaanmonitor wordt de arbeidsmarktsituatie van een extra cohort (afstudeerjaar 2016) en een extra waarnemingsjaar (2017) weergegeven. Bij de bespreking van de resultaten gaat de aandacht vooral daar naar uit.

2 Arbeidsmarktpositie na afstuderen

Dit hoofdstuk beschrijft de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van de lerarenopleidingen van de cohorten 2011 tot en met 2016. Eerst wordt een overzicht gegeven van het aandeel afgestudeerden dat werkzaam is binnen het onderwijs op een bepaald peilmoment, een half jaar na afstuderen tot (maximaal) vijf jaar na afstuderen. Aangezien het laatst beschikbare peilmoment 2017 betreft, worden gegevens vijf jaar na afstuderen alleen voor de cohorten 2011 en 2012 gepresenteerd. Het overzicht van het aandeel binnen het onderwijs werkzame afgestudeerden wordt per opleiding getoond.

We maken onderscheid tussen vier verschillende arbeidsmarktposities (zie figuur 1.1):

1. *Werkzaam binnen het onderwijs*: afgestudeerden van lerarenopleidingen die een baan hebben binnen het onderwijs, ongeacht de functie of aanstellingsomvang. Het gaat hier om een baan binnen het basisonderwijs, speciaal (basis)onderwijs, voortgezet onderwijs, mbo/roc en hbo. Banen binnen het universitair onderwijs worden buiten beschouwing gelaten, omdat niet met zekerheid kan worden vastgesteld wat de verhouding onderzoek-onderwijs binnen dit type banen is. Deze vallen dus buiten het onderwijs⁵.
2. *Werkzaam binnen en buiten het onderwijs*: afgestudeerden van lerarenopleidingen die zowel binnen als buiten het onderwijs werkzaam zijn, ongeacht de omvang van elk van de banen.
3. *Werkzaam buiten het onderwijs*: afgestudeerden van lerarenopleidingen die alleen een betaalde baan hebben buiten het onderwijs, ongeacht de aanstellingsomvang.
4. *Niet werkzaam*: afgestudeerden van lerarenopleidingen die noch binnen noch buiten het onderwijs werkzaam zijn. Deze groep omvat bijvoorbeeld personen die een uitkering ontvangen, doorstuderen en/of een zorgtaak hebben. Ook personen met een eigen onderneming (niet in loondienst) vallen in deze categorie.

We bekijken eerst welk deel van de afgestudeerden één tot vijf jaar na afstuderen werkzaam is binnen het onderwijs, al dan niet in combinatie met een baan buiten het onderwijs en ongeacht de aanstellingsomvang (Tabel 2.1). Vervolgens wordt de arbeidsmarktpositie van afgestudeerde leraren in meer detail beschreven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de vier verschillende categorieën arbeidsmarktposities die hierboven beschreven zijn. Zie Tabel 2.3 voor de resultaten. Om ruimte te besparen en toch de verschillen tussen cohorten en tijdsdynamiek goed weer te geven, tonen de tabellen in dit rapport de arbeidsmarktpositie van afgestudeerde leraren 1, 3 en 5 jaar na afstuderen (indien beschikbaar voor het betreffende cohort). De volledige gegevens, ook voor de arbeidsmarktpositie een half, 2 en 4 jaar na afstuderen, zijn te vinden in het Excelbestand dat als bijlage bij dit rapport beschikbaar is en zijn soms ook opgenomen in de figuren.

2.1 Beroepsrendement op hoofdlijnen

Tabel 2.1 en Figuur 2.1 geven het aandeel van de afgestudeerden weer dat werkzaam is binnen het onderwijs. Het percentage van de afgestudeerden met een onderwijsbaan ligt over het algemeen het hoogst bij de pabo-afgestudeerden. Eén jaar na afstuderen had gemiddeld 76% van deze groep een baan binnen het onderwijs, al dan niet in combinatie met een baan daarbuiten. Dit

⁵ De indeling is gebaseerd op de beschikbare informatie in de CBS microdata. Daardoor kunnen onnauwkeurigheden voorkomen. Zo vallen bijvoorbeeld alle personen die via een uitzendbureau (sector: zakelijke dienstverlening) werken buiten het onderwijs.

percentage ligt substantieel lager onder afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding (gemiddeld 62%) en is iets hoger dan dat van afgestudeerden aan de ulo (72%).

Bezien we de ontwikkeling in de tijd, dan ligt voor alle typen lerarenopleidingen het percentage met een onderwijsbaan *één jaar* na afstuderen voor cohort 2012 het laagst. Was van het pabo cohort 2011 nog 77% één jaar na afstuderen werkzaam in het onderwijs, van cohort 2012 was dit slechts 73%. Na cohort 2012 is weer sprake van een lichte stijging, tot 77% voor cohort 2014. Van het cohort 2015 was bij de pabo afgestudeerden 76% één jaar na afstuderen werkzaam in het onderwijs. Bij het nieuwste cohort (2016) is dit percentage gestegen tot 81%. Een soortgelijke trend zien we bij de oudere cohorten afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen en de ulo. Bij de tweedegraads lerarenopleidingen neemt het percentage van de afgestudeerden dat één jaar na afstuderen een onderwijsbaan heeft af van ongeveer 61% voor cohort 2011 tot 58% voor cohort 2012 om daarna te stijgen tot 66% in 2015. Bij het cohort 2016 ligt dit percentage vrijwel even hoog op 65%. Bij de ulo daalt het percentage van 73% voor cohort 2011 tot 69% voor cohort 2012 en stijgt daarna weer tot 73% voor cohort 2014 om vervolgens bij de cohorten 2015 en 2016 op het zelfde niveau te blijven.

Tabel 2.1. Aandeel van de afgestudeerden dat werkzaam is binnen het onderwijs in %

Jaren na afstuderen	Pabo			Lerarenopleiding vo			Ulo		
	1	3	5	1	3	5	1	3	5
Cohort 2011	77	75	77	61	64	65	73	72	71
Cohort 2012	73	74	77	58	63	65	69	71	70
Cohort 2013	75	77		60	66		72	72	
Cohort 2014	77	80		64	67		73	72	
Cohort 2015	76			66			73		
Cohort 2016	81			65			73		

Vertoont van het cohort 2011 van de pabo-afgestudeerden het percentage dat werkzaam is binnen het onderwijs tussen één en drie jaar na afstuderen nog een daling om vervolgens weer te stijgen, bij cohort 2012 is na vijf jaar het percentage pabo afgestudeerden werkzaam in het onderwijs duidelijk gestegen in vergelijking met één jaar na afstuderen. De cohorten 2013 en 2014 vertonen na drie jaar ook een lichte stijging, in vergelijking met de situatie na één jaar.

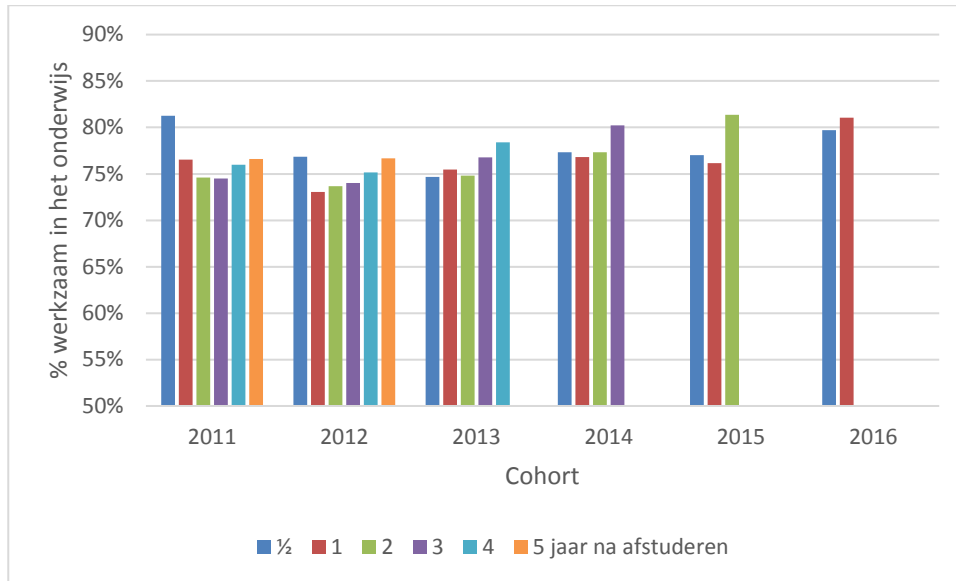
Onder de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen is er voor de cohorten 2012 en 2013 na vijf jaar sprake van een duidelijke stijging van het percentage afgestudeerden werkzaam in het onderwijs, vergeleken met de situatie na één jaar. Voor de cohorten 2011 t/m 2014 is er 3 jaar na afstuderen eveneens een toename te zien van het aantal afgestudeerden werkzaam in het onderwijs ten opzichte van 1 jaar na afstuderen.

Onder de ulo-gediplomeerden verschilt het verloop van het percentage met een onderwijsbaan over de tijd enigszins tussen de cohorten. Bij ulo-gediplomeerden is het aandeel binnen het onderwijs werkenden voor cohort 2011 vijf jaar na afstuderen het kleinst (71%), terwijl dit voor cohort 2012 na één jaar juist het kleinst is (69%). Verder vinden we hier slechts geringe verschillen binnen en tussen de cohorten.

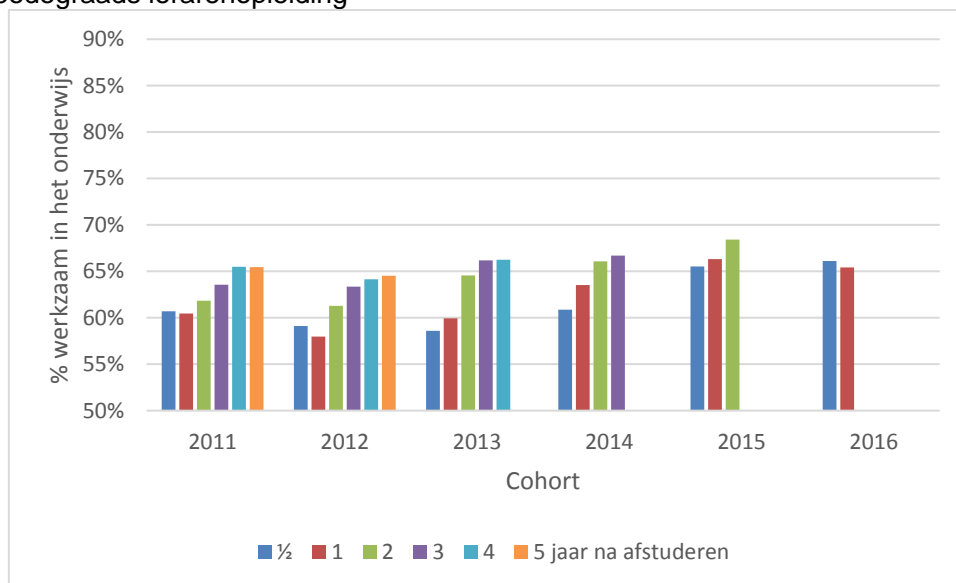

Figuur 2.1. Aandeel van afgestudeerden dat werkzaam is binnen het onderwijs

A. Pabo

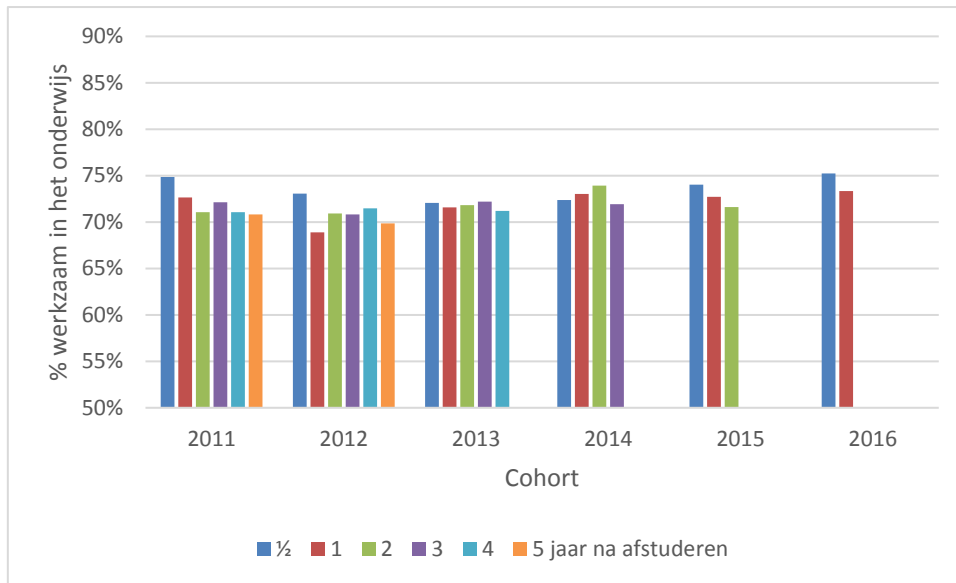

B. Tweedegraads lerarenopleiding

C. Ulo

2.2 Dynamiek

Van de cohorten t/m 2012 zijn gegevens tot en met vijf jaar na afstuderen beschikbaar. Op basis van hun arbeidsmarktsituatie een en vijf jaar na afstuderen kunnen we personen binnen deze cohorten typeren als 'blijvers', 'snelle uitvallers', 'late instromers' of afgestudeerden die 'buiten het onderwijs' blijven. Tabel 2.2 toont de omvang van deze stromen tussen groepen die wel en niet binnen het onderwijs werkzaam zijn en de verschillen daarin tussen opleidingen voor de cohorten 2010, 2011 en 2012. Onder de groep 'werkzaam binnen onderwijs' verstaan we hier alle afgestudeerden die werkzaam zijn binnen het onderwijs op een bepaald peilmoment, al dan niet in combinatie met een baan buiten het onderwijs en ongeacht de aanstellingsomvang. Tabel 2.2 dient als volgt geïnterpreteerd te worden: van de afgestudeerden van de pabo van cohort 2010 die na één jaar nog geen baan in het onderwijs hadden heeft 61% dat na vijf jaar nog steeds niet (zie de cel linksboven) en 39% wel (de cel daarnaast).

Van de pabo-afgestudeerden die een jaar na afstuderen werkzaam waren binnen het onderwijs is ongeveer 87% vijf jaar na afstuderen nog steeds werkzaam binnen het onderwijs ('blijvers'). Het percentage 'blijvers' voor afgestudeerde leraren van een tweedegraads lerarenopleiding en de ulo is iets hoger dan het percentage 'blijvers' onder de pabo-afgestudeerden. Het percentage 'late instromers' ligt bij de pabo-afgestudeerden substantieel hoger (39-46%) dan bij afgestudeerden van een tweedegraads lerarenopleiding (23-30%) of van een universitaire lerarenopleiding (20-32%). Dit hangt mogelijk samen met het feit dat het voor de genoemde cohorten van de pabo moeilijk was om binnen een jaar na afstuderen een baan in het po te vinden.

Tabel 2.2. Arbeidsmarktdynamiek één versus vijf jaar na afstuderen (cohort 2010 t/m 2012)

		Werkzaam binnen onderwijs na 5 jaar					
		Cohort 2010		Cohort 2011		Cohort 2012	
Opleiding	Werkzaam binnen onderwijs na 1 jaar	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee	Ja
Pabo	Nee	61%	39%	58%	42%	54%	46%
	Ja	14%	86%	13%	87%	12%	88%
Tweedegraads lerarenopleiding	Nee	77%	23%	72%	28%	70%	30%
	Ja	11%	89%	10%	90%	10%	90%
Ulo	Nee	68%	32%	80%	20%	74%	26%
	Ja	9%	91%	10%	90%	11%	89%

2.3 Beroepsrendement in detail

Tabel 2.3 geeft een gedetailleerder overzicht van de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden aan de pabo, tweedegraads lerarenopleidingen de ulo. De aanvankelijke daling in het aandeel pabo-afgestudeerden dat werkzaam is binnen het onderwijs wordt gedreven door een daling in het percentage van de afgestudeerden dat enkel binnen het onderwijs werkzaam is (zie ook Figuur 2.2). Een jaar na afstuderen is 61% van de in 2011 afgestudeerden aan de pabo enkel werkzaam binnen het onderwijs. Dit aandeel neemt vervolgens af naar 55% voor cohorten 2012 en 48% voor het cohort 2013. Van de pabo afgestudeerden van cohort 2014 werkt na één jaar daarentegen weer 61% uitsluitend in het onderwijs en dit percentage stijgt voor cohort 2015 naar 65%, en voor cohort 2016 zelfs naar 72%. Het aandeel afgestudeerden dat een onderwijsbaan combineert met een baan buiten het onderwijs neemt in de periode 2011-2014 juist toe om daarna weer fors af te nemen. Een jaar na afstuderen combineert 16% van de pabo afgestudeerden van 2011 een baan binnen het onderwijs met een baan daar buiten. Dat aandeel neemt toe tot 18% voor cohort 2012 en zelfs 27% voor cohort 2013. Voor cohort 2014 ligt het vergelijkbare percentage op 16%, voor cohort 2015 op 11% en voor cohort 2016 op 9%. Het aandeel met een baan buiten het onderwijs ligt voor cohort 2012 met 18% het hoogst en zakt daarna licht. De verschillen tussen de cohorten in het aandeel niet-werkzamen zijn eveneens relatief klein. Dit aandeel schommelt tussen de 7 en 9% een jaar na afstuderen. Een mogelijke verklaring van deze bewegingen is dat in de jaren 2011 en 2012 relatief weinig leraren zijn aangenomen in het po en de verhouding tussen het aantal leerlingen en het aantal leraren is gestegen. De toenemende krapte op de arbeidsmarkt voor leraren vertaalt zich in een duidelijke stijging van het percentage pas afgestudeerde leraren met een baan in het onderwijs.

Tabel 2.3. Arbeidsmarktpositie van afgestudeerde leraren in %

A. Pabo

Cohort	Jaren na afstuderen	Werkzaam binnen het onderwijs	Beide	Werkzaam buiten het onderwijs	Anders
2011	1	61	16	15	8
	3	66	8	16	10
	5	73	4	14	9
2012	1	55	18	18	9
	3	67	7	16	10
	5	73	4	15	9
2013	1	48	27	17	8
	3	71	6	15	9
2014	1	61	16	15	8
	3	75	5	12	7
2015	1	65	11	16	8
2016	1	72	9	12	7

B. Tweedegraads lerarenopleiding

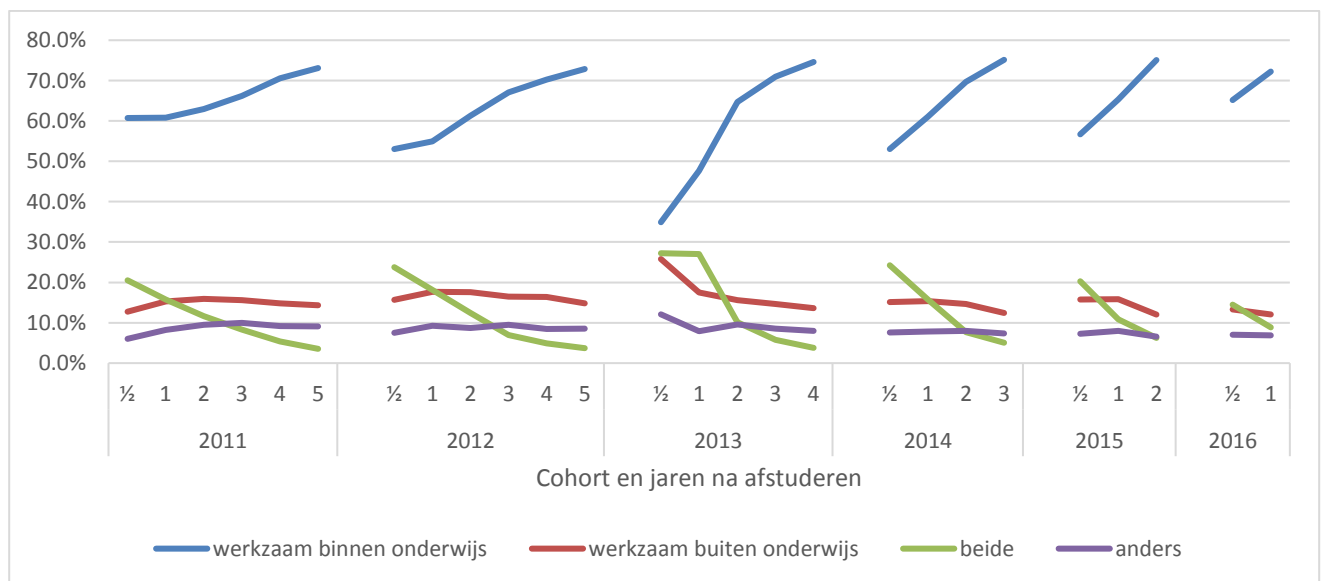
Cohort	Jaren na afstuderen	Werkzaam binnen het onderwijs	Beide	Werkzaam buiten het onderwijs	Anders
2011	1	53	8	28	12
	3	58	5	23	13
	5	61	4	21	13
2012	1	51	7	27	15
	3	59	4	23	14
	5	61	3	22	14
2013	1	49	10	28	13
	3	61	5	21	12
2014	1	55	9	24	12
	3	62	5	21	12
2015	1	59	7	23	11
2016	1	59	7	23	12

C. Ulo

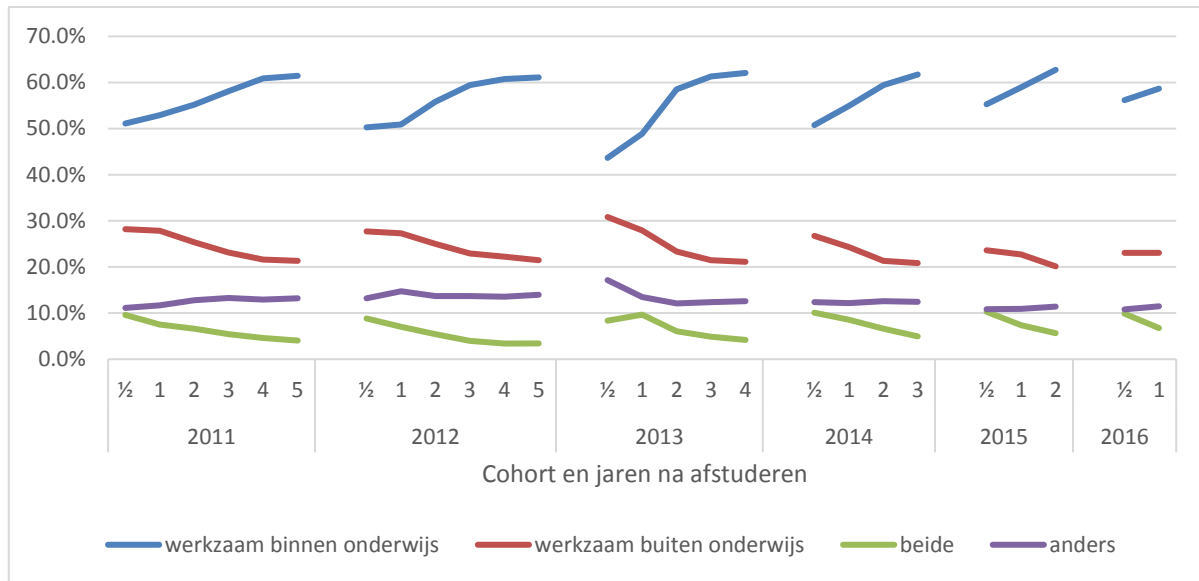
Cohort	Jaren na afstuderen	Werkzaam binnen het onderwijs	Beide	Werkzaam buiten het onderwijs	Anders
2011	1	68	5	18	10
	3	69	3	17	11
	5	68	3	18	11
2012	1	63	6	19	12
	3	67	4	18	11
	5	67	3	19	12
2013	1	64	8	19	9
	3	69	3	17	11
2014	1	67	6	19	8
	3	68	4	19	9
2015	1	67	5	17	10
2016	1	67	6	18	9

Figuur 2.2. Arbeidsmarktpositie van afgestudeerden aan de pabo

Figuur 2.3. Arbeidsmarktpositie van afgestudeerden aan tweedegraads leraren-opleidingen

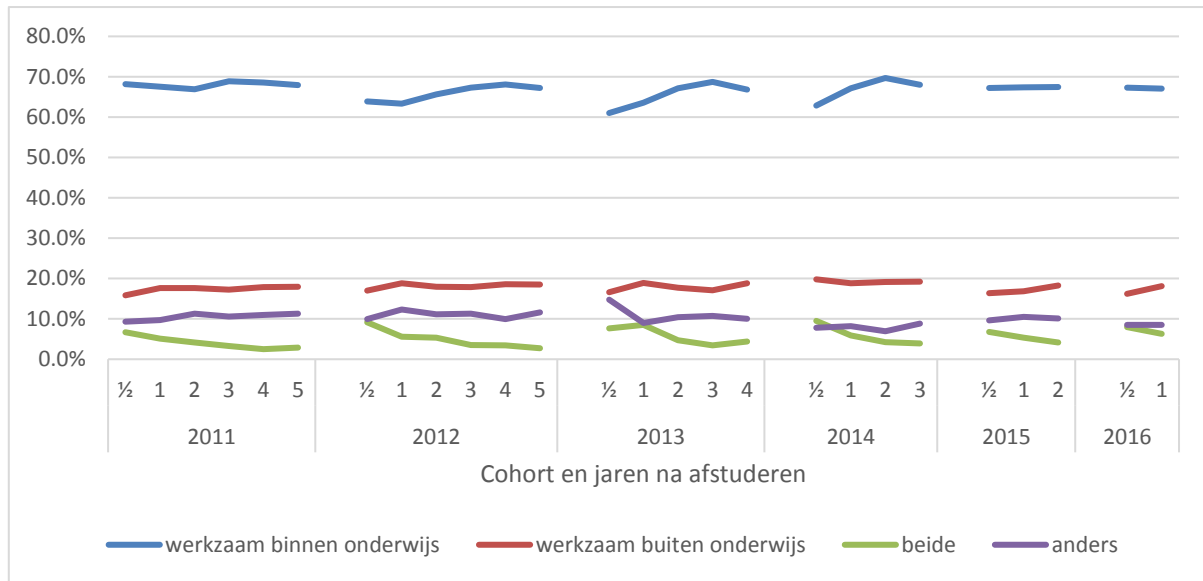

Vergeleken met de pabo afgestudeerden, is de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden aan tweedegraads lerarenopleidingen sinds 2011 stabiel (Figuur 2.3). We zien verschillen over de tijd binnen cohorten, maar slechts kleine verschillen tussen de cohorten. Binnen alle cohorten heeft ongeveer de helft van de afgestudeerden een half jaar na afstuderen een baan binnen het onderwijs (44-55%) en combineert circa een op tien afgestudeerden een onderwijsbaan met een baan buiten het onderwijs (8-11%). Bij de cohorten 2011-2014, waarvoor gegevens tot drie jaar na afstuderen beschikbaar zijn, zien we dat het aandeel met enkel een onderwijsbaan drie jaar na afstuderen verder is toegenomen (58-62%), terwijl het aandeel met een baan binnen én buiten het onderwijs verder is afgenomen (3-5%). Het percentage van de afgestudeerden dat een half jaar na afstuderen een baan heeft buiten het onderwijs ligt aanvankelijk rond de 28% om voor cohort 2013 te pieken op 31% en vervolgens af te nemen tot 23% voor cohort 2016. Dit percentage neemt, binnen elk cohort, over de tijd iets af. Ten slotte blijft het aandeel van de afgestudeerden dat geen betaalde baan heeft relatief stabiel tussen de 11 en 15%. Merk op dat de kans op een baan in het onderwijs afhankelijk is van het vakgebied waarop de opleiding betrekking heeft, zie hiervoor paragraaf 3.1.

Onder afgestudeerden van universitaire lerarenopleidingen zijn de verschillen in de arbeidsmarktpositie zowel tussen als binnen de cohorten over de tijd eveneens relatief klein, zie ook Figuur 2.4. Een half jaar na afstuderen heeft van de ulo afgestudeerden in cohort 2011 ongeveer 68% uitsluitend een baan binnen het onderwijs en dat aandeel blijft min of meer gelijk over de tijd binnen dit cohort. Dit percentage daalt geleidelijk naar 61% voor cohort 2013 om vervolgens weer toe te nemen tot zo'n 67% voor cohort 2016 en voor latere jaren in de eerdere cohorten. Het aandeel dat een baan binnen het onderwijs combineert met een baan daarbuiten bedraagt 5 tot 10% een half jaar na afstuderen en loopt daarna of vanaf twee jaar na afstuderen iets terug. Het percentage met enkel een baan buiten het onderwijs schommelt tussen de 16% en 20% een half jaar na afstuderen en verandert daarna niet veel. Ten slotte ligt het percentage van de ulo-afgestudeerden dat niet werkzaam is gemiddeld rond 10% direct na afstuderen en zijn de verschillen tussen en binnen cohorten over het algemeen klein. Een uitzondering vormt cohort 2013 waar een half jaar na afstuderen 15% geen betaalde baan heeft. Ook in dit cohort daalt dit percentage vervolgens naar ongeveer 10%.

Figuur 2.4. Arbeidsmarktpositie van afgestudeerden aan de ulo

2.4 Ontwikkeling arbeidsmarktpositie: vergelijking microdata - enquête

Tabel 2.4 vergelijkt het beroepsrendement voor cohorten 2013 t/m 2016 op basis van CBS microdata met de cijfers met betrekking tot de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van cohorten 2013 t/m 2017 op basis van de surveygegevens. Voor cohort 2013 t/m 2016 zijn dus zowel gegevens uit de CBS microdata als de resultaten van de enquête opgenomen. In de enquête worden duidelijk hogere percentages gevonden met betrekking tot het deel dat werkzaam is binnen het onderwijs dan op grond van de analyses met de microdata. Hier is mogelijk sprake van een selectie-effect in de deelname aan de enquête. Van de personen die in het onderwijs werken zou een groter deel bereid kunnen zijn deel te nemen aan de enquête. Een andere mogelijkheid is dat veel onderwijsgeevenden via uitzendbureaus toch in het onderwijs werkzaam zijn. Deze personen zijn niet als 'werkend in het onderwijs' herkenbaar in de CBS data. De CBS data geven daarmee een ondergrens voor de aantallen die in het onderwijs werkzaam zijn. Bij de interpretatie van de cijfers dient hiermee rekening gehouden te worden.

Tabel 2.4. Arbeidsmarktpositie van afgestudeerde leraren in %: CBS microdata (cohort 2013 t/m 2016) en ontwikkeling op basis van enquêtegegevens (cohort 2013 t/m 2017)

A. Pabo

Cohort	Microdata						Enquête					
	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
Jaren na afstuderen	0,5	1	0,5	1	0,5	0,5	0,5	1	0,5	1	0,5	0,5
Werkzaam												
Binnen onderwijs	35	48	53	61	57	65	62	72	69	72	71	78
Binnen en buiten onderwijs	27	27	24	16	20	15	21	11	16	10	16	9
Buiten onderwijs	26	18	15	15	16	13	9	8	7	11	6	7
Niet werkzaam	12	8	8	8	7	7	8	9	8	7	7	6

B. Tweedegraads en universitaire lerarenopleidingen

Cohort	Microdata						Enquête					
	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
Jaren na afstuderen	0,5	1	0,5	1	0,5	0,5	0,5	1	0,5	1	0,5	0,5
Werkzaam												
Binnen onderwijs	47	51	53	57	57	58	59	66	64	68	68	71
Binnen en buiten onderwijs	8	9	10	8	10	10	11	8	14	9	13	11
Buiten onderwijs	28	26	25	23	22	22	21	18	14	15	14	12
Niet werkzaam	17	13	12	11	11	10	9	8	8	8	6	6

3 Beroepsrendement lerarenopleidingen naar achtergrondkenmerken

Dit hoofdstuk beschrijft de verschillen in het aandeel afgestudeerden van lerarenopleidingen die werkzaam zijn in het onderwijs naar achtergrondkenmerken. Het geeft eerst een overzicht per vak welk deel van de afgestudeerden werkzaam is binnen het onderwijs. Vervolgens worden verschillen naar geslacht en leeftijd beschreven. In dit hoofdstuk staan de afgestudeerden met een onderwijsbaan centraal, ongeacht of men daarnaast een baan buiten het onderwijs heeft en ongeacht de aanstellingsomvang. Daarnaast nemen we het beroepsrendement één jaar na afstuderen als uitgangspunt. Uitgebreidere gegevens over het beroepsrendement zijn beschikbaar in het Excelbestand dat als bijlage bij dit rapport beschikbaar is.

3.1 Vakgebied

Omdat in het basisonderwijs geen onderscheid gemaakt wordt naar het vakgebied waarvoor men wordt opgeleid richten we ons in deze paragraaf alleen op afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen enerzijds en die van de ulo anderzijds.

Figuur 3.1 toont het aandeel van de afgestudeerden dat een jaar na afstuderen werkzaam is binnen het onderwijs per vakgebied en type lerarenopleiding. De figuur toont relatief grote rendementsverschillen tussen vakken. Bij de tweedegraads lerarenopleidingen ligt het percentage afgestudeerden met een onderwijsbaan met gemiddeld ongeveer 84% het hoogst bij de exacte vakken (Figuur 3.1.A), gevolgd door de economische vakken met zo'n 80%. Het percentage is het laagst onder afgestudeerden die zijn opgeleid voor onderwijs in culturele/creatieve vakken (gemiddeld 39%), gevolgd door, lichamelijke opvoeding (48%) de verzorgende vakken (62%), maatschappijvakken (63%) en technische vakken (66%). De rendementsverschillen tussen cohorten zijn voor de meeste vakken klein. Bij de meeste vakken zien we het rendement na een aanvankelijke terugval voor de cohorten 2014 en 2015 weer iets oplopen. Voor het cohort 2016 is in vergelijking met het voorgaande cohort bij talen sprake van een daling van het rendement met 6%, terwijl bij technische vakken een stijging van 8% te zien is. Per saldo ligt het rendement voor het cohort 2016 voor lichamelijke opvoeding en de culturele/creatieve vakken iets lager dan voor het cohort 2011, terwijl er bij de overige vakken juist een toename waarneembaar is, het grootst voor technische vakken en verzorgende vakken. Overigens zeggen de rendementsverschillen niet veel over de beroepsperspectieven van de afgestudeerden in de diverse vakken: de opleidingen in de culturele/creatieve vakken richten zich bijvoorbeeld niet uitsluitend op een carrière in het onderwijs.

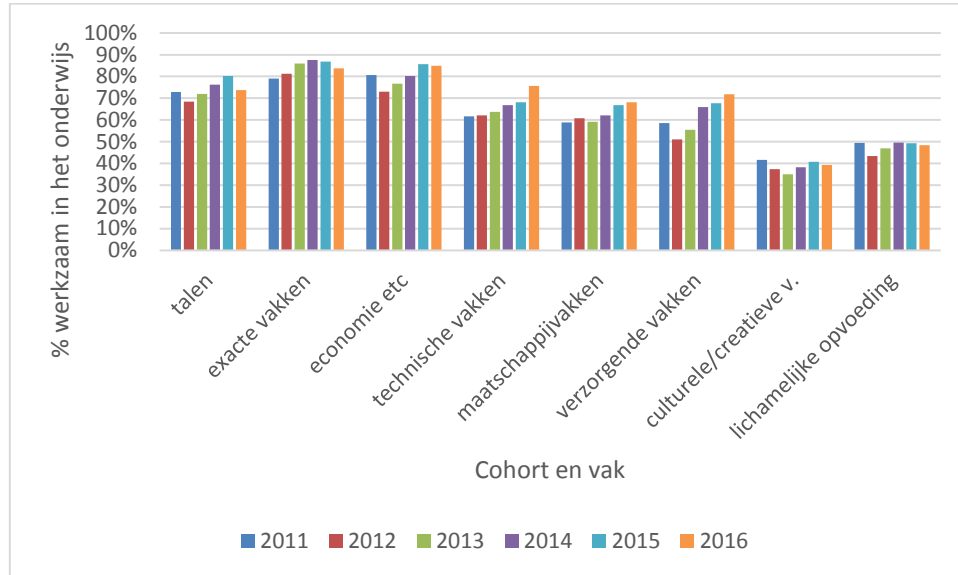
Bij de ulo afgestudeerden is het beroepsrendement een jaar na afstuderen het hoogst bij de talen (gemiddeld 83%), gevolgd door de economische vakken (75%) en de exacte vakken (74%), zie Figuur 3.1.B. Het aandeel van de afgestudeerden met een onderwijsbaan is gemiddeld het laagst bij de culturele/creatieve vakken⁶ (gemiddeld 35%). Tussen cohort 2011 en cohort 2012 zien we hier een sterke daling, gevolgd door een zodanige stijging dat het rendement in het cohort 2016 per saldo weer hoger ligt dan dat van cohort 2011. Bij de andere vakken is het aandeel dat werkzaam is binnen het onderwijs veel stabiel over de cohortjaren.

⁶ Dit betreft in het begin voornamelijk de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in Kunstgeschiedenis en later ook de masteropleiding Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs in Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige Vorming/Kunst Algemeen, en de masteropleiding Kunsteducatie

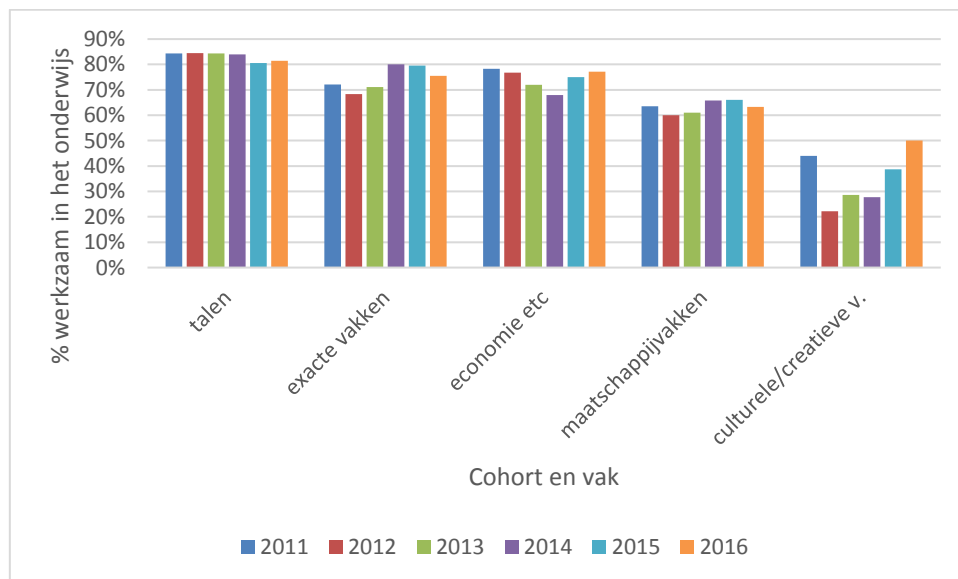

Figuur 3.1. Aandeel werkzaam binnen het onderwijs naar vakgebied; een jaar na afstuderen

A. Tweeдеgrads lerarenopleiding

B. Ulo

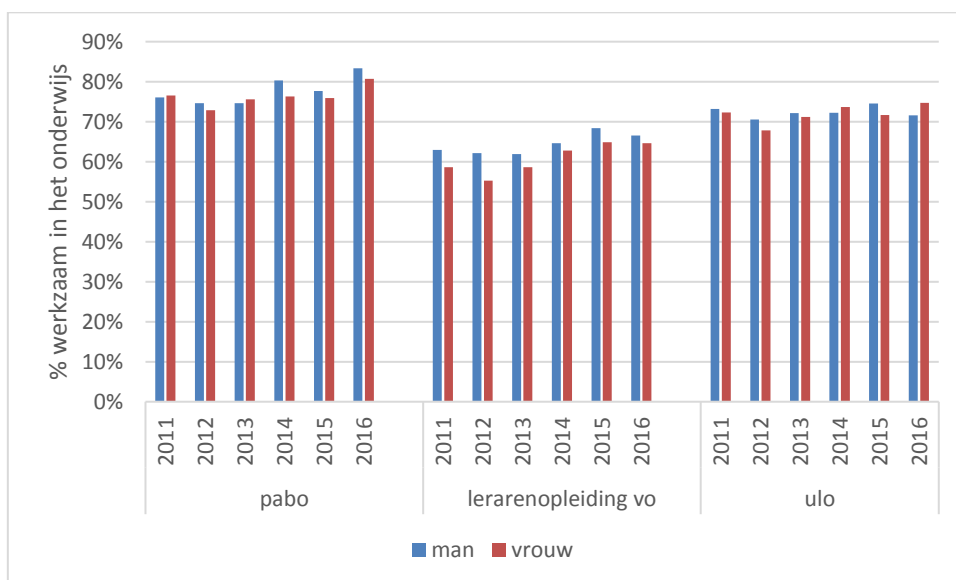

3.2 Geslacht

Figuur 3.2 toont het aandeel van de afgestudeerden dat werkzaam is binnen het onderwijs naar geslacht. Bij de pabo en ulo zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen in het aandeel dat een jaar na afstuderen een onderwijsbaan heeft klein. In de meeste cohorten ligt het aandeel werkenden in het onderwijs bij de mannen iets hoger dan bij de vrouwen. Bij afgestudeerden van tweedegraads lerarenopleidingen is het verschil bij de meeste cohorten iets groter en ligt het percentage dat een jaar na afstuderen werkzaam is binnen het onderwijs voor mannen gemiddeld op 64% en bij vrouwen gemiddeld op 61%). Dit verschil tussen mannen en vrouwen heeft deels te maken met het feit dat vrouwen vaker voor bijvoorbeeld de verzorgende vakken kiezen (een vakgebied waar de baankans in het onderwijs relatief laag is) terwijl mannen bijvoorbeeld vaker kiezen voor exacte vakken (waar de baankans in het onderwijs relatief hoog is). Overigens is de samenstelling van de verschillende cohorten afgestudeerden naar geslacht vrij constant: het aandeel vrouwen onder pabo-afgestudeerden schommelt rond de 87%, en bij de tweedegraads lerarenopleidingen en de ulo is dat ongeveer 60%.

Figuur 3.2. Aandeel werkzaam binnen het onderwijs naar geslacht; een jaar na afstuderen

3.3 Leeftijd bij afstuderen

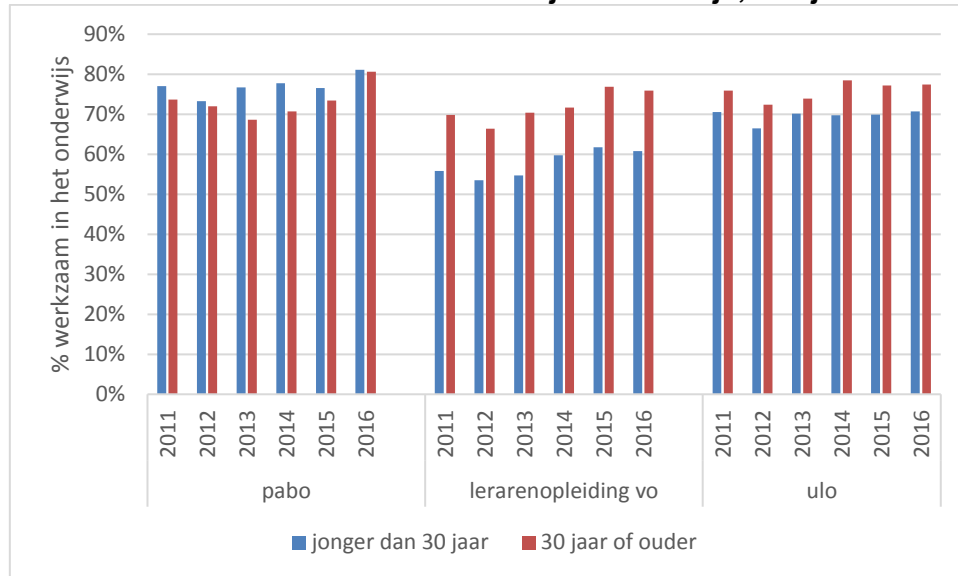
Figuur 3.3 toont de verschillen in het aandeel afgestudeerden met een onderwijsbaan naar leeftijd. Daarbij maken we onderscheid tussen afgestudeerden jonger dan 30 jaar⁷ en afgestudeerden van 30 jaar of ouder. Onder de afgestudeerden aan de pabo blijkt het aandeel met een onderwijsbaan iets hoger onder jongere (gemiddeld 77%) dan onder oudere afgestudeerden (gemiddeld 73%). Bij de tweedegraads lerarenopleidingen (Figuur 3.3), zien we daarentegen dat het aandeel met een onderwijsbaan een jaar na afstuderen meer dan 10 procentpunt hoger ligt onder oudere dan onder jongere afgestudeerden (72 versus 58%). Onder de afgestudeerden ulo hebben ouderen één jaar na afstuderen ook vaker een baan in het onderwijs maar hier is het verschil kleiner (gemiddeld 76 versus 70%). Overigens is maar ongeveer 13% van de pabo afgestudeerden 30 jaar of ouder; bij

⁷ Leeftijd is bepaald als cohortjaar minus geboortjaar.

de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen betreft dit ongeveer 32% en bij de ulo bijna 40%.

Figuur 3.3. Aandeel werkzaam binnen het onderwijs naar leeftijd; een jaar na afstuderen

3.4 Voltijd vs. deeltijd

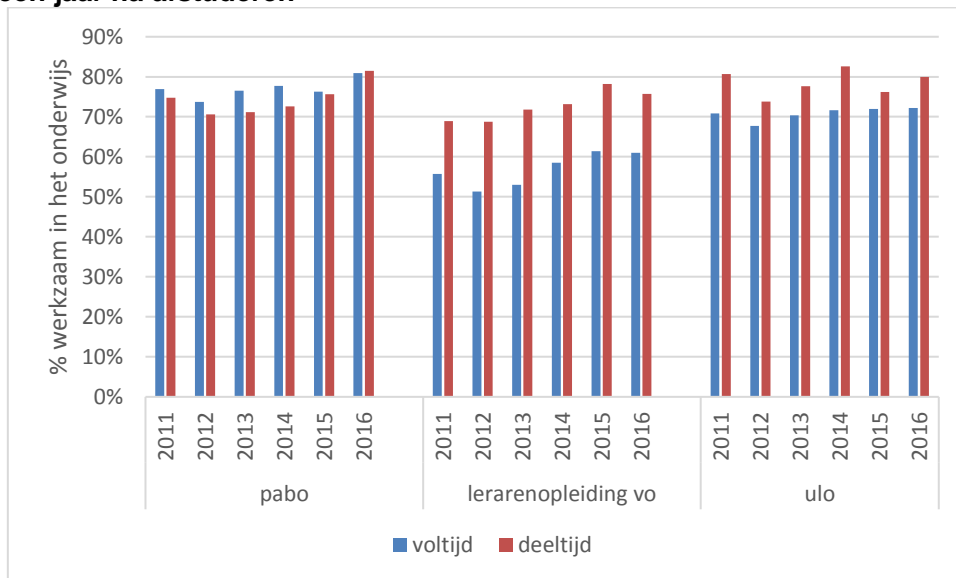
Figuur 3.4 toont de verschillen in beroepsrendement tussen afgestudeerden die een voltijdopleiding hebben gevolgd en afgestudeerden die een deeltijdopleiding⁸ volgden. In totaal is ongeveer een derde van de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen in deeltijd opgeleid, tegen ongeveer een zesde van de afgestudeerden van pabo en ulo, waarbij deze aandelen in de recente cohorten wat lager liggen dan in de oudere cohorten.

Van de afgestudeerden aan de pabo met een voltijdopleiding werkt een jaar na afstuderen gemiddeld 3% meer in het onderwijs dan van degenen die een deeltijdopleiding volgden (77% versus 74%). Bij de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleiding ligt het percentage met een onderwijsbaan een jaar na afstuderen daarentegen gemiddeld ongeveer 16% lager onder bij de voltijd opgeleiden (gemiddeld 57% versus 73%). Bij de afgestudeerden van de ulo werken in deeltijd opgeleiden eveneens vaker in het onderwijs, zij het dat ook hier het verschil kleiner is (gemiddeld 71% versus 78%). De verschillen tussen voltijd en deeltijdopgeleiden blijken goeddeels overeen te komen met de verschillen tussen de leeftijdsgroepen in de vorige paragraaf, omdat ouderen vaker een deeltijd opleiding volgen dan jongeren.

⁸ Merk op dat we niet kunnen nagaan bij welke afgestudeerden aan een deeltijdopleiding het gaat om een verkorte deeltijdopleiding.

Figuur 3.4. Aandeel werkzaam binnen het onderwijs onderscheiden naar voltijd versus deeltijd; een jaar na afstuderen

4 Baankenmerken

In dit hoofdstuk worden de baankenmerken van pas afgestudeerde leraren die binnen het onderwijs werkzaam zijn nader bekeken. In welke onderwijssector is men werkzaam en hoe groot is de baanomvang? In welke provincie werkt men ten opzichte van de provincie waarin men woonde ten tijde van afstuderen? En wat is de afstand van de woongemeente ten tijde van afstuderen en de gemeente waarin men een jaar later werkt?

4.1 Onderwijssector waarin men werkzaam is

Tabel 4.1 toont voor de groepen afgestudeerden die op een bepaald peilmoment werkzaam zijn binnen het onderwijs de onderwijssector waarin zij werkzaam zijn; basisonderwijs, speciaal (basis)onderwijs, voortgezet onderwijs (vmbo, pro, lwoo, havo, vwo), mbo, of hbo. Over het algemeen is – niet onverwacht – de verdeling over de verschillende onderwijssectoren heel stabiel binnen en tussen cohorten.

Van de afgestudeerden aan de pabo die een jaar na afstuderen werkzaam zijn binnen het onderwijs, werkt gemiddeld 84% in het basisonderwijs, rond de 7% in het speciaal (basis)onderwijs en eveneens ongeveer 7% in het voortgezet onderwijs.⁹ In de laatste drie cohorten (2014, 2015 en 2016) ligt het aandeel pabo afgestudeerden dat na één jaar in het speciaal onderwijs werkt met 6% wat lager dan in de eerdere cohorten.

Voor de afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding schommelt het aandeel dat werkzaam is binnen het voortgezet onderwijs rond de 70%. Ongeveer 20% is werkzaam in het middelbaar beroepsonderwijs en 5 tot 8% werkt in het basisonderwijs. Tussen de cohorten 2013 en 2015 vindt een opvallende stijging van het aandeel werkzaam in het mbo plaats (tot 26% voor cohort 2015).

Van de ulo afgestudeerden die na één jaar werkzaam zijn in het onderwijs, werkt het overgrote deel in het voortgezet onderwijs. In de meeste cohorten gaat het om meer dan 85%, alleen in cohort 2015 is dit aandeel duidelijk kleiner: 74%. In dit cohort ligt het aandeel van elk van de overige sectoren (basis- en speciaal onderwijs, mbo, hbo) hoger dan in de andere cohorten.

⁹ Nog geen 2% van alle pabo-afgestudeerden die in het vo gaan werken gaat in het praktijkonderwijs werken.

Tabel 4.1. Onderwijssector waarin men werkzaam is in %

A. Pabo

Cohort	Jaren na afstuderen	Basis-onderwijs	Speciaal onderwijs	Voortgezet onderwijs	Mbo	Hbo
2011	1	85	8	6	1	0
	3	81	9	9	1	0
	5	80	9	9	2	1
2012	1	83	10	7	0	0
	3	80	10	9	1	0
	5	80	10	9	1	1
2013	1	84	8	6	1	1
	3	81	9	8	1	1
2014	1	85	6	8	1	0
	3	83	7	8	1	0
2015	1	84	6	8	1	0
2016	1	87	6	6	1	0

B. Tweedegraads lerarenopleiding

Cohort	Jaren na afstuderen	Basis-onderwijs	Speciaal onderwijs	Voortgezet onderwijs	Mbo	Hbo
2011	1	8	3	73	15	1
	3	7	3	71	16	2
	5	7	2	69	19	3
2012	1	5	3	74	16	2
	3	5	2	71	19	2
	5	5	3	69	21	3
2013	1	7	3	70	18	2
	3	7	3	67	21	2
2014	1	5	2	68	23	2
	3	5	3	66	24	2
2015	1	5	2	66	26	2
2016	1	6	2	66	24	2

C. Ulo

Cohort	Jaren na afstuderen	Basisonderwijs, speciaal onderwijs	Voortgezet onderwijs	Mbo	Hbo
2011	1	7	87	2	4
	3	5	86	3	6
	5	5	84	3	9
2012	1	7	87	3	3
	3	6	86	4	4
	5	5	87	4	5
2013	1	8	85	2	5
	3	5	85	3	7
2014	1	6	86	3	6
	3	5	85	4	6
2015	1	11	74	6	10
2016	1	6	86	4	4

Tabel 4.2 vergelijkt de onderverdeling in onderwijssectoren waar afgestudeerden aan de lerarenopleidingen werken tussen afgestudeerden die een voltijd opleiding volgden en afgestudeerden met een deeltijd opleiding.

Tabel 4.2. Onderwijssector waarin men werkzaam is in %: voltijd vs. deeltijd

A. Pabo

Cohort	Jaren na afstuderen	Basis-onderwijs		Speciaal onderwijs		Voortgezet onderwijs		Mbo		Hbo	
		vt	dt	vt	dt	vt	dt	vt	dt	vt	dt
2011	1	86	80	7	10	6	7	0	1	0	1
	3	82	78	8	11	9	9	1	2	0	1
	5	81	77	8	11	9	8	1	3	1	1
2012	1	83	81	9	12	7	6	0	0	0	0
	3	80	78	9	11	9	10	1	1	0	1
	5	80	77	9	11	9	9	1	2	1	1
2013	1	85	79	8	11	6	8	1	1	0	2
	3	82	78	8	11	8	9	1	1	0	1
2014	1	85	83	6	7	8	9	1	1	0	1
	3	84	79	6	9	8	10	2	1	0	1
2015	1	84	82	6	7	8	9	1	1	0	1
2016	1	88	81	5	11	6	7	1	1	0	1

vt = voltijd, dt = deeltijd

B. Tweedegraads lerarenopleiding

Cohort	Jaren na afstuderen	Basis- onderwijs		Speciaal onderwijs		Voortgezet onderwijs		Mbo		Hbo	
		vt	dt	vt	dt	vt	dt	vt	dt	vt	dt
2011	1	11	3	3	3	74	71	11	21	1	2
	3	10	3	3	3	73	69	12	22	2	3
	5	9	3	2	2	71	66	15	25	3	4
2012	1	7	3	3	3	76	73	12	20	2	2
	3	6	3	2	2	74	68	16	23	2	3
	5	6	3	3	2	71	67	17	25	3	3
2013	1	9	4	3	3	71	69	15	21	2	3
	3	9	4	2	3	68	66	18	24	2	3
2014	1	7	3	2	3	69	67	21	25	1	2
	3	7	3	3	3	66	65	22	27	2	3
2015	1	6	3	2	2	68	61	22	32	2	2
2016	1	7	3	2	2	67	63	22	29	1	3

C. Ulo

Cohort	Jaren na afstuderen	Basisonderwijs, speciaal onderwijs		Voortgezet onderwijs		Mbo		Hbo	
		vt	dt	vt	dt	vt	dt	vt	dt
2011	1	7	7	88	84	2	3	4	6
	3	5	5	87	83	3	3	6	9
	5	5	5	85	79	2	4	8	12
2012	1	7	8	88	84	3	5	3	3
	3	6	7	86	85	4	4	4	4
	5	5	4	87	86	3	4	5	6
2013	1	8	8	85	85	2	2	5	6
	3	5	7	85	84	3	2	7	7
2014	1	6	4	87	81	3	4	5	11
	3	6	2	86	82	3	7	5	8
2015	1	5	3	87	85	3	6	5	6
2016	1	6	7	86	84	4	4	4	4

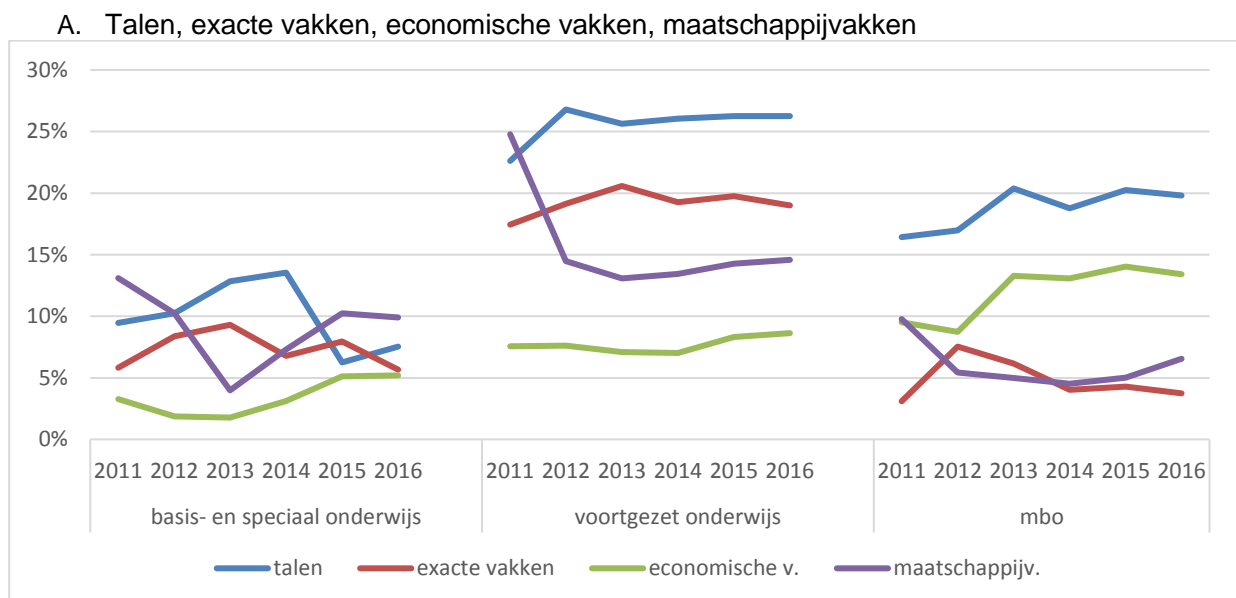
Ook onderverdeeld naar voltijd vs. deeltijd is het patroon heel stabiel. Van de pabo-afgestudeerden die een deeltijdopleiding volgden werkt in het algemeen een iets lager percentage in het basisonderwijs dan van de afgestudeerden met een voltijd opleiding. In deeltijd opgeleiden werken daarentegen net iets vaker in het speciaal onderwijs. Onder de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleiding zijn de verschillen tussen voltijd en deeltijd studenten iets groter: afgestudeerden van de voltijd opleiding vinden we vaker in het voortgezet onderwijs en in het basisonderwijs, terwijl van de deeltijd opgeleiden een wat groter deel (4 tot 10 procentpunt meer)

in het mbo gaat werken. Onder ulo-afgestudeerden zijn de verschillen tussen voltijd- en deeltijdstudenten meestal kleiner. Van de deeltijdstudenten werkt in het algemeen een iets lager percentage in het voortgezet onderwijs werken en meestal een iets hoger percentage in het mbo en het hbo. Ook van de deeltijdstudenten werkt echter ruim 80% in het voortgezet onderwijs.

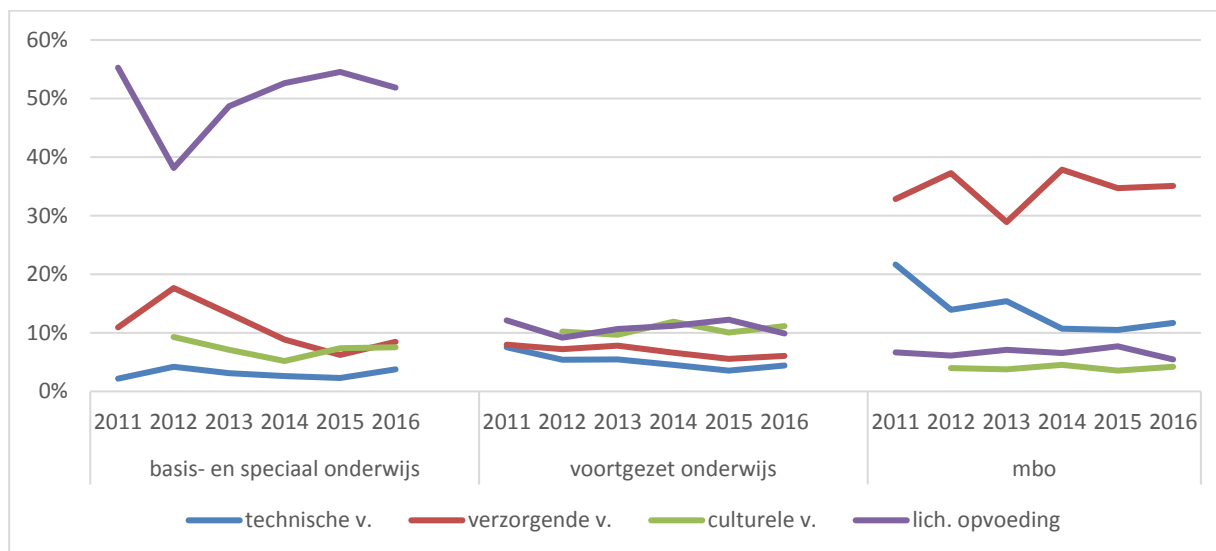
Figuur 4.1 toont de verdeling over vakgebied per cohort en per onderwijssector voor afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding, een jaar na afstuderen. Een aantal vakgebieden zijn samengevoegd vanwege kleine aantallen (onthullingsrisico). Uit de figuur blijkt dat ongeveer de helft van de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleiding die in het basis- en speciaal (basis)onderwijs zijn gaan werken is opgeleid voor onderwijs in lichamelijke opvoeding. In het voortgezet onderwijs zijn talen, exacte vakken en maatschappijvakken niet onverwacht ook voor de pas afgestudeerden de meest voorkomende vakken. Het aandeel van de maatschappijvakken ligt vanaf cohort 2012 wel duidelijk lager dan in cohort 2011. Onder diegenen die een jaar na afstuderen les geven in het mbo, hebben verzorgende vakken het grootste aandeel, gevolgd door technische vakken en talen. In de laatste drie cohorten ligt het aandeel van de technische vakken duidelijk lager dan in de oudere cohorten, en terwijl het aandeel van de economische vakken en de talen in de oudere cohorten juist kleiner was.

Figuur 4.1. Aandeel vakgebied naar onderwijssector per cohort; een jaar na afstuderen, tweedegraads lerarenopleiding

B. Technische vakken, verzorgende vakken, culturele vakken, lichamelijke opvoeding

4.2 Aanstellingsomvang

Deze paragraaf beschrijft de ontwikkelingen in de aanstellingsomvang binnen het onderwijs. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen afgestudeerden met een onderwijsbaan met een deeltijdfactor van 0,8 of hoger (inclusief voltijd) en afgestudeerden met een onderwijsbaan met een deeltijdfactor kleiner dan 0,8. In het geval van de eerste categorie (0,8 of hoger) spreken we van een 'grote baan'. Wanneer sprake is van meerdere banen per afgestudeerde, dan zijn de deeltijdfactoren van deze banen bij elkaar opgeteld tot één 'totaaldeeltijdfactor'.

Resultaten

Tabel 4.3 en Figuur 4.2 laten de ontwikkeling zien in de aanstellingsomvang van afgestudeerden aan de pabo, tweedegraads lerarenopleiding en de ulo. Gemiddeld hebben de afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding die werkzaam zijn binnen het onderwijs na één jaar het vaakst een grote baan (57%), gevolgd door afgestudeerden ulo (55%) en pabo (55%). Zie ook de spreadsheet bij dit rapport voor meer detailuitkomsten.

Tabel 4.3. Percentage binnen onderwijs werkzame afgestudeerden met een baan van 0,8 fte of meer

Jaren na afstuderen	Pabo			Tweedegraads lerarenopleiding			Ulo		
	1	3	5	1	3	5	1	3	5
Cohort 2011	52	61	62	57	63	65	59	64	61
Cohort 2012	46	61	65	57	64	63	51	60	61
Cohort 2013	48	67		56	65		56	61	
Cohort 2014	52	72		58	60		57	65	
Cohort 2015	61			60			53		
Cohort 2016	70			56			57		

Pabo

Bij de pabo zien we tussen cohort 2011 en cohort 2012 een daling in het aandeel afgestudeerden dat een jaar na afstuderen een grote onderwijsbaan heeft (van 52% naar 46%). Vanaf cohort 2013 stijgt dit aandeel weer. De stijging tot 61% voor cohort 2015 en 70% voor cohort 2016 is zelfs spectaculair te noemen. Ook ligt vanaf cohort 2011 het aandeel afgestudeerden met een grote baan na verloop van een paar jaar duidelijk hoger dan kort na afstuderen.

Tweedegraads lerarenopleiding

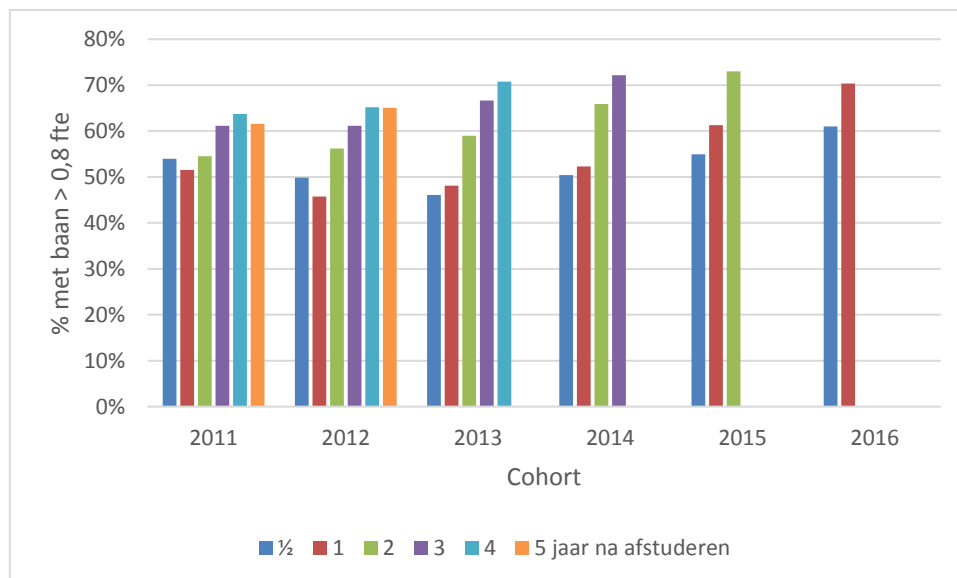
Onder de afgestudeerden van een tweedegraads lerarenopleiding is geen sprake van een duidelijke trend in het percentage afgestudeerden met een grote baan over de cohorten heen. Het aandeel met na één jaar een grote onderwijsbaan ligt in de cohorten 2011 t/m 2013 vrijwel constant op 57%, stijgt naar 60% voor cohort 2015, om vervolgens weer te dalen naar 56% voor cohort 2016. Binnen de cohorten neemt het aandeel met een grote baan wel toe over de tijd. Bij cohorten 2011-2014 stijgt het aandeel met een grote baan drie jaar na afstuderen bijvoorbeeld met gemiddeld meer dan 10 procentpunten ten opzichte van de situatie een half jaar na afstuderen. Vijf jaar na afstuderen is het aandeel met een grote baan in het cohort 2011 nog iets verder gestegen. In het cohort 2012 is echter sprake van een lichte daling.

Ulo

Bij de afgestudeerden aan de universitaire lerarenopleiding varieert het aandeel dat één jaar na afstuderen een grote onderwijsbaan heeft nogal tussen de cohorten. Binnen de cohorten zien we dat het aandeel met een grote baan toeneemt in de eerste jaren na afstuderen, om daarna ook weer iets af te nemen of te stabiliseren.

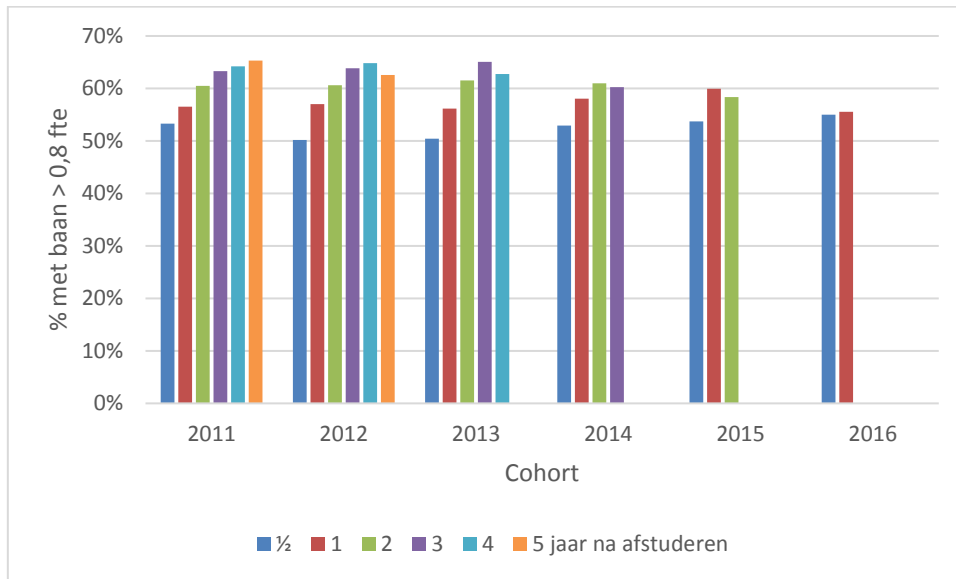
Figuur 4.2. Percentage binnen onderwijs werkzame afgestudeerden met een baan van 0,8 fte of meer

A. Pabo

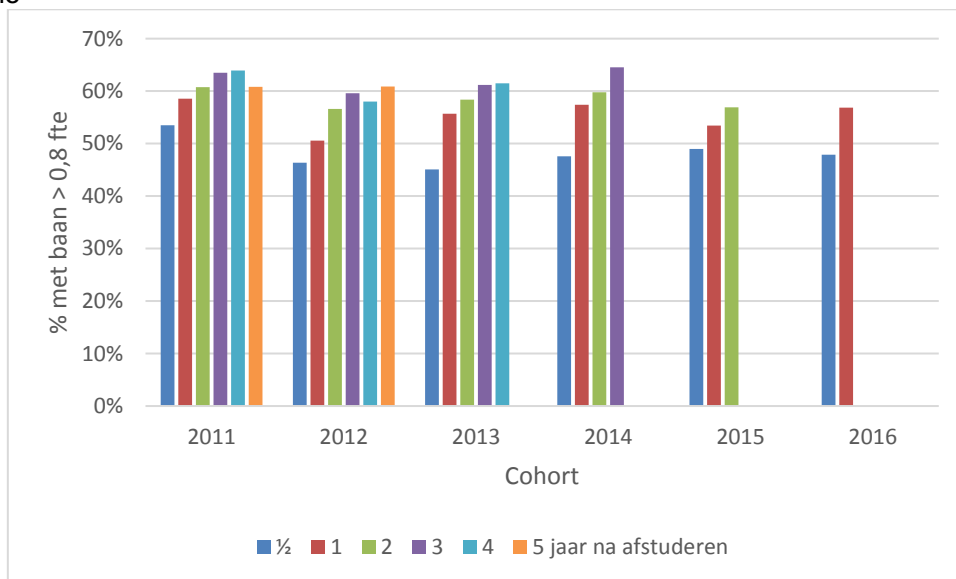

B. Tweedegraads lerarenopleiding

C. Ulo

Tabel 4.4 en figuur 4.3 toont het percentage afgestudeerden met een grote baan in het onderwijs onderscheiden tussen afgestudeerden aan een voltijdopleiding en afgestudeerden die een deeltijdopleiding volgden. Onder de afgestudeerden aan de pabo ligt het percentage met een baan van 0,8 fte of meer duidelijk hoger onder hen die de voltijdopleiding volgden dan onder in deeltijd opgeleiden. Ook loopt dit percentage sneller op, zowel vanaf cohort 2012 als naarmate men langer geleden is afgestudeerd. Onder de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleiding zijn de verschillen tussen voltijd en deeltijd duidelijk kleiner. Wel hebben ook hier voltijd opgeleiden vaker een grote baan dan deeltijd opgeleiden, behalve kort (1/2 tot 1 jaar) na afstuderen. Onder de afgestudeerden aan de ulo hebben voltijd opgeleiden in de meeste gevallen eveneens vaker een grote baan dan deeltijd opgeleiden. Daarbij zijn de verschillen in de meest recente cohorten (vanaf 2014) duidelijk groter dan in de oudere cohorten.

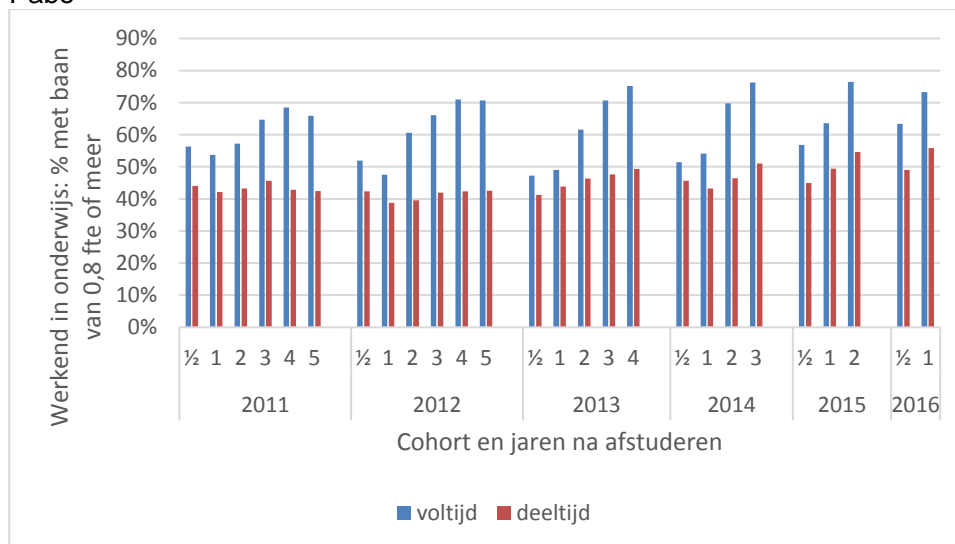
Tabel 4.4. Percentage binnen onderwijs werkzame afgestudeerden met een baan van 0,8 fte of meer (voltijd vs. deeltijd opgeleid)

		Pabo			Tweedegraads lerarenopleiding			Ulo		
Cohort		Jaren na afstuderen								
		1	3	5	1	3	5	1	3	5
2011	vt	54	65	66	55	65	67	58	65	61
	dt	42	46	42	59	61	62	59	59	61
2012	vt	48	66	71	56	67	66	51	61	62
	dt	39	42	43	58	59	58	49	56	58
2013	vt	49	71		55	67		57	62	
	dt	44	48		58	62		51	55	
2014	vt	54	76		59	63		59	66	
	dt	43	51		56	55		49	55	
2015	vt	64			60			55		
	dt	49			59			45		
2016	vt	73			57			59		
	dt	56			53			43		

vt = voltijd, dt = deeltijd

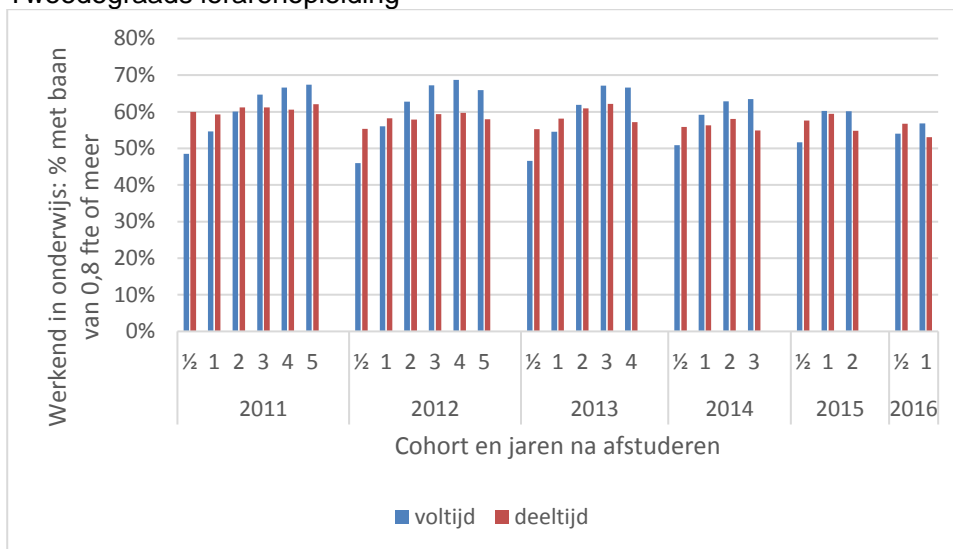
Figuur 4.3. Percentage binnen onderwijs werkzame afgestudeerden met een baan van 0,8 fte of meer, voltijd vs. deeltijd opgeleid

A. Pabo

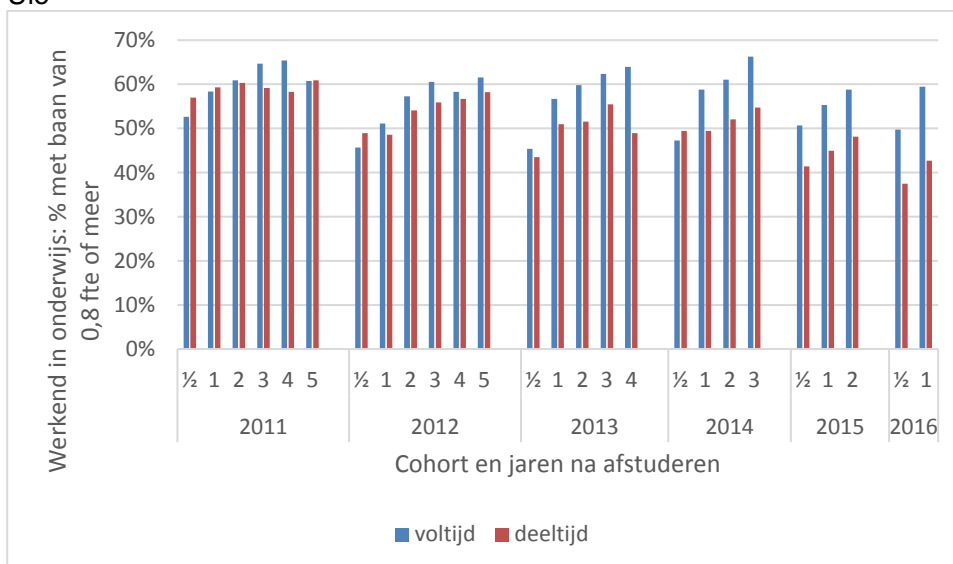

B. Tweedegraads lerarenopleiding

C. Ulo

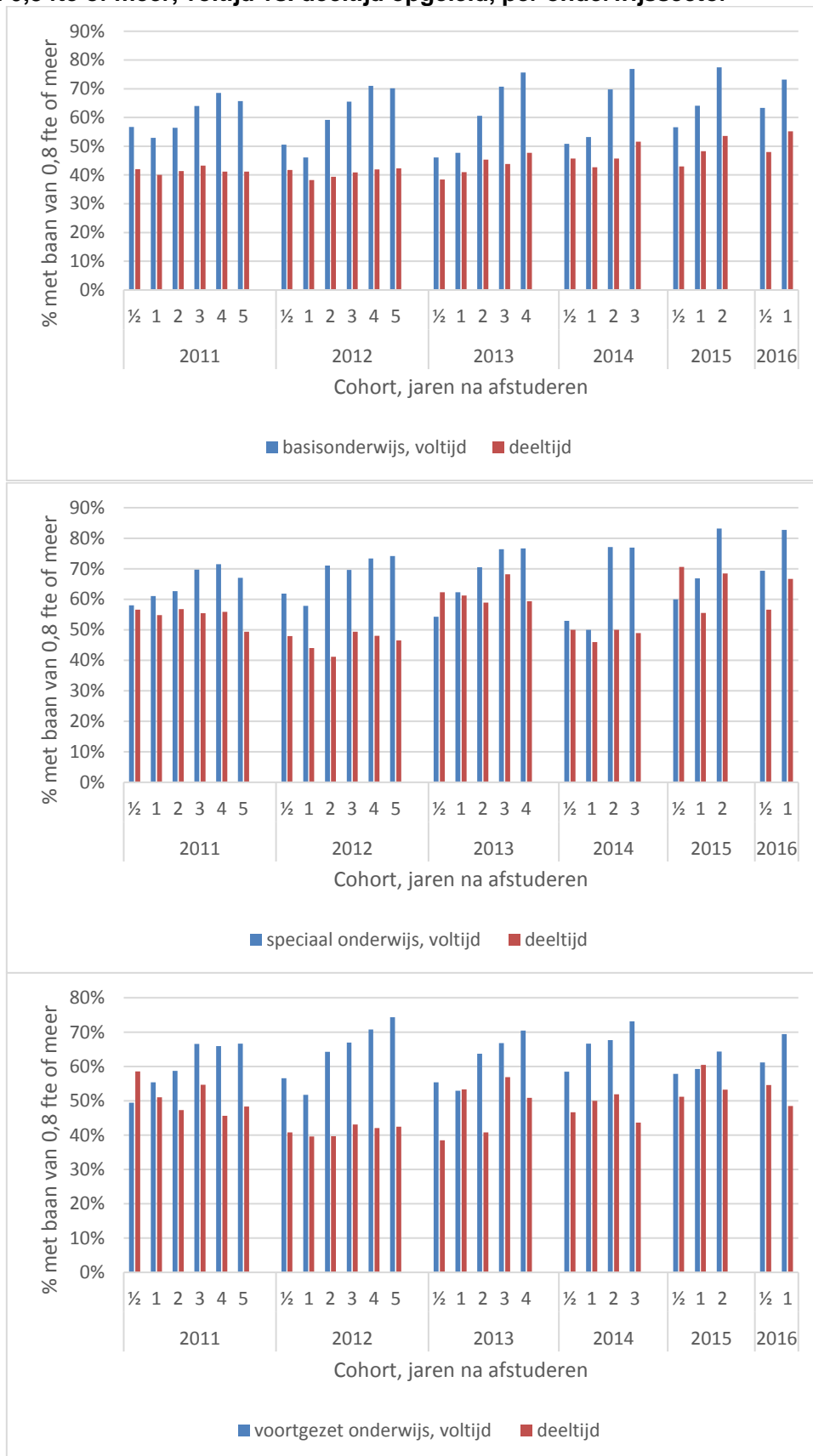

Verder onderverdeeld naar de onderwijssector waarin de afgestudeerde werkt, wordt voor de afgestudeerden aan de pabo in grote lijnen een soortgelijk patroon gevonden, of men nu in het basisonderwijs, het speciaal onderwijs of het voortgezet onderwijs werkt (zie figuur 4.4). Op een enkele uitzondering na ligt het percentage met een baan van 0,8 fte of meer onder voltijd opgeleiden duidelijk hoger dan onder deeltijd opgeleiden.

Onder de afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen vinden we wel opvallende verschillen tussen de verschillende onderwijssectoren (figuur 4.5). Onder de afgestudeerden die in het primair onderwijs (basis- of speciaal onderwijs) werken hebben degenen die een deeltijdopleiding volgden vooral in de eerste jaren na afstuderen vaker een grote baan dan de afgestudeerden aan de voltijdopleiding. In het voortgezet onderwijs hebben degenen die een voltijdopleiding volgden vooral na verloop van tijd vaker een grote baan. Bij de afgestudeerden die in het mbo werken is dit ook het geval en valt daarnaast in beide groepen de duidelijke daling van het percentage afgestudeerden met een grote baan in het laatste waarnemingsjaar op.

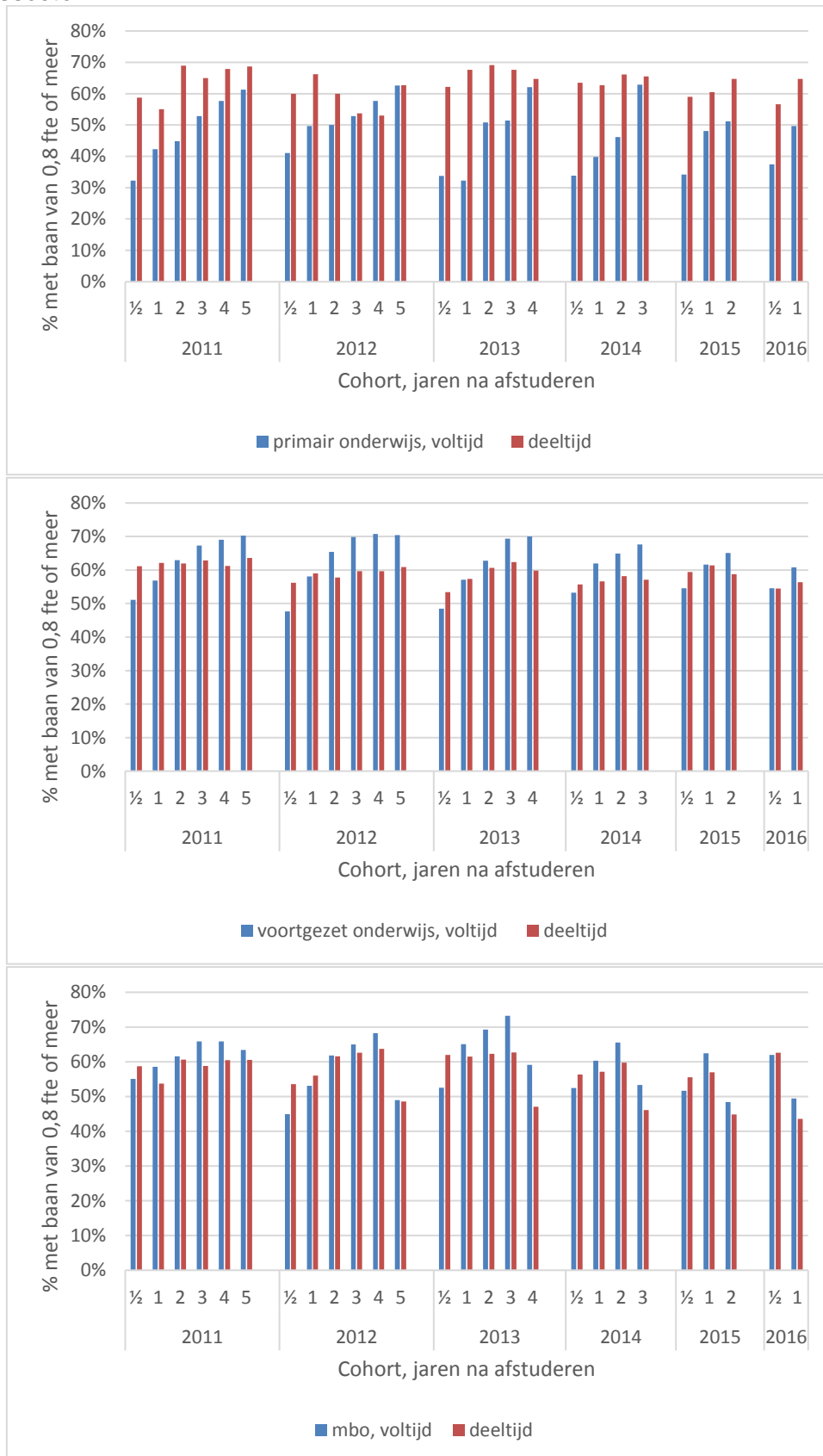

Figuur 4.4. Percentage binnen onderwijs werkzame afgestudeerden aan de pabo met een baan van 0,8 fte of meer, voltijd vs. deeltijd opgeleid, per onderwijssector

Figuur 4.5. Percentage binnen onderwijs werkzame afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleiding met een baan van 0,8 fte of meer, voltijd vs. deeltijd opgeleid, per onderwijssector

4.3 Provincie

Deze paragraaf beschrijft in welke provincie afgestudeerden 1 jaar na afstuderen zijn gaan werken in relatie tot de provincie waarin ze woonden ten tijde van afstuderen. Het betreft gegevens over alle beschikbare cohorten (2006-2016) heen. Ook dient hierbij te worden opgemerkt dat de leraar bij afstuderen al verhuisd zou kunnen zijn naar de provincie waarin hij/zij werkt of gaat werken. Verder is alleen de provincie van de *hoofdvestiging* bekend van de werkgever.

Resultaten

Figuur 4.6 laat het percentage afgestudeerden van de pabo, lerarenopleiding vo (tweedegraads) en ulo zien dat binnen dezelfde provincie is gaan werken als waar men ten tijde van afstuderen woonde.

Pabo

Gemiddeld blijven de pabo-afgestudeerden vaker in dezelfde provincie werken (81%) dan afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding (72%) en ulo (68%). Tussen de provincies zijn er grote verschillen te zien. Zo is de mobiliteit voor pabo-afgestudeerden uit Groningen en Drenthe relatief hoog en die uit Zuid-Holland en Noord-Holland relatief laag. Dit hangt uiteraard mede samen met het aantal beschikbare pabo-instellingen, het aantal in de provincie beschikbare banen en de (geografische) omvang en ligging van de provincie.

Tweedegraads lerarenopleiding

Voor afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding verschilt de mobiliteit per vak, maar over het algemeen is de mobiliteit hoog in Drenthe en Flevoland, waar slechts 43% respectievelijk 46% na afstuderen in dezelfde provincie blijft om er te werken. Net als voor pabo-afgestudeerden zijn ook veel afgestudeerden aan een tweedegraads lerarenopleiding uit Noord- en Zuid-Holland die binnen dezelfde provincie blijven werken (84% en 85%). Als we specificeren naar vak dan is bij de culturele/creatieve vakken sprake van een hoge mobiliteit en bij de verzorgende vakken juist van een lage mobiliteit. Voor de technische vakken verschilt het relatief sterk per provincie of afgestudeerden er blijven om er te gaan werken. Zo gaat 73% van de afgestudeerden uit Flevoland met een technisch vakgebied in een andere provincie werken, tegenover gemiddeld ongeveer 35% in de overige provincies.

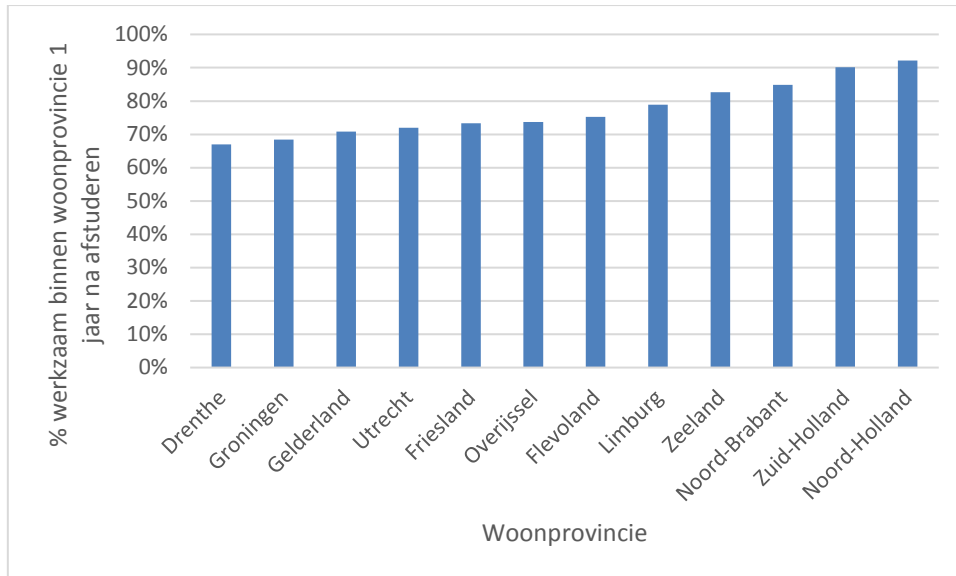
Ulo

In verband met de grootte van de betrokken groepen moesten bij de ulo afgestudeerden een aantal vakken en provincies worden samengevoegd om het onthullingsrisico te minimaliseren. Hier blijkt de mobiliteit het grootst in Utrecht en Groningen en Friesland, waarbij met name afgestudeerden in de naast talen en exacte vakken onderscheiden overige vakken een relatief grote mobiliteit vertonen. Afgestudeerden uit Noord-Holland en Zuid-Holland (hier samengevoegd met Zeeland) vertonen net als onder de hierboven besproken groepen afgestudeerden de laagste mobiliteit.

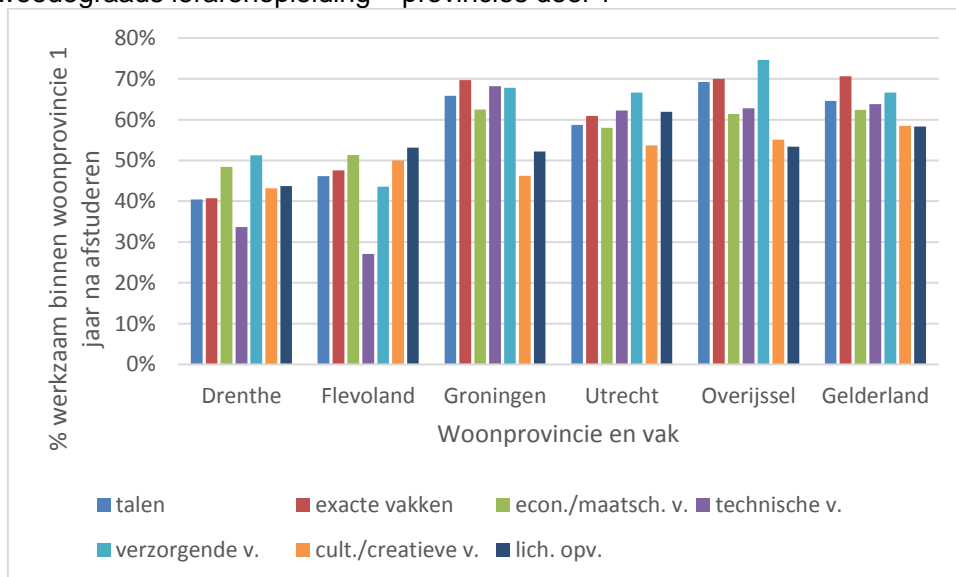

Figuur 4.6. Percentage werkzame afgestudeerden dat 1 jaar na afstuderen in dezelfde provincie werkt als waar men woonde tijdens afstuderen

A. Pabo

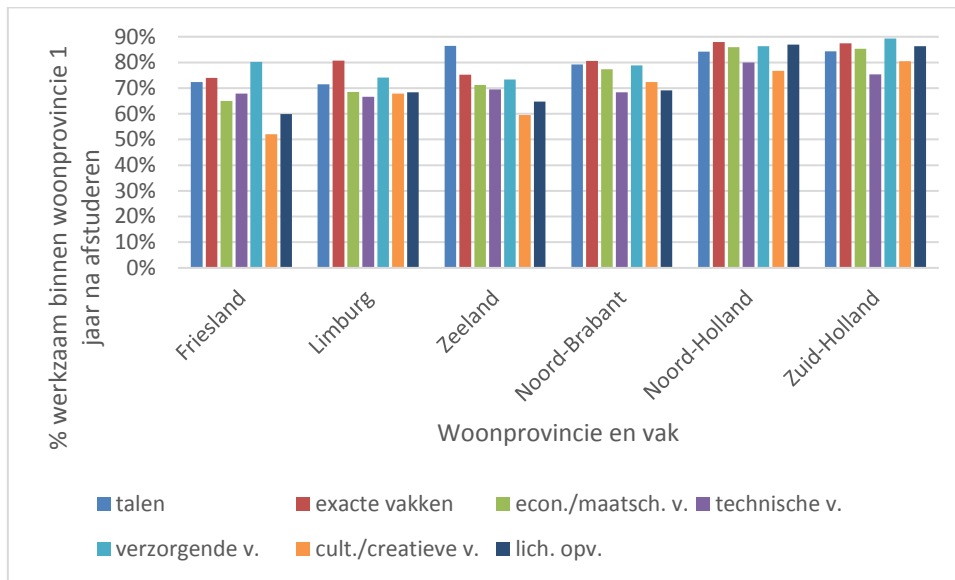

B. Tweedegraads lerarenopleiding – provincies deel 1

C. Tweedegraads lerarenopleiding – provincies deel 2

4.4 Afstand woongemeente en werkgemeente

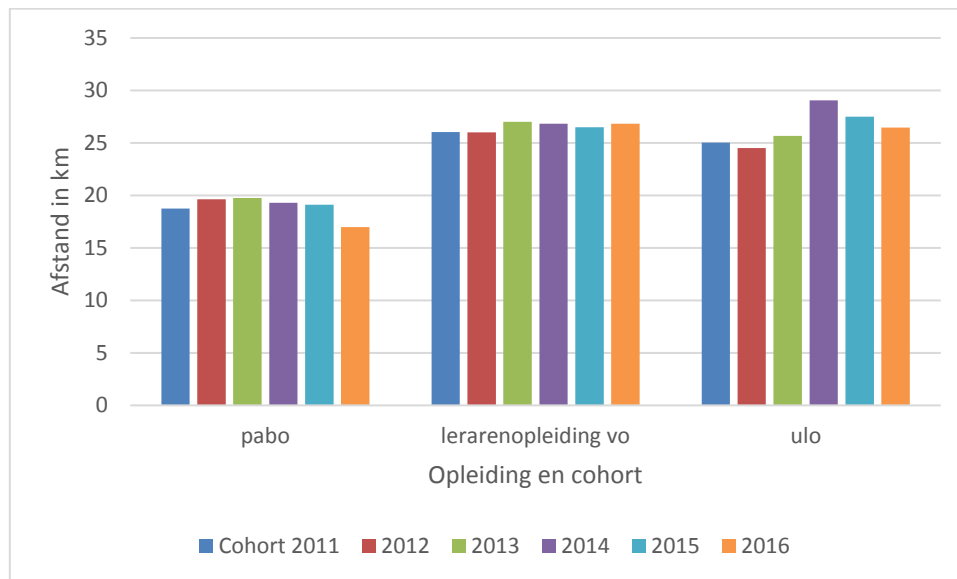
Om een verder inzicht te geven in de mobiliteit van afgestudeerden in het onderwijs wordt in deze paragraaf de gemiddelde afstand besproken tussen de gemeente waarin men woonde ten tijde van afstuderen en de gemeente waarin men werkte één jaar na afstuderen. Tabel 4.5 en figuur 4.7 toont deze informatie voor de cohorten 2011 t/m 2016 per soort opleiding.

Tabel 4.5. Gemiddelde afstand in kilometers tussen de woongemeente ten tijde van afstuderen en de werkgemeente 1 jaar na afstuderen

Cohort	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Pabo	19	20	20	19	19	17
Tweedegraads lerarenopleiding	26	26	27	27	26	27
Ulo	25	25	26	29	28	26

Figuur 4.7. Gemiddelde afstand in kilometers tussen de woongemeente ten tijde van afstuderen en de werkgemeente 1 jaar na afstuderen

Wat direct opvalt, is dat afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleiding en de ulo over het algemeen een baan vinden die een stuk verder van de woongemeente ten tijde van afstuderen ligt dan voor afgestudeerden van de pabo. Dit is geen verrassend resultaat aangezien er veel minder scholen zijn voor het voortgezet onderwijs dan voor het basisonderwijs. Voor de pabo en de tweedegraads lerarenopleidingen geldt dat het aantal kilometers vanaf 2011 vrijwel stabiel is over de cohorten heen. Alleen in het cohort 2016 ligt het aantal kilometers onder pabo-afgestudeerden enkele kilometers lager, waarschijnlijk mede het gevolg van het feit dat het makkelijker is geworden een baan te vinden. Onder de ulo afgestudeerden ligt de afstand in de cohorten 2014 en 2015 gemiddeld enkele kilometers hoger dan in de overige cohorten.

5 Verdieping arbeidsmarktsituatie niet-werkenden en uitstromers

Dit hoofdstuk gaat nader in op degenen die tussen 2011 en 2016 zijn afgestudeerd aan een lerarenopleiding en in deze periode op enig peilmoment geen betaalde baan (in loondienst) hadden. Paragraaf 5.1 onderzoekt welk deel van de niet-werkende afgestudeerden op een bepaald peilmoment een uitkering¹⁰ ontvangt. Paragraaf 5.2 beschrijft welk deel van de afgestudeerden zonder betaalde baan een (vervolg)studie doet, op basis van analyses op registraties in BRON HO.

5.1 Ontvangers uitkering

Tabel 5.1 en Figuur 5.1 tonen de ontwikkeling in het aandeel van de niet-werkende afgestudeerden dat een uitkering ontvangt.

Gemiddeld over alle peilmomenten en cohorten, ontvangt 17% van de niet-werkzame afgestudeerden van de pabo en ulo en 16% van de afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen een uitkering. In absolute aantallen gaat het hier om kleine groepen: bijna steeds om minder dan 100 per groep. Daarnaast laten Tabel 5.1 en Figuur 5.1 zien dat er in alle drie de groepen aanzienlijke verschillen bestaan binnen en tussen cohorten. Bij de pabo zien we voor alle cohorten een groei in het aandeel dat een uitkering ontvangt in de eerste periode na afstuderen. Het hoogst zijn de percentages uitkeringsontvangers twee jaar na afstuderen in cohort 2011, en in cohort 2013. Het betreft hier respectievelijk 112 en 96 personen.

Ook onder afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen zonder betaalde baan neemt het percentage uitkeringsontvangers toe in de eerste jaren na afstuderen. Hier piekt dit percentage één jaar na afstuderen voor cohort 2012, en twee jaar na afstuderen voor cohort 2011. Het gaat hier om maximaal 154, respectievelijk 107 uitkeringsontvangers. Onder ulo afgestudeerden zonder betaalde baan ligt het percentage uitkeringsontvangers in bijna alle cohorten één jaar na afstuderen het hoogst. Hier gaat het met gemiddeld minder dan 20 om een zeer kleine groep.

Het antwoord op de vraag waar de afgestudeerden zonder betaalde baan van leven, gegeven het feit dat de meeste van hen geen uitkering ontvangen, valt buiten het bestek van het onderhavige onderzoek. Een mogelijkheid is dat zij kiezen voor een vervolgstudie. Deze groep komt in de volgende paragraaf aan de orde.

Tabel 5.1. Ontvangers uitkering als % van niet-werkzame afgestudeerden

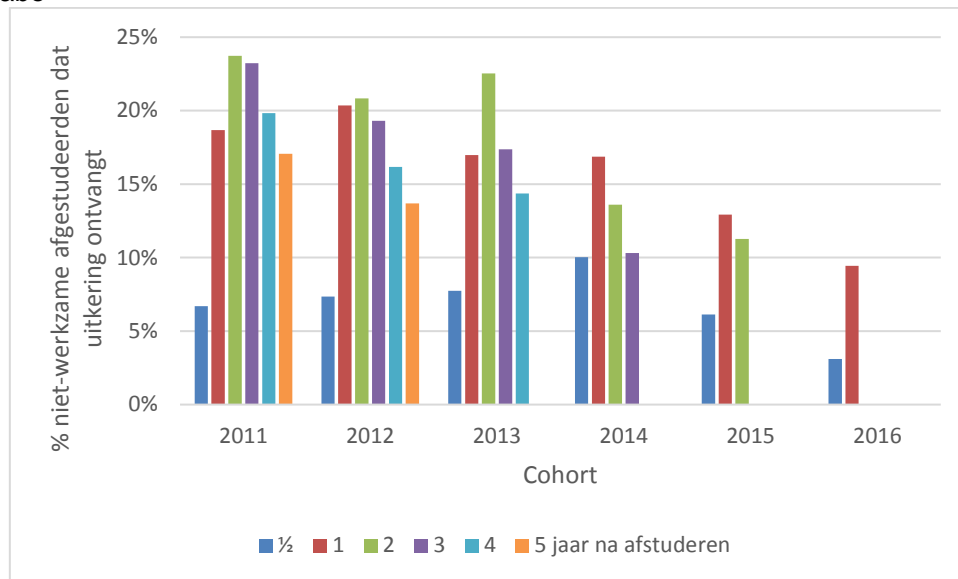
Jaren na afstuderen	Pabo			Tweedegraads lerarenopleiding			Ulo		
	1	3	5	1	3	5	1	3	5
Cohort 2011	19	23	17	16	18	17	22	20	16
Cohort 2012	20	19	14	23	16	15	22	11	16
Cohort 2013	17	17		14	11		23	9	
Cohort 2014	17	10		15	14		21	15	
Cohort 2015	13			15			19		
Cohort 2016	14			13			14		

¹⁰ Dit betreft uitkeringen ww, wao/wia en bijstand.

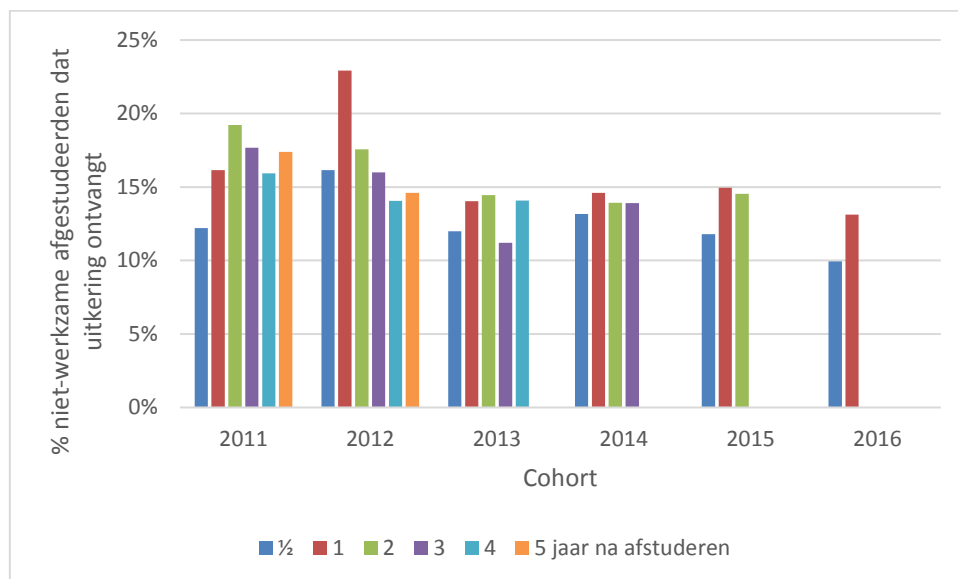

Figuur 5.1. Ontvangers uitkering onder niet-werkzame afgestudeerden

A. Pabo

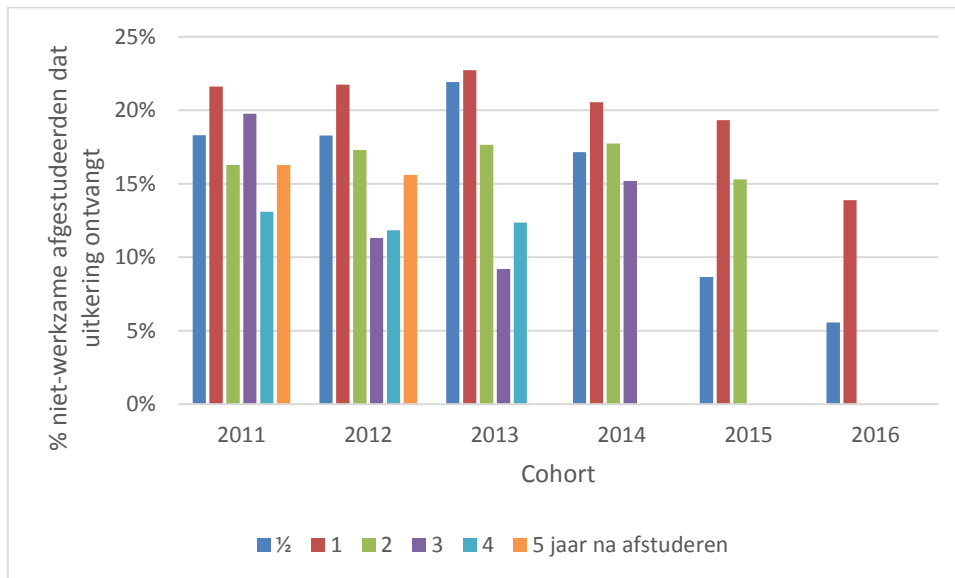

B. Tweedegraads lerarenopleiding

C. Ulo

5.2 Inschrijvingen als student

De ontwikkeling in het aandeel van de afgestudeerden van lerarenopleidingen dat volgens BRON HO als student ingeschreven staat bij een opleiding in het hbo of wo is weergegeven in Tabel 5.2 en Figuur 5.2. We onderscheiden hier afgestudeerden van de pabo en de tweedegraads lerarenopleidingen. De ulo afgestudeerden blijven buiten beschouwing omdat het hier om zeer kleine absolute aantallen inschrijvingen gaat (onthullingsrisico). Vanaf een jaar na afstuderen staat gemiddeld 13% van de niet-werkzame afgestudeerden aan de pabo en tweedegraads lerarenopleidingen ingeschreven als student. Ook dit betreft in absolute zin dus kleine groepen.

Tabel 5.2. Percentage van de niet werkende afgestudeerden dat ingeschreven staat als student

Jaren na afstuderen	Pabo			Tweedegraads lerarenopleiding		
	1	3	5	1	3	5
2011	12	7	2	14	7	4
2012	11	6	1	13	7	3
2013	14	8		12	7	
2014	17	7		10	7	
2015	11			12		
2016	13			12		

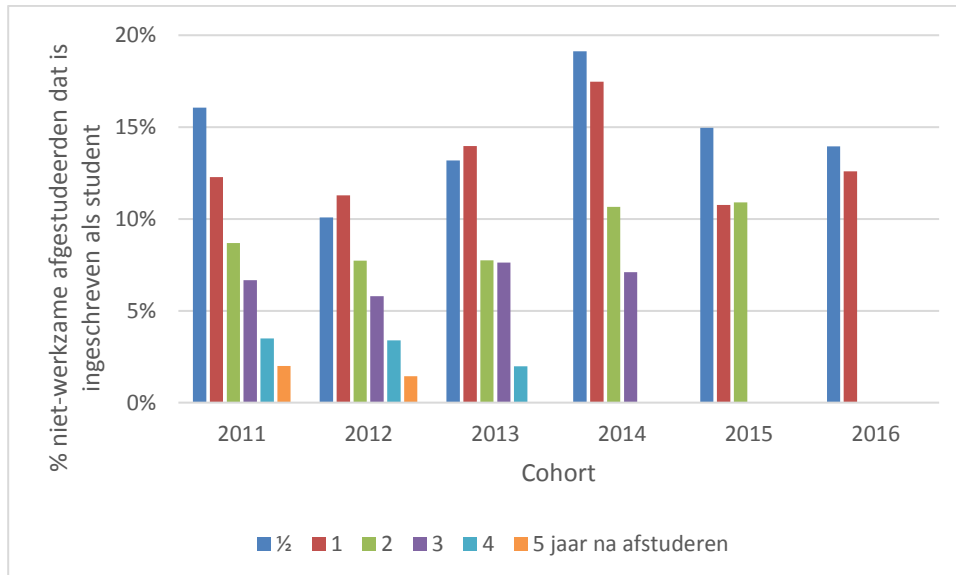
Het aandeel van de niet-werkzame afgestudeerden pabo dat ingeschreven staat als student in het hoger onderwijs (vanaf een jaar na afstuderen) vertoont met name in de eerste jaren na afstuderen behoorlijke variatie van cohort tot cohort. Binnen cohorten is het aandeel dat ingeschreven staat als student zoals verwacht het hoogst in de eerste twee jaar na afstuderen en neemt het daarna sterk af. Van de afgestudeerden van cohort 2011 en 2012 die vijf jaar na afstuderen geen betaalde

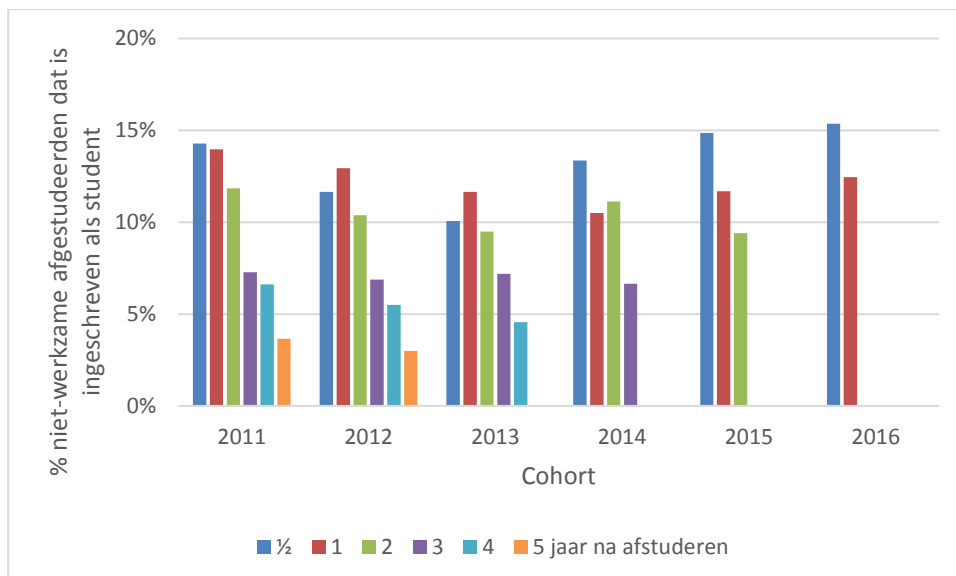
baan hebben staat nog maximaal 2% ingeschreven als student. Ook onder de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleiding varieert het percentage inschrijvingen een jaar na afstuderen, waarna het snel daalt tot gemiddeld 7% drie jaar na afstuderen en 4% vijf jaar na afstuderen.

Figuur 5.2. Inschrijvingen als student onder niet-werkzame afgestudeerden

A. Pabo

B. Tweedegraads lerarenopleiding

6 Arbeidsmarktsituatie buiten het onderwijs; betrekkingsomvang en salariering binnen en buiten onderwijs

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de arbeidsmarktsituatie van afgestudeerden die werkzaam zijn buiten het onderwijs. We onderzoeken in welke sector afgestudeerden die buiten het onderwijs gaan werken terechtkomen, en hoe hun aanstellingsomvang en salariering zich verhoudt tot die van afgestudeerden die in het onderwijs gaan werken. Daarnaast vergelijken we de salariering binnen het onderwijs tussen sectoren en tussen afgestudeerden naar vakgebied.

6.1 Sector buiten het onderwijs

In tabel 6.1 en figuur 6.1 is de verdeling over de arbeidsmarktsectoren weergegeven van afgestudeerden die buiten het onderwijs een betaalde baan hebben. Het betreft hier zowel personen die uitsluitend een baan buiten het onderwijs hebben als personen die zowel binnen als buiten het onderwijs werken.

Tabel 6.1. Procentuele verdeling over arbeidsmarktsectoren van afgestudeerden die werken buiten het onderwijs

A. Pabo

Cohort	Jaren na afstuderen	Landbouw, industrie, bouw, openbaar nut	Handel, vervoer, horeca	Zakelijke dienstverlening	Openbaar bestuur, onderwijs	Zorg	Maatschappelijke dienstverlening	Sport, recreatie, cultuur, overig non-profit
2011	1	3	28	23	7	12	17	10
	3	3	19	36	8	12	12	10
	5	3	16	31	10	14	14	11
2012	1	3	30	29	5	11	12	9
	3	3	21	32	10	13	10	11
	5	3	16	29	15	15	13	9
2013	1	4	34	30	5	9	8	10
	3	3	21	34	10	12	9	10
2014	1	4	30	31	7	9	9	10
	3	5	19	29	14	12	11	11
2015	1	3	27	37	10	8	6	9
2016	1	4	24	33	10	8	10	11

B. Tweedegraads lerarenopleiding

Cohort	Jaren na afstuderen	Landbouw, industrie, bouw, openbaar nut	Handel, vervoer, horeca	Zakelijke dienstverlening	Openbaar bestuur, onderwijs	Zorg	Maatschappelijke dienstverlening	Sport, recreatie, cultuur, overig non-profit
2011	1	4	16	24	13	17	9	17
	3	5	14	23	14	17	8	18
	5	5	12	27	13	18	8	17
2012	1	4	18	25	12	15	10	16
	3	5	14	25	14	15	10	16
	5	5	13	22	16	16	10	18
2013	1	4	19	29	13	12	9	15
	3	4	13	30	15	14	8	15
2014	1	4	20	28	13	11	7	17
	3	6	14	24	18	12	9	17
2015	1	3	18	30	12	10	9	18
2016	1	3	18	30	12	10	9	18

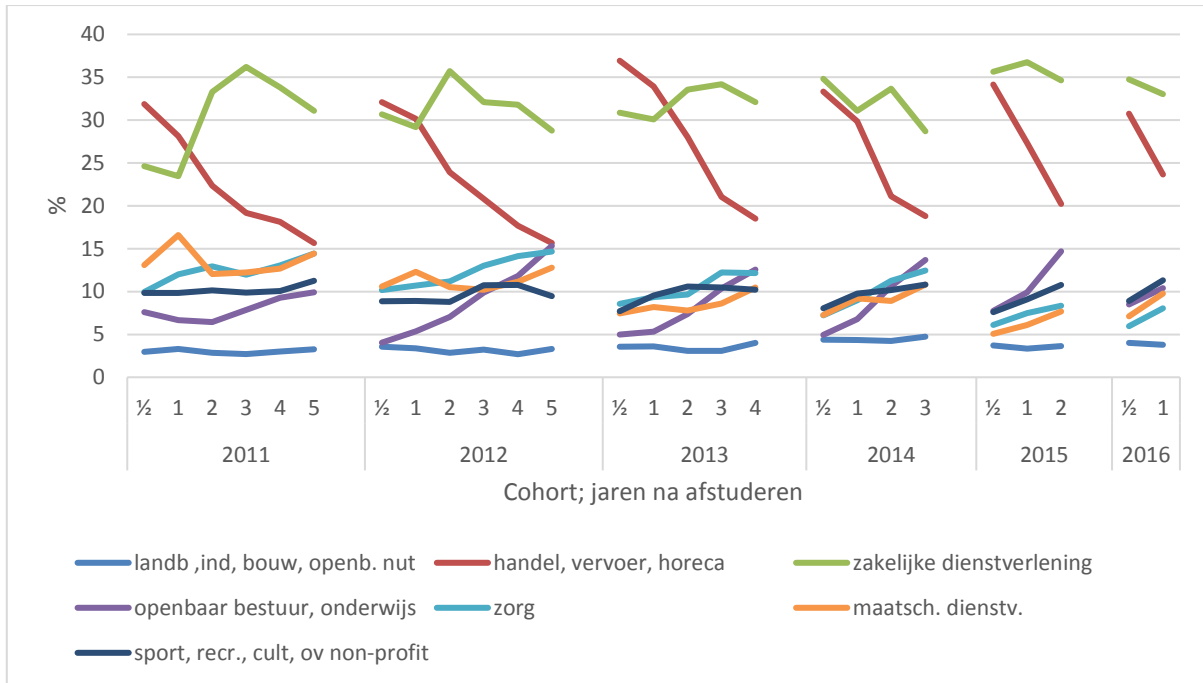
C. Ulo

Cohort	Jaren na afstuderen	Landbouw, industrie, bouw, openbaar nut	Handel, vervoer, horeca	Zakelijke dienstverlening	Openbaar bestuur, onderwijs	Zorg, maatsch. dienstverlening	Sport, recreatie, cultuur, overig non-profit
2011	1	6	9	37	34	6	7
	3	5	5	35	36	8	11
	5	7	5	36	37	6	9
2012	1	4	11	35	32	8	11
	3	6	6	39	29	8	14
	5	6	5	32	34	4	20
2013	1	2	13	40	28	7	11
	3	6	5	32	40	5	13
2014	1	5	13	34	33	8	8
	3	5	9	33	34	10	9
2015	1	3	9	41	33	4	9
2016	1	3	11	39	31	6	1

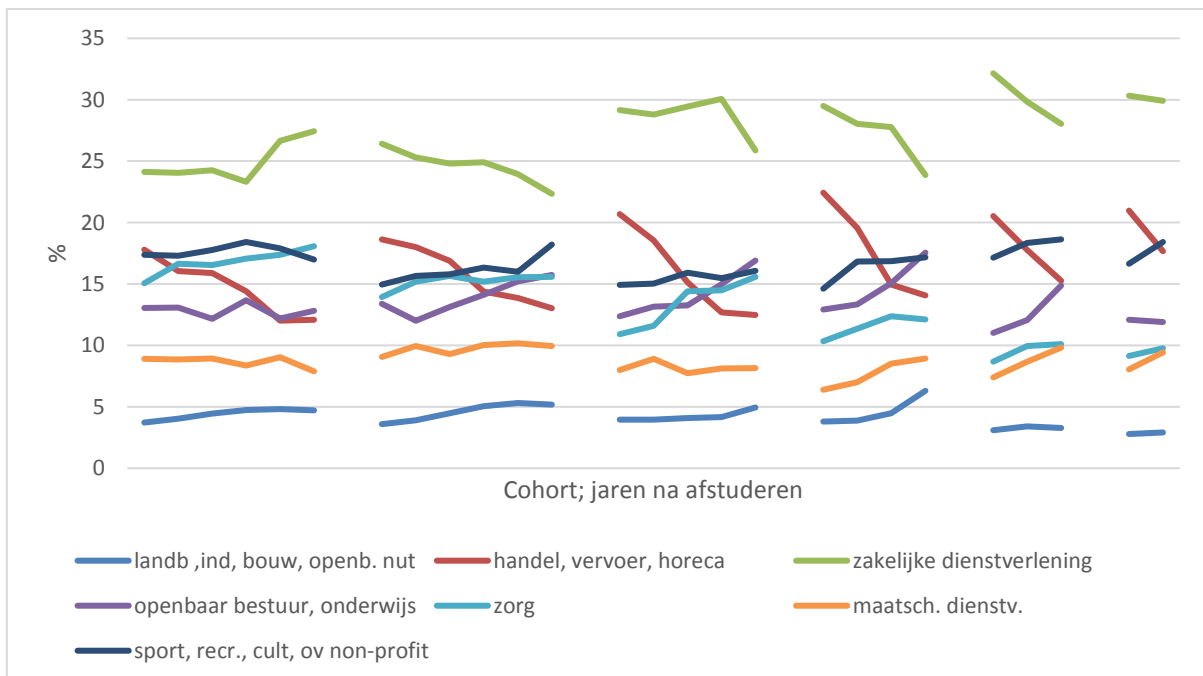

Figuur 6.1. Procentuele verdeling over arbeidsmarktsectoren van afgestudeerden die werken buiten het onderwijs

A. Pabo

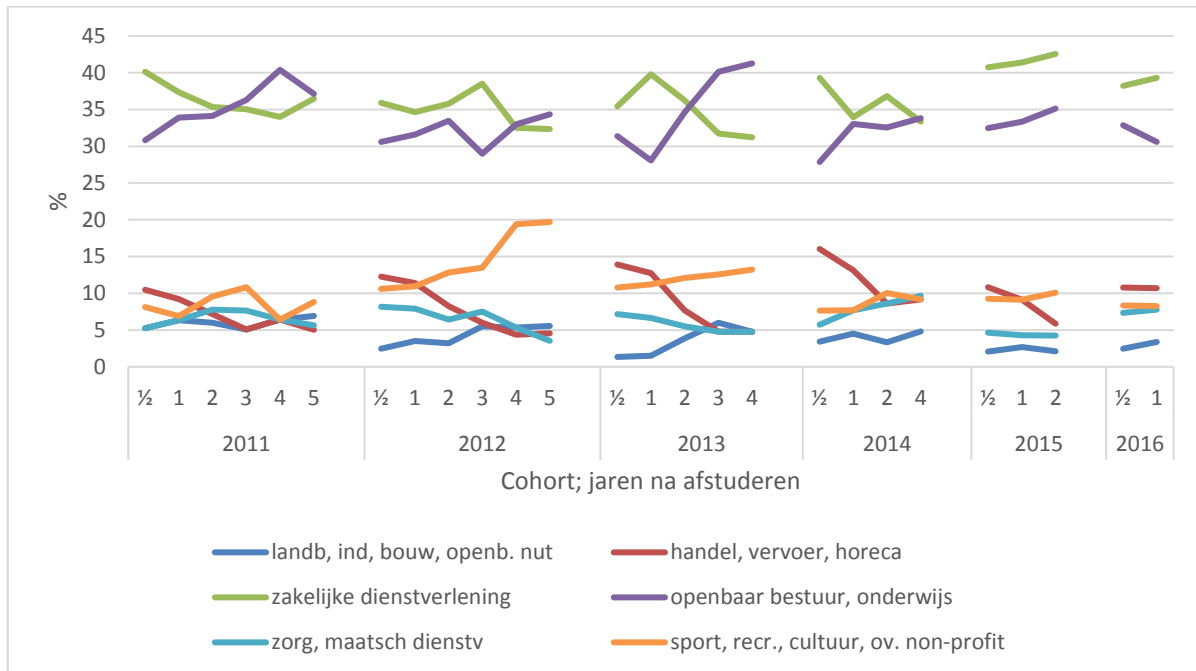

B. Tweedegraads lerarenopleiding

C. Ulo

Voor de afgestudeerden van de pabo die buiten het onderwijs gaan werken zijn “handel, vervoer en horeca” en zakelijke dienstverlening¹¹ de grootste sectoren, met in de meeste cohorten en jaren samen meer dan de helft van de banen. Zorg en maatschappelijke dienstverlening vormen met name voor de cohorten 2011 en 2012, met beide meer dan 10% van de banen, ook nog belangrijke bestemmingen voor deze groep. Opvallend is dat het aandeel van de sector “handel, vervoer en horeca” per cohort na verloop van tijd afneemt, terwijl het aandeel van de sector zakelijke dienstverlening juist toeneemt of veel minder snel daalt. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het feit dat het aantal personen dat zowel binnen als buiten het onderwijs werkt afneemt naarmate men langer afgestudeerd is. Het belang van de sectoren met de meeste bijbaantjes, zoals bijvoorbeeld de horeca, neemt daarmee ook af.

De verdeling over de sectoren van de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen wijkt aanzienlijk af van die van de pabo afgestudeerden. De zakelijke dienstverlening vormt hier de grootste sector, waarvan het aandeel in de latere cohorten toeneemt tot zo'n 30%. Ook de sector “sport, recreatie, cultuur etc.” is voor de meeste cohorten relatief populair. De sector “handel, vervoer en horeca” vertoont voor alle cohorten een dalende trend, maar op een veel lager niveau dan onder pabo afgestudeerden. Ook “openbaar bestuur en onderwijs” neemt in deze groep nog meer dan 10% van de banen voor zijn rekening. Het zelfde geldt voor de sector zorg, zij het dat het aandeel van deze sector in de jongste cohorten duidelijk lager ligt dan in de oudere.

Afgestudeerden van de ulo komen behalve in de sector zakelijke dienstverlening ook vaak terecht in de sector “openbaar bestuur en onderwijs”. In die laatste sector zullen de universiteiten een belangrijke bestemming vormen.

¹¹ Merk op dat uitzendbureaus tot de zakelijke dienstverlening worden gerekend. Het kan in deze sector dus ook gaan om personen die via een uitzendbureau in het onderwijs werken (bv. PNIL: personeel niet in loondienst).

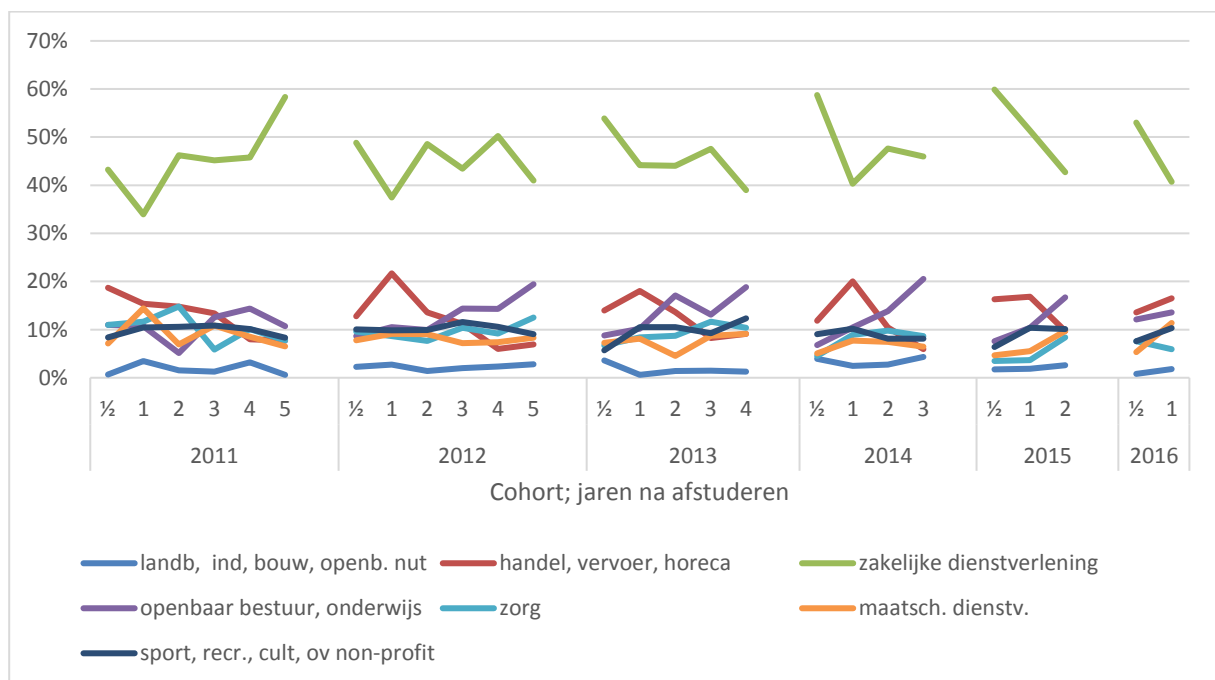
6.2 Bestemming uitstroom

In tabel 6.2 en figuur 6.2 is de verdeling over de arbeidsmarktsectoren weergegeven van afgestudeerden die in het onderwijs hebben gewerkt maar niet langer werkzaam zijn in deze sector. Merk op dat we op basis van deze gegevens niet kunnen concluderen in hoeverre het hier gaat om personen die het leraarsvak vrijwillig de rug toekeren dan wel om personen die door het verlies van hun (tijdelijke) aanstelling gedwongen zijn het onderwijs te verlaten omdat zij geen passende baan in het onderwijs konden vinden.

Tabel 6.2. Bestemming uitstromers

Cohort	Jaren na afstuderen	Landbouw, industrie, bouw, openbaar nut	Handel, vervoer, horeca	Zakelijke dienstverlening	Openbaar bestuur, onderwijs	Zorg	Maatschappelijke dienstverlening	Sport, recreatie, cultuur, overig non-profit
2011	1	3	15	34	11	12	14	10
	3	1	13	45	13	6	11	11
	5	1	8	58	11	8	7	8
2012	1	3	22	37	11	9	9	10
	3	2	11	43	14	10	7	12
	5	3	7	41	19	13	8	9
2013	1	1	18	44	10	8	8	11
	3	1	8	48	13	12	9	9
2014	1	2	20	40	10	9	8	10
	3	4	6	46	21	9	6	8
2015	1	2	17	51	10	4	6	10
2016	1	2	17	41	14	6	11	10

Figuur 6.2. Bestemming uitstromers

Omdat het absolute aantal personen dat het onderwijs verlaat vrij klein is hebben we ervoor gekozen de drie groepen afgestudeerden samen te voegen. In alle cohorten blijkt de zakelijke dienstverlening de belangrijkste bestemming van uitstromers, met aandelen die oplopen tot meer dan 50%. Met in de meeste gevallen aandelen tussen de 10 en 15% vormen de sectoren “handel, vervoer en horeca” en “openbaar bestuur en onderwijs” een veel minder populaire bestemming. Voor de sectoren zorg, maatschappelijke dienstverlening en “sport, recreatie, cultuur etc.” resteren in de meeste gevallen ook nog aandelen van rond de 10%.

Zowel binnen als tussen de cohorten is sprake van een vrij grote variatie in de verdeling van de uitstroom over de sectoren. Dit weerspiegelt waarschijnlijk het heterogene karakter van deze groep, en van de redenen waarom het onderwijs werd verlaten.

6.3 Aanstellingsomvang

Tabel 6.3 en figuur 6.3 vergelijken de aanstellingsomvang van personen met uitsluitend een baan buiten het onderwijs met de aanstellingsomvang van personen met een baan in het onderwijs.

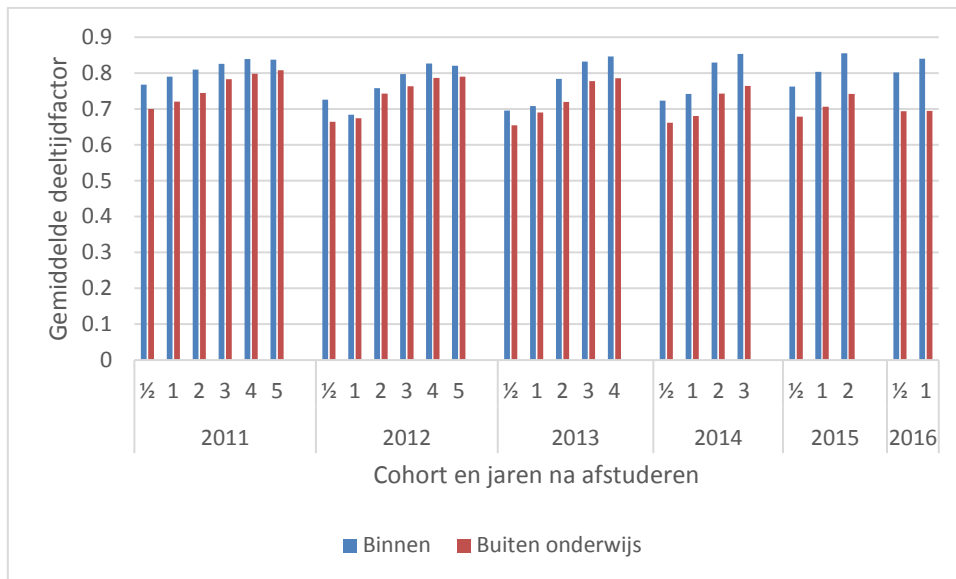
Tabel 6.3. Gemiddelde aanstellingsomvang binnen en buiten het onderwijs

Cohort	Jaren na afstuderen	Pabo		Tweedegraads lerarenopleiding		Ulo	
		Binnen	Buiten	Binnen	Buiten	Binnen	Buiten
2011	1	0,724	0,675	0,790	0,720	0,806	0,822
	3	0,789	0,775	0,826	0,782	0,830	0,842
	5	0,819	0,792	0,838	0,808	0,822	0,832
2012	1	0,684	0,674	0,793	0,695	0,780	0,755
	3	0,797	0,763	0,834	0,770	0,813	0,863
	5	0,820	0,790	0,820	0,789	0,786	0,854
2013	1	0,708	0,690	0,793	0,703	0,802	0,798
	3	0,832	0,778	0,834	0,786	0,815	0,865
2014	1	0,742	0,680	0,809	0,711	0,806	0,804
	3	0,853	0,765	0,819	0,781	0,802	0,838
2015	1	0,803	0,706	0,814	0,725	0,792	0,811
2016	1	0,840	0,694	0,794	0,724	0,775	0,827

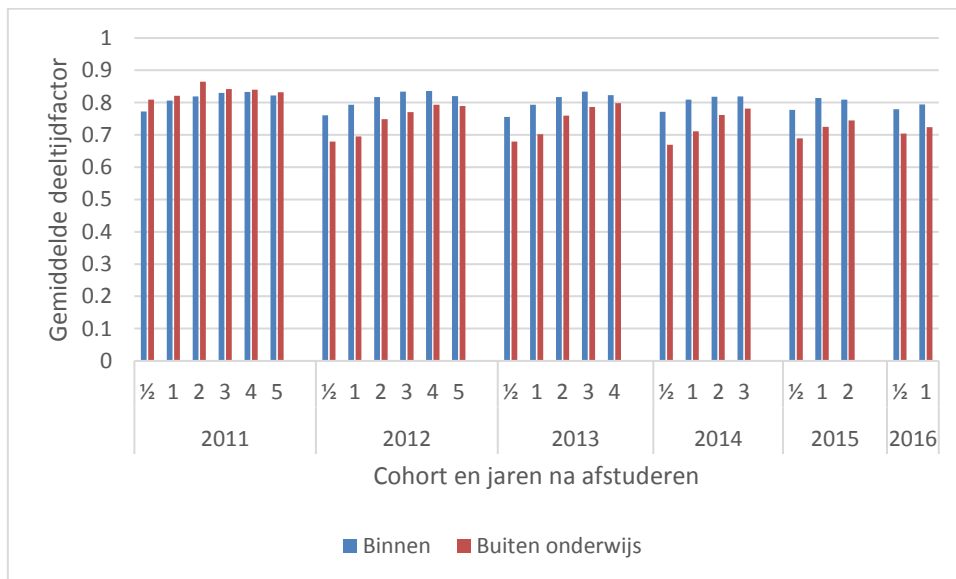

Figuur 6.3. Gemiddelde aanstellingsomvang binnen en buiten het onderwijs

A. Pabo

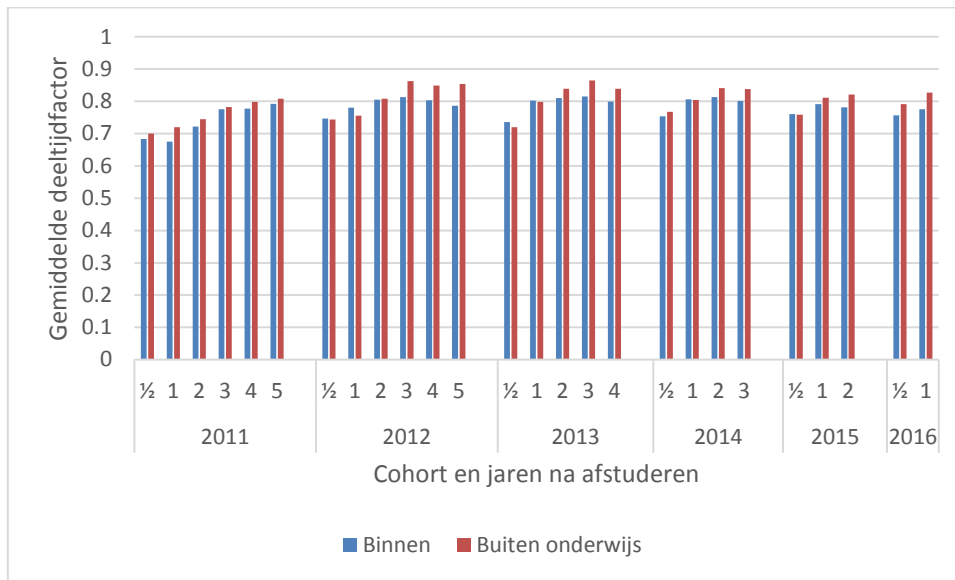

B. Tweedegraads lerarenopleiding

C. Ulo

Pabo-afgestudeerden die buiten het onderwijs werken hebben gemiddeld een iets lagere aanstellingsomvang dan personen die in het onderwijs werken. Dit geldt voor alle cohorten en alle perioden. Zowel van personen in het onderwijs als van personen die buiten het onderwijs werken neemt in de meeste gevallen de gemiddelde aanstellingsomvang na verloop van tijd wat toe. Ook onder afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen ligt de gemiddelde aanstellingsomvang binnen het onderwijs steeds wat hoger dan buiten het onderwijs.

Voor de afgestudeerden van de ulo geldt in de meeste gevallen juist dat de gemiddelde aanstellingsomvang in het onderwijs iets onder de aanstellingsomvang buiten het onderwijs ligt. Waar de gemiddelde aanstellingsomvang in het onderwijs voor ulo afgestudeerden vrijwel op het zelfde niveau ligt als die van afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen geldt voor de ulo afgestudeerden dat zij buiten het onderwijs gemiddeld een duidelijk grotere aanstellingsomvang hebben dan de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen. Dit kan erop wijzen dat de arbeidsmarktpositie van ulo afgestudeerden buiten het onderwijs sterker is dan die van afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen.

6.4 Uurloon

Tabel 6.4 en figuur 6.4 vergelijken het loon van personen werkzaam buiten het onderwijs met dat van personen werkzaam binnen het onderwijs. Als indicator is hier het uurloon genomen, d.w.z. het totale loon (voor loonbelasting en premieheffing, exclusief bijzondere beloningen) in de betreffende maand¹² gedeeld door het aantal gewerkte uren (reguliere uren plus betaalde overwerkuren)¹³. Daarbij blijven inkomenscomponenten zoals vakantietoeslag, een eventuele 13^e maand en een uitkering in het kader van de dag van de leraar buiten beschouwing. In de presentatie van de cijfers is per jaar en per cohort geïndiceerd op het gemiddelde uurloon van afgestudeerden van de pabo die in het onderwijs werken¹⁴. Merk overigens op dat in deze vergelijking geen

¹² Een half jaar na afstuderen betreft dit april, voor de hele jaren betreft dit oktober.

¹³ Outliers en observaties met een niet-plausibele verhouding tussen reguliere uren en basisuren zijn buiten de analyses gehouden.

¹⁴ Vanwege definitiewijzigingen in de CBS data worden alleen uurloonen binnen een jaar vergeleken.

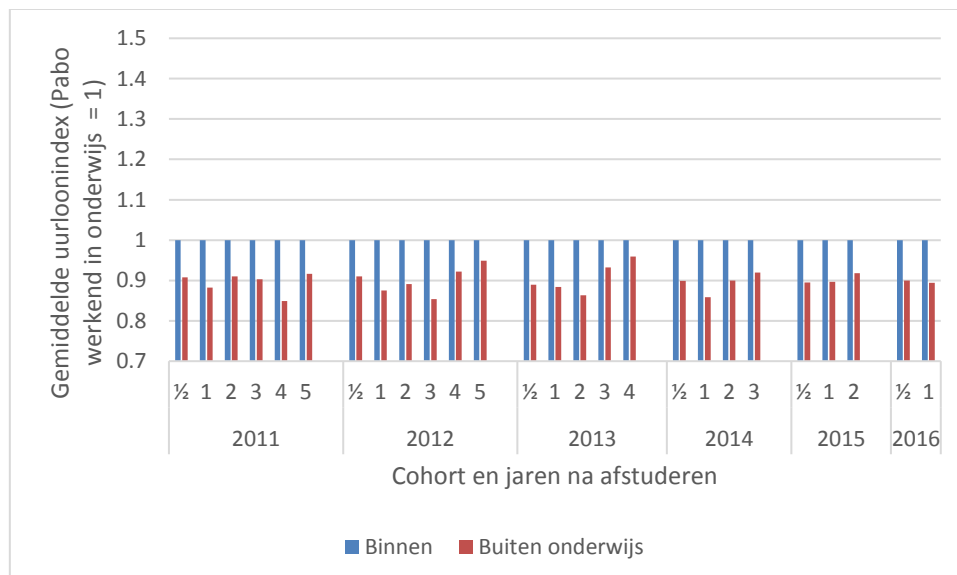
rekening wordt gehouden met mogelijke verschillen in andere arbeidsvoorwaarden (zoals pensioenvoorziening, vakantiedagen, inkomen in natura etc).

Tabel 6.4. Gemiddeld uurloon binnen en buiten het onderwijs (pabo werkend in onderwijs = 1).

Cohort	Jaren na afstuderen	Pabo		Tweedegraads lerarenopleiding		Ulo	
		Binnen	Buiten	Binnen	Buiten	Binnen	Buiten
2011	1	1,000	0,882	1,160	0,958	1,205	1,029
	3	1,000	0,903	1,205	0,980	1,310	1,111
	5	1,000	0,917	1,272	1,007	1,427	1,223
2012	1	1,000	0,875	1,168	0,972	1,199	1,050
	3	1,000	0,854	1,157	0,920	1,246	1,057
	5	1,000	0,949	1,284	1,017	1,437	1,236
2013	1	1,000	0,884	1,181	0,940	1,225	1,006
	3	1,000	0,933	1,248	1,004	1,339	1,151
2014	1	1,000	0,858	1,162	0,934	1,203	0,975
	3	1,000	0,919	1,240	0,997	1,342	1,166
2015	1	1,000	0,897	1,226	0,960	1,291	1,064
2016	1	1,000	0,894	1,224	0,953	1,276	1,123

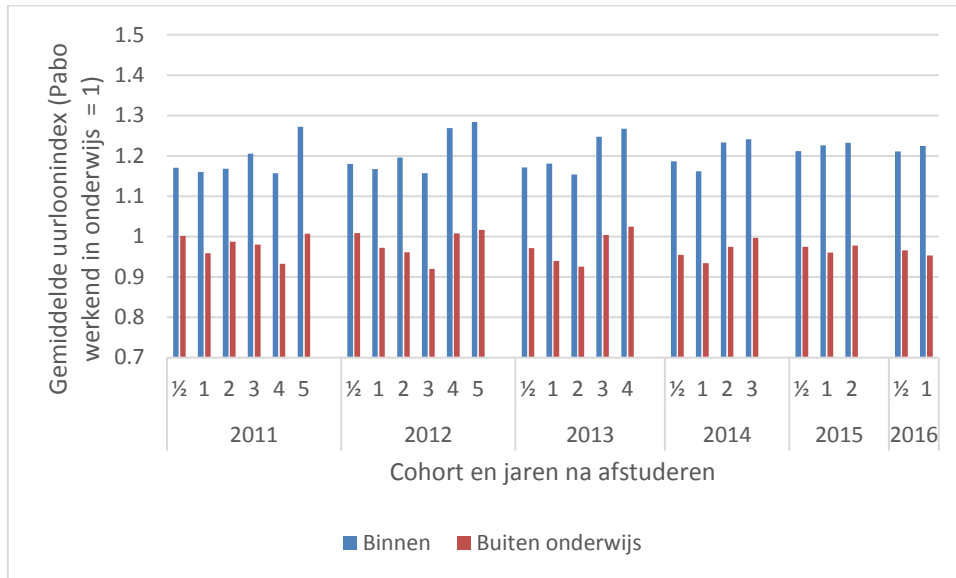
Figuur 6.4. Gemiddeld uurloon binnen en buiten het onderwijs.

A. Pabo

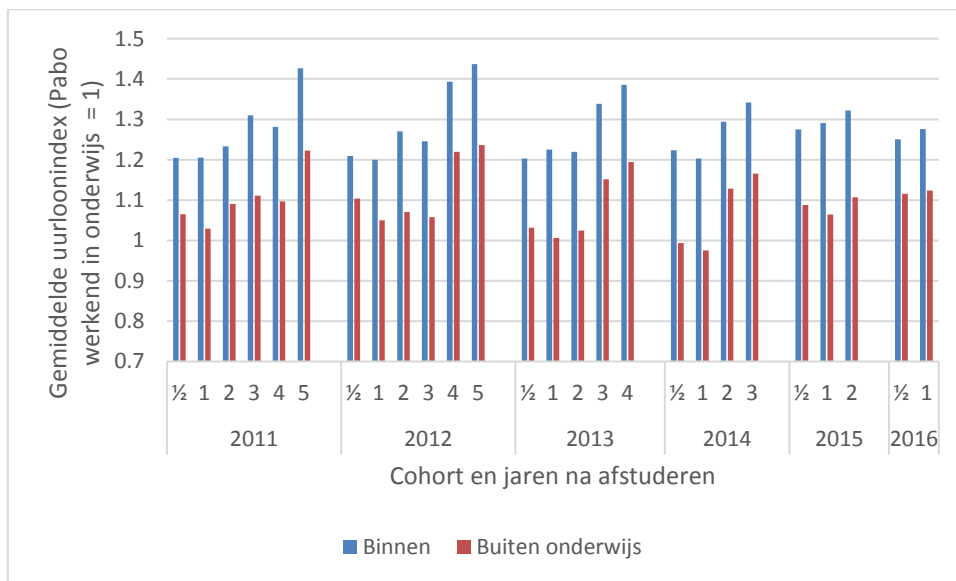

B. Tweedegraads lerarenopleiding

C. Ulo

Pabo afgestudeerden verdienen in het onderwijs per uur duidelijk meer dan buiten het onderwijs. De conclusie lijkt dus gerechtvaardigd dat pabo afgestudeerden niet kiezen voor een baan buiten het onderwijs omdat zij daar meer kunnen verdienen, temeer omdat ook hun aanstellingsomvang binnen het onderwijs in het algemeen hoger is.

Ook afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen en de ulo verdienen in het onderwijs gemiddeld duidelijk meer dan buiten het onderwijs, en ook voor deze groep lijkt de salariëring niet doorslaggevend als motief om buiten het onderwijs een baan aan te nemen. Voor deze groepen zijn de verschillen nog aanzienlijk groter dan voor pabo afgestudeerden¹⁵.

¹⁵ ROA (De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2018, ROA-R-2013/11) vindt ook voor andere HBO- en WO-gediplomeerden dat zij buiten hun eigen richting gemiddeld minder verdienen dan in de eigen richting, waarbij dit loonverschil ("wage penalty") een maatstaf zou zijn voor het productiviteitsverschil.

Opgemerkt zij dat we hier uitsluitend gemiddelden vergelijken. In individuele gevallen zouden getalenteerde afgestudeerden in de marktsector uiteraard wel degelijk een hoger loon kunnen bedingen, waar zij in het onderwijs veelal de salarisschalen volgens de onderwijscao zullen doorlopen.

6.5 Uurloon naar sector en vak

Tabel 6.5 en figuur 6.5 vergelijken de lonen van personen werkzaam in verschillende sectoren van het onderwijs. Daarbij is opnieuw per jaar en per cohort geïndiceerd op het gemiddelde uurloon van afgestudeerden van de pabo die in het onderwijs werken.

Tabel 6.5. Gemiddeld uurloon van werkenden in het onderwijs, naar onderwijssector (pabo werkend in het onderwijs = 1)

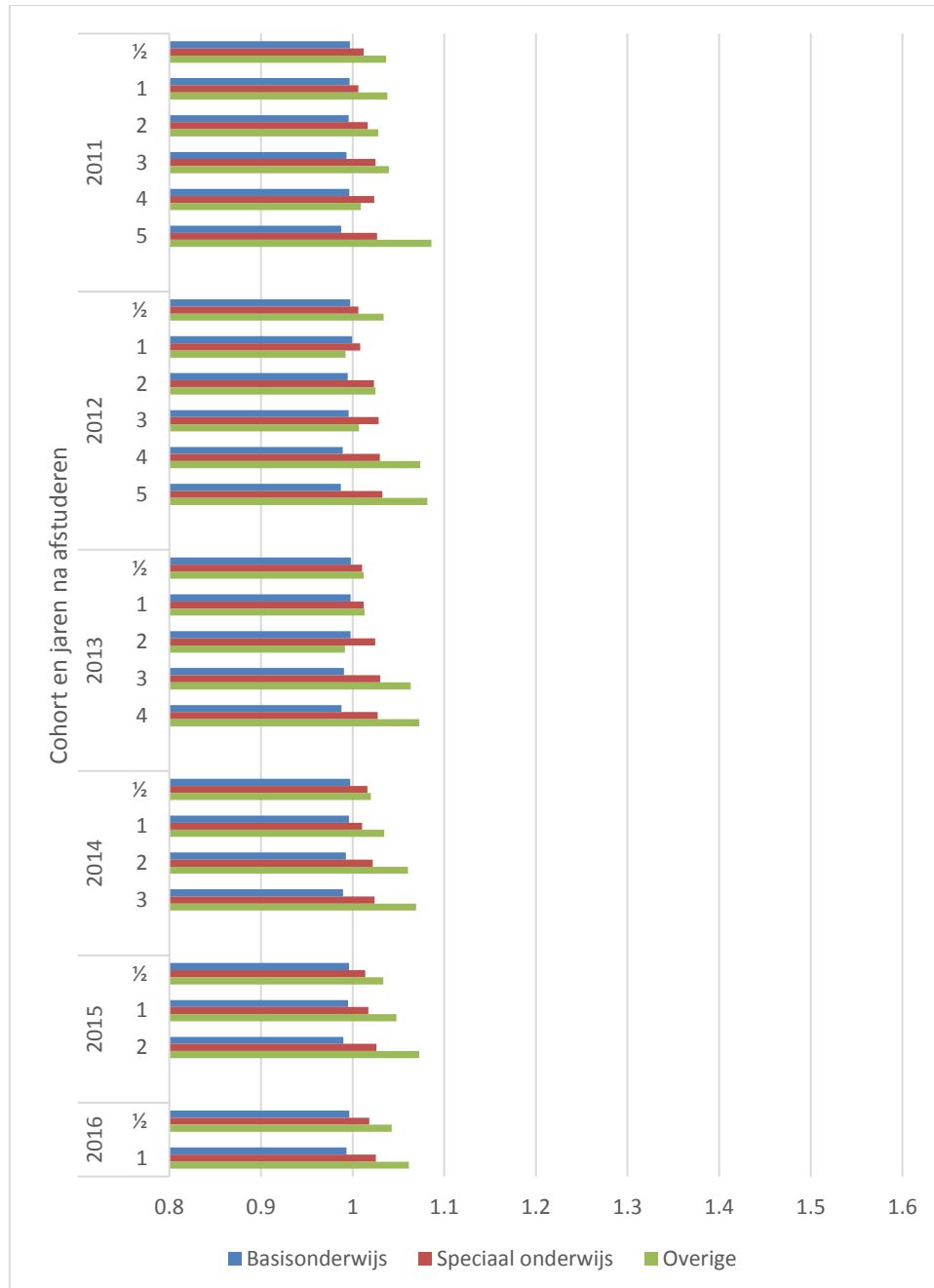
Cohort, jaren na afstuderen		pabo			tweedegraads lerarenopleiding			ulo		
		bo	so	overige	po	vo	mbo	po	vo	mbo
2011	1	0,997	1,006	1,038	1,088	1,150	1,232	1,157	1,208	1,233
	3	0,993	1,025	1,040	1,105	1,199	1,274	1,193	1,312	1,366
	5	0,987	1,027	1,086	1,111	1,279	1,325	1,341	1,425	1,461
2012	1	0,999	1,008	0,992	1,099	1,160	1,221	1,237	1,191	1,332
	3	0,996	1,028	1,007	1,093	1,151	1,191	1,223	1,245	1,287
	5	0,987	1,032	1,082	1,168	1,277	1,317	1,439	1,432	1,427
2013	1	0,998	1,012	1,013	1,095	1,176	1,229	1,187	1,229	1,219
	3	0,991	1,030	1,064	1,125	1,248	1,297	1,246	1,347	1,280
2014	1	0,996	1,010	1,035	1,110	1,154	1,193	1,104	1,207	1,310
	3	0,990	1,024	1,069	1,101	1,236	1,295	1,276	1,328	1,451
2015	1	0,995	1,017	1,048	1,089	1,215	1,278	1,222	1,284	1,509
2016	1	0,993	1,025	1,061	1,114	1,208	1,285	1,275	1,265	1,375

Pabo-afgestudeerden die werkzaam zijn in het speciaal onderwijs verdienen gemiddeld enkele procenten meer dan pabo-afgestudeerden werkend in het basisonderwijs. In de overige sectoren ligt hun uurloon gemiddeld nog iets hoger. Van de afgestudeerden aan de tweedegraadslerarenopleidingen ligt het uurloon gemiddeld duidelijk hoger. Als zij werkzaam zijn in het primair onderwijs verdienen zij in het algemeen zo'n 10% meer dan het gemiddelde uurloon van pabo-afgestudeerden, in het voortgezet onderwijs loopt het verschil op van 15% 1 jaar na afstuderen in de oudere cohorten tot bijna 28% vijf jaar na afstuderen. In het mbo ligt het gemiddelde uurloon van afgestudeerden aan de tweedegraadslerarenopleidingen daar nog weer zo'n 4 tot 8% boven. De hoogste uurlonen worden in het algemeen verdiend door afgestudeerden aan de ulo. Ook als zij werkzaam zijn in het primair onderwijs kan het verschil met pabo-afgestudeerden zeker vijf jaar na afstuderen fors oplopen. Ulo-afgestudeerden die werken in het voortgezet onderwijs en het mbo hebben gemiddeld de hoogste lonen. Op enkele uitzonderingen na, i.h.b. in de cohorten 2012 en 2013, ligt het gemiddelde uurloon in het mbo daarbij nog weer duidelijk boven het uurloon in het voortgezet onderwijs.

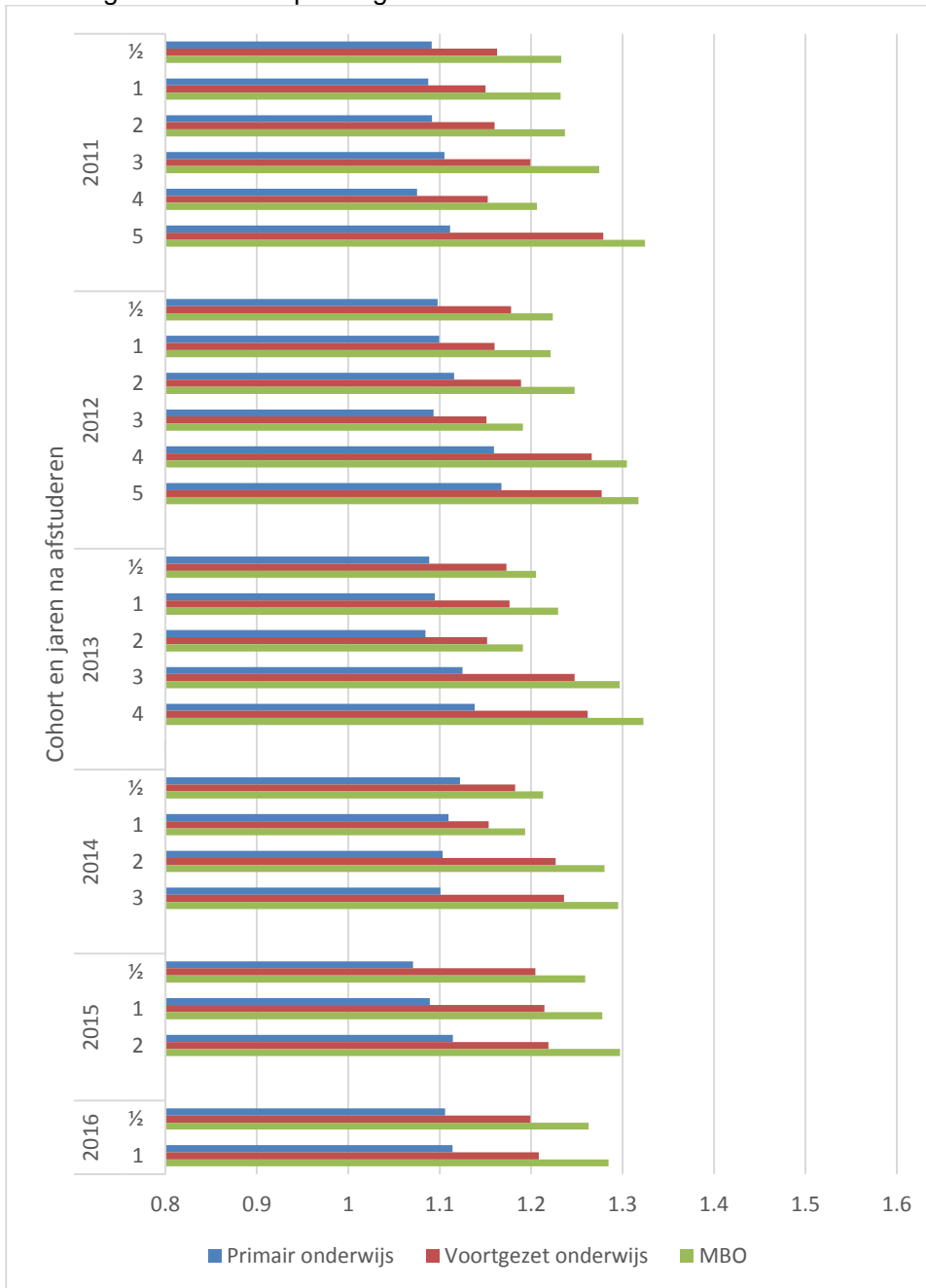
Figuur 6.5. Gemiddelde uurloonindex werkenden het onderwijs, naar onderwijssector (Pabo werkend in het onderwijs = 1)

A. Pabo

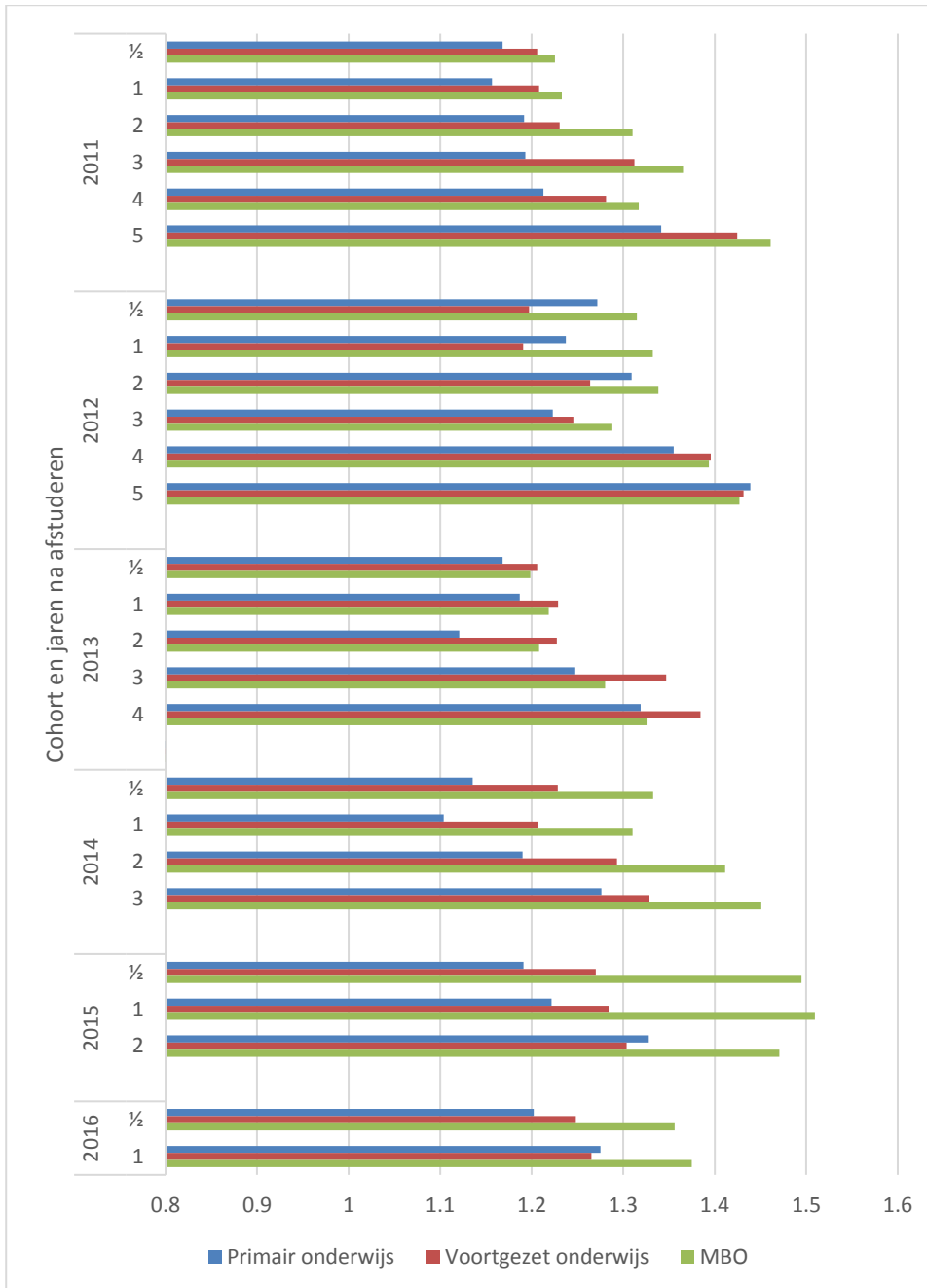

B. Tweedegraads lerarenopleiding

C. Ulo

Tabel 6.6 vergelijkt de uurlonen van afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleiding en van de ulo die in het onderwijs werken naar vakgebied. Daarbij is opnieuw geïndexeerd op de gemiddelde uurlonen van pabo-afgestudeerden in hetzelfde cohort en jaar.

Tabel 6.6. Gemiddeld uurloon van afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen en de ulo, werkend in het onderwijs, naar vakgebied (pabo werkend in het onderwijs = 1)

A. Tweedegraads lerarenopleiding									
Cohort en jaren na afstuderen		talen	exacte vakken	economische vakken	technische vakken	maatsch. vakken	verzorgende vakken	culturele vakken	lichamelijke opvoeding
2011	1	1,148	1,192	1,209	1,269	1,126	1,209	1,132	1,039
	3	1,214	1,245	1,269	1,291	1,180	1,264	1,176	1,072
	5	1,310	1,327	1,371	1,356	1,256	1,317	1,238	1,108
2012	1	1,193	1,185	1,207	1,283	1,124	1,172	1,136	1,038
	3	1,190	1,201	1,215	1,252	1,116	1,169	1,094	1,026
	5	1,325	1,334	1,377	1,377	1,257	1,292	1,219	1,126
2013	1	1,199	1,215	1,223	1,270	1,137	1,209	1,126	1,054
	3	1,295	1,308	1,314	1,352	1,224	1,272	1,165	1,093
2014	1	1,193	1,181	1,208	1,229	1,126	1,169	1,144	1,043
	3	1,279	1,288	1,308	1,348	1,202	1,263	1,204	1,092
2015	1	1,275	1,267	1,247	1,363	1,185	1,223	1,175	1,084
2016	1	1,245	1,268	1,272	1,351	1,161	1,244	1,174	1,087

B. Ulo					
Cohort en jaren na afstuderen		talen	exacte vakken	economische vakken	maatschappelijke vakken
2011	1	1,168	1,253	1,278	1,196
	3	1,280	1,346	1,430	1,288
	5	1,398	1,469	1,559	1,396
2012	1	1,187	1,220	1,274	1,186
	3	1,235	1,285	1,335	1,229
	5	1,407	1,480	1,551	1,433
2013	1	1,185	1,319	1,305	1,229
	3	1,310	1,396	1,486	1,300
2014	1	1,161	1,281	1,259	1,186
	3	1,295	1,424	1,444	1,317
2015	1	1,223	1,398	1,591	1,232
2016	1	1,228	1,353	1,402	1,260

Van de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen verdienen leraren in de technische vakken gemiddeld de hoogste uurlonen en leraren lichamelijke opvoeding de laagste. Dit is consistent met de zojuist beschreven resultaten naar onderwijssector waarin we vonden dat werkenden in het mbo in de meeste gevallen gemiddeld de hoogste uurlonen verdienen en werkenden in het primair onderwijs de laagste: leraren in de technische vakken vinden we relatief vaak in het mbo, en leraren lichamelijke opvoeding in het primair onderwijs (zie ook paragraaf 4.1). Na de leraren lichamelijke opvoeding verdienen de leraren maatschappijvakken en culturele vakken in het algemeen duidelijk de laagste lonen. Tussen de overige vakken (talen, exacte vakken, economische vakken en verzorgende vakken) zijn de verschillen meestal vrij klein.

Onder de afgestudeerden van de ulo verdienen de leraren economische vakken gemiddeld de hoogste lonen, en de leraren talen en maatschappelijke vakken de laagste. De verschillen lopen in

het algemeen op naarmate men langer afgestudeerd is maar het patroon is niet erg stabiel: in het cohort 2015 verdient een leraar economische vakken 1 jaar na afstuderen bijvoorbeeld gemiddeld 59% meer dan de gemiddelde pabo-afgestudeerde werkend in het onderwijs. In het cohort 2014 is het vergelijkbare verschil 26% en in het cohort 2016 40%.

6.6 Uurloon uitstromers

Tabel 6.7 en figuur 6.6 vergelijkt de uurlonen van afgestudeerden die op een zeker meetmoment een baan in het onderwijs hadden en deze op het volgende meetmoment hebben ingeruild voor een baan buiten het onderwijs met die van personen die op achtereenvolgende meetmomenten binnen het onderwijs blijven werken. Gemiddeld verdienen personen die buiten het onderwijs gaan werken per uur voordat zij uitstromen vrijwel even veel als personen die in het onderwijs blijven werken maar verdienen zij na uitstromen duidelijk minder dan personen die in het onderwijs blijven werken¹⁴. Dit geldt zowel voor pabo afgestudeerden als afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen. (De groep uitstromers onder de ulo afgestudeerden is te klein om zinvolle cijfers te kunnen presenteren). De salarissen van uitstromers kunnen desondanks uiteraard stijgen als ze een baan met een grotere betrekkingsovervang aannemen. Opnieuw lijkt het salarisniveau op zich geen doorslaggevende factor om het onderwijs vaarwel te zeggen. Waarschijnlijk spelen andere factoren een rol zoals arbeidssatisfactie, of is na afloop van een tijdelijke baan binnen het onderwijs geen andere passende baan binnen het onderwijs beschikbaar.

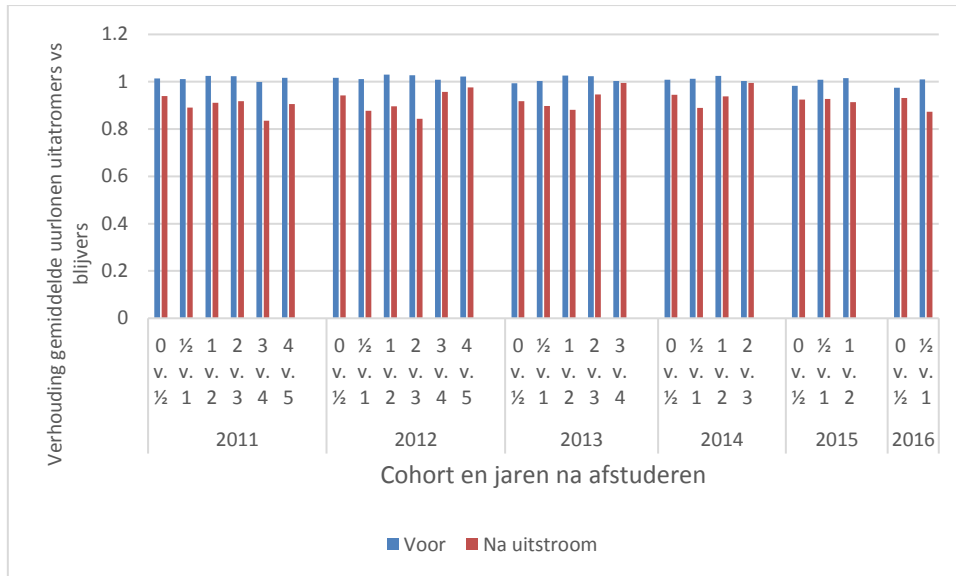
Tabel 6.7. Verhouding gemiddelde uurlonen uitstromers en personen die in het onderwijs blijven werken voor en na uitstromen

Cohort	Jaren na afstuderen	Pabo		Tweedegraads lerarenopleiding	
		Voor	Na	Voor	Na
2011	½ vs. 1	1,011	0,890	0,958	0,824
	2 vs. 3	1,024	0,918	0,962	0,825
	4 vs. 5	1,017	0,906	0,912	0,828
2012	½ vs. 1	1,010	0,878	0,960	0,820
	2 vs. 3	1,027	0,843	0,974	0,860
	4 vs. 5	1,022	0,975	0,895	0,821
2013	½ vs. 1	1,004	0,897	0,962	0,800
	2 vs. 3	1,024	0,946	0,927	0,845
2014	½ vs. 1	1,012	0,889	0,988	0,820
	2 vs. 3	1,003	0,995	0,915	0,819
2015	½ vs. 1	1,008	0,927	0,920	0,805
2016	½ vs. 1	1,010	0,874	0,935	0,800

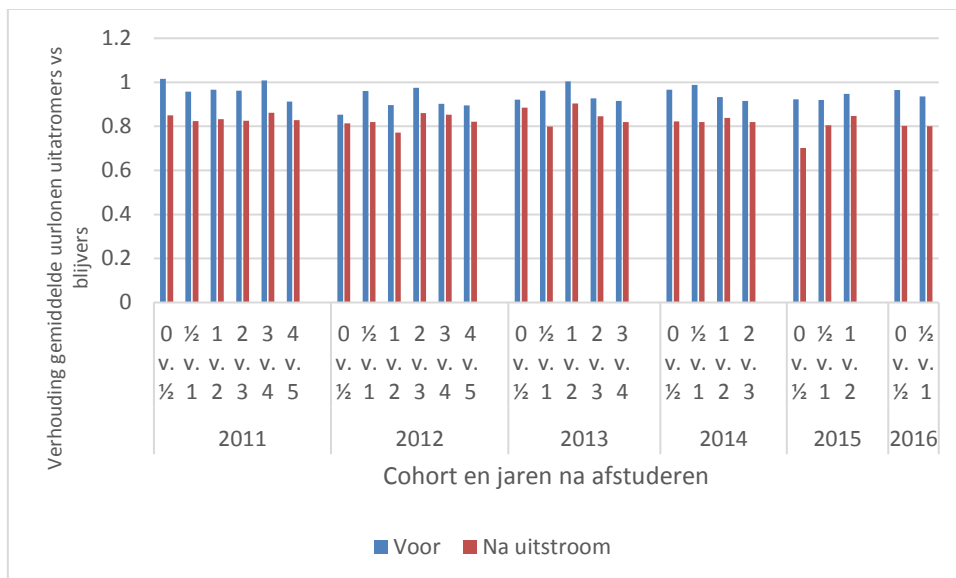

Figuur 6.6. Verhouding gemiddelde uurlonen uitstromers en personen die in het onderwijs blijven werken voor en na uitstromen

A. Pabo

B. Tweedegraads Lerarenopleiding

7 Regressie-analyses

In dit hoofdstuk gaan we nader in op het beroepsrendement en de invloed van persoonskenmerken daarop. Wij hebben daarbij de volgende kansen geanalyseerd:

1. Kans dat men één jaar na afstuderen werkzaam is in het onderwijs
2. Kans dat men één jaar na afstuderen werkzaam is buiten het onderwijs
3. Kans dat men vijf jaar na afstuderen werkzaam is in het onderwijs
4. Kans dat men vijf jaar na afstuderen werkzaam is buiten het onderwijs

De kans dat men in het geheel niet werkzaam is, is niet geanalyseerd.

Om deze kansen te schatten, hebben we gebruik gemaakt van logitmodellen. De uitkomsten daarvan (geschatte coëfficiënten) zijn echter lastig te interpreteren. Daarom is er voor gekozen om een persoon met bepaalde karakteristieken als basis te nemen (verder aangeduid als referentiepersoon). In de bespreking van de uitkomsten bezien we in hoeverre de baankansen wijzigen als de karakteristieken van deze persoon anders waren geweest.

In vergelijking met de voorgaande editie van de Loopbaanmonitor zijn aan de regressies alleen waarnemingen van het nieuwste cohort met bijbehorende 0-1 variabelen toegevoegd. In dit hoofdstuk geven we een samenvatting van de belangrijkste resultaten. Voor meer details wordt verwezen naar Bijlage A, en naar het Excelbestand met uitkomsten van de logitmodellen dat ook als bijlage bij dit rapport beschikbaar is.

7.1 Belangrijkste resultaten

De onderstaande uitspraken gelden *ceteris paribus*, d.w.z. indien alle overige variabelen constant gehouden worden, oftewel bij verder gelijke omstandigheden. We bespreken hier alleen resultaten gebaseerd op significante coëfficiënten. Daarbij betekent een lagere kans om in het onderwijs te werken overigens niet noodzakelijkerwijs dat men moeilijker een baan in het onderwijs vindt; het kan ook gaan om een bewuste keuze om niet in het onderwijs te gaan werken.

Regio

- De regiovariabelen geven aan dat de kans om na één jaar in het onderwijs te werken voor pabo afgestudeerden en afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen in het westen van het land het hoogst is, en in het noorden het laagst;
- Voor pabo afgestudeerden en afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen is de kans om alleen buiten het onderwijs te werken juist het hoogst in het noorden van het land en het laagst in het westen;

Geslacht

- De kans om één jaar na afstuderen in het onderwijs te werken is voor mannen onder afgestudeerden aan pabo en tweedegraads lerarenopleidingen hoger dan voor vrouwen;

Etniciteit

- Voor autochtonen is de kans dat zij één jaar na afstuderen in het onderwijs werken duidelijk hoger dan voor allochtonen; dit geldt voor afgestudeerden van tweedegraads lerarenopleidingen ook na vijf jaar;

Type huishouden

- Van afgestudeerden van de pabo en tweedegraads lerarenopleidingen hebben degenen met partner een lagere kans om na één jaar een baan buiten het onderwijs te hebben;

- Van de afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen hebben personen met een partner ook de grootste kans op een baan in het onderwijs;
- Onder ulo afgestudeerden hebben alleenstaanden, personen met een partner en thuiswonenden een lagere kans op een baan buiten het onderwijs dan de overigen;

Cohorten

- Het meest opvallend, qua cohortjaren, is de verlaagde baankans in het onderwijs voor afgestudeerden van de pabo voor de cohorten 2012 t/m 2015, één jaar na afstuderen, gecombineerd met de verhoogde kans op een baan buiten het onderwijs na één jaar voor deze groep; merk echter op dat de gevonden coëfficiënten alleen in samenhang met de coëfficiënten van regionale groei en werkloosheid dienen te worden bekeken;

Leeftijd

- De kans op een baan binnen en buiten het onderwijs hangt significant samen met de leeftijd van de afgestudeerden. Voor afgestudeerden aan de ulo geldt dit alleen voor de kans op een baan buiten het onderwijs.
- In het algemeen is sprake van een kromlijng verband met leeftijd: zo vinden we dat de kans op een baan binnen het onderwijs één jaar na afstuderen voor pabo-afgestudeerden het laagst ligt op ongeveer 38-jarige leeftijd, terwijl zij de hoogste kans op een baan buiten het onderwijs hebben op 32-jarige leeftijd. Voor afgestudeerden van de tweedegraadslerarenopleidingen en de ulo vinden we één jaar na afstuderen de grootste kans op een baan binnen het onderwijs en de kleinste kans op een baan buiten het onderwijs op een leeftijd van ongeveer 45 jaar.

Eindcijfer

- Voor afgestudeerden aan de pabo geldt dat de kans op een baan in het onderwijs iets groter wordt naarmate het gemiddelde eindcijfer op de vooropleiding lager ligt; merk echter op dat van een aanzienlijk deel van de afgestudeerden het eindcijfer niet bekend is;
- Voor afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen geldt dat de kans op een baan buiten het onderwijs lager ligt naarmate het eindcijfer hoger ligt;

Profiel

- Voor pabo afgestudeerden geldt dat de kans op een baan in het onderwijs voor personen van wie het gekozen profiel op de vooropleiding onbekend is groter is dan voor personen van wie het profiel wel bekend is; van deze laatsten hebben degenen met het profiel natuur en gezondheid en natuur en techniek de kleinste kans op een baan in het onderwijs;
- Voor afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen geldt dat personen met het profiel natuur en techniek juist een grotere kans op een baan in het onderwijs hebben en een kleinere kans op een baan buiten het onderwijs terwijl het profiel cultuur en maatschappij juist samenhangt met een lage kans op een baan in het onderwijs;
- Van de afgestudeerden aan de ulo hebben personen met het profiel natuur en techniek de kleinste kans op een baan in het onderwijs en de grootste kans op een baan buiten het onderwijs; voor personen met het profiel economie en maatschappij is de kans op een baan buiten het onderwijs ook hoger dan voor personen met de overige profielen en degenen van wie het profiel onbekend is;

Regionale groei

- Voor pabo afgestudeerden geldt dat de kans op een baan in het onderwijs groter is naarmate de regionale groei hoger ligt; dit geldt ook voor de kans op een baan in het onderwijs vijf jaar na afstuderen;
- Voor afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen vinden we alleen een kleinere kans op een baan buiten het onderwijs één jaar na afstuderen, naarmate de regionale groei hoger ligt;

Regionale werkloosheid

- Opmerkelijk genoeg vinden we voor pabo afgestudeerden ook een grotere kans op een baan binnen het onderwijs en een kleinere kans op een baan buiten het onderwijs één jaar na afstuderen, naarmate de werkloosheid hoger ligt; na vijf jaar is de kans op een baan binnen het onderwijs juist lager naarmate de (gemiddelde) regionale werkloosheid hoger ligt;
- Voor afgestudeerden aan de tweedegraads lerarenopleidingen geldt eveneens dat de kans op een baan in het onderwijs één jaar na afstuderen groter is en de kans op een baan buiten het onderwijs kleiner is naarmate de werkloosheid hoger ligt.

Bijlage A. Regressieresultaten in detail

In deze bijlage bespreken we de regressieresultaten van hoofdstuk 7 in detail. Achtereenvolgens bespreken we de kans op een baan binnen en buiten het onderwijs 1 jaar na afstuderen en 5 jaar na afstuderen.

A.1 Kans 1 jaar na afstuderen

Voor de kans op een baan binnen het onderwijs en de kans op een baan buiten het onderwijs 1 jaar na afstuderen zijn de volgende variabelen meegenomen:

- Dummy's voor het cohort (2010-2016);
- Dummy's voor regio (noord/west/oost/zuid);
- Dummy's voor plaats in huishouden (thuiswonend/alleenstaand/partner/ander soort huishouden);
- Geslacht;
- Leeftijd (ten tijde van afstuderen) en leeftijd in het kwadraat.
- Gemiddeld eindcijfer vooropleiding
- Dummy indien eindcijfer vooropleiding onbekend
- Dummy indien vooropleiding havo
- Dummy's voor de gekozen profielen
- Regionale groei
- Regionale werkloosheid

De logitmodellen zijn per opleiding geschat (pabo, tweedegraads lerarenopleiding, ulo). Per opleidingscategorie zijn specifieke verklarende variabelen alleen meegenomen in de regressies indien zij een significant effect hadden op minimaal een van de beide kansen.

Als referentiepersoon gaat het in deze analyses steeds om een autochtone vrouw uit het westen die in 2010 haar diploma heeft behaald. Leeftijd, plaats in het huishouden, gemiddeld eindcijfer, vooropleiding en profiel verschillen per soort lerarenopleiding, waarbij we zoveel mogelijk hebben aangesloten bij de meest voorkomende situatie.

A.1.1 Werkzaam binnen onderwijs

In deze paragraaf wordt gekeken naar de kans dat een afgestudeerde leraar 1 jaar na afstuderen werkzaam is binnen het onderwijs. Dat doen we per soort lerarenopleiding: pabo, tweedegraads lerarenopleiding en ulo.

Voor pabo-afgestudeerden nemen we als basis een 26-jarige, thuiswonende, autochtone vrouw uit het westen die in 2010 afstudeerde met vooropleiding havo waarop zij een niet gespecificeerd profiel volgde en gemiddeld een eindcijfer van 6,608 behaalde. Tabel A1.1 toont de kans dat zij 1 jaar na afstuderen werkzaam is in het onderwijs en het effect op de kans als één kenmerk¹⁶ van deze referentiepersoon verschilt.

¹⁶ Met dien verstande dat als regio of cohort verschillen ook de gemiddelde werkloosheid en regionale groei worden aangepast.

Tabel A1.1. Effect op kans werkzaam binnen onderwijs 1 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiepersoon pabo

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	80,2
Cohort 2011	0,5
Cohort 2012	-3,0
Cohort 2013	-0,9
Cohort 2014	0,1
Cohort 2015	0,2
Cohort 2016	4,6
Leeftijd: 32	-6,1
Leeftijd: 38	-8,4
Allochtoon	-4,7
Regio: Oost	-3,4
Regio: Zuid	-2,8
Regio: Noord	-6,2
Alleenstaand	-7,0
Met partner	-1,9
Man	2,5
Eindcijfer + 0,5	-1,6
Eindcijfer - 0,5	1,5
Vooropleiding vwo	-1,1
Profiel cultuur en maatschappij	-4,0
Profiel economie en maatschappij	-2,6
Profiel natuur en gezondheid	-4,9
Profiel natuur en techniek	-5,8
Regionale groei + 1%	0,6
Regionale groei - 1%	-0,6
Regionale werkloosheid + 1%	2,1
Regionale werkloosheid - 1%	-2,3

Voor de tweedegraads lerarenopleiding nemen we als basis een 30-jarige, autochtone vrouw die samenwoont in het westen en in 2010 haar lerarendiploma heeft gehaald met een niet-gespecificeerde vooropleiding met eindcijfer 6,648 als voorbeeld. Tabel A1.2 laat wederom de kans zien, en het effect op de kans als we een specifieke variabele variëren en de overige variabelen constant houden.

Tabel A1.2. Effect op kans werkzaam binnen onderwijs 1 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiepersoon tweedegraads lerarenopleiding

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	72,6
Cohort 2011	0,9
Cohort 2012	-2,0
Cohort 2013	-1,1
Cohort 2014	1,9
Cohort 2015	4,7
Cohort 2016	3,6
Leeftijd: 45	5,4
Leeftijd: 25	-4,8
Allochtoon	-2,8
Regio: Oost	-0,3
Regio: Zuid	-2,4
Regio: Noord	-3,7
Thuiswonend	-7,1
Man	2,5
Eindcijfer + 0,5	0,4
Eindcijfer - 0,5	-0,4
Profiel cultuur en maatschappij	-4,2
Profiel economie en maatschappij	0,2
Profiel natuur en gezondheid	-1,0
Profiel natuur en techniek	5,4
Regionale groei + 1%	0,4
Regionale groei - 1%	-0,4
Regionale werkloosheid + 1%	2,1
Regionale werkloosheid - 1%	-2,2

De referentiepersoon ulo is een 31-jarige autochtone persoon die in het westen samenwoont en in 2010 het lerarendiploma heeft behaald, met een niet-gespecificeerde vooropleiding met als gemiddeld eindcijfer 7,042. Tabel A1.3 toont de kans dat zij na 1 jaar werkzaam is in het onderwijs en de effecten op deze kans als we voor deze referentiepersoon steeds één variabele variëren.

Tabel A1.3. Effect op kans werkzaam binnen onderwijs 1 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiepersoon ulo

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	77,1
Cohort 2011	0,8
Cohort 2012	-3,2
Cohort 2013	-0,5
Cohort 2014	0,9
Cohort 2015	1,2
Cohort 2016	1,5
Leeftijd: 45	2,7
Leeftijd: 25	-3,3
Allochtoon	-5,8
Regio: Oost	0,0
Regio: Zuid	0,0
Regio: Noord	0,0
Thuiswonend kind	-6,2
Eindcijfer + 0,5	0,2
Eindcijfer - 0,5	-0,2
Profiel cultuur en maatschappij	2,7
Profiel economie en maatschappij	-1,0
Profiel natuur en gezondheid	-1,5
Profiel natuur en techniek	-6,3

A.1.2 Werkzaam buiten onderwijs

Vervolgens is het interessant te bekijken wat de factoren zijn die invloed hebben op de kans dat een afgestudeerde aan een lerarenopleiding 1 jaar na afstuderen werkzaam is buiten het onderwijs. Daarvoor zijn soortgelijke logitmodellen gebruikt als voor de kans op een baan binnen het onderwijs.

Tabel A1.4 toont de kans dat de bovengenoemde pabo afgestudeerde referentiepersoon 1 jaar na afstuderen werkzaam is buiten het onderwijs, en het effect op die kans als we een variabele variëren.

Tabel A1.4. Effect op kans werkzaam buiten onderwijs 1 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiepersoon pabo

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	23,5
Cohort 2011	2,1
Cohort 2012	7,5
Cohort 2013	8,7
Cohort 2014	3,2
Cohort 2015	-1,2
Cohort 2016	-6,0
Leeftijd: 32	0,6
Leeftijd: 38	-0,1
Allochtoon	-2,2
Regio: Oost	10,0
Regio: Zuid	9,2
Regio: Noord	16,9
Alleenstaand	3,2
Met partner	-3,0
Man	-2,1
Eindcijfer + 0,5	-0,4
Eindcijfer - 0,5	0,4
Vooropleiding vwo	1,1
Profiel cultuur en maatschappij	0,3
Profiel economie en maatschappij	0,2
Profiel natuur en gezondheid	0,5
Profiel natuur en techniek	2,4
Regionale groei + 1%	-0,3
Regionale groei - 1%	0,3
Regionale werkloosheid + 1%	-2,4
Regionale werkloosheid - 1%	2,6

Zie tabel A1.5 voor de effecten op deze kans als we kenmerken variëren voor de bovengenoemde referentiepersoon tweedegraads lerarenopleiding en tabel A1.6 voor de ulo.

Tabel A1.5. Effect op kans werkzaam buiten onderwijs 1 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiegroep tweedegraads lerarenopleiding

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	25,4
Cohort 2011	-1,1
Cohort 2012	-1,0
Cohort 2013	-0,1
Cohort 2014	-2,2
Cohort 2015	-4,5
Cohort 2016	-4,4
Leeftijd: 45	-8,0
Leeftijd: 25	6,9
Allochtoon	-4,0
Regio: Oost	1,7
Regio: Zuid	2,3
Regio: Noord	2,5
Thuiswonend	8,0
Man	1,3
Eindcijfer + 0,5	-2,3
Eindcijfer - 0,5	2,4
Profiel cultuur en maatschappij	-1,5
Profiel economie en maatschappij	-2,4
Profiel natuur en gezondheid	-0,3
Profiel natuur en techniek	-8,0
Regionale groei + 1%	-0,7
Regionale groei - 1%	0,7
Regionale werkloosheid + 1%	-1,2
Regionale werkloosheid - 1%	1,3

Tabel A1.6. Effect op kans werkzaam buiten onderwijs 1 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiegroep ulo

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	19,9
Cohort 2011	0,3
Cohort 2012	1,2
Cohort 2013	0,9
Cohort 2014	0,6
Cohort 2015	-1,4
Cohort 2016	-0,4
Leeftijd: 45	-2,9
Leeftijd: 25	4,9
Allochtoon	1,9
Regio: Oost	0,0
Regio: Zuid	0,0
Regio: Noord	0,0
Thuiswonend kind	0,6
Eindcijfer + 0,5	-1,0
Eindcijfer - 0,5	1,0
Profiel cultuur en maatschappij	-0,9
Profiel economie en maatschappij	4,8
Profiel natuur en gezondheid	3,3
Profiel natuur en techniek	6,9

A.2 Kans 5 jaar na afstuderen

Voor de kans op een baan binnen het onderwijs en de kans op een baan buiten het onderwijs 5 jaar na afstuderen zijn in eerste instantie de volgende variabelen meegenomen:

- Dummy's voor het cohort (2006-2012);
- Etniciteit (autochtoon/allochtoon);
- Geslacht;
- Leeftijd (ten tijde van afstuderen) en leeftijd in het kwadraat;
- Was werkzaam binnen het onderwijs 1 jaar na afstuderen;
- Was werkzaam buiten het onderwijs 1 jaar na afstuderen.
- Dummy's voor plaats in huishouden (thuiswonend/alleenstaand/partner/ander soort huishouden);
- Gemiddeld eindcijfer vooropleiding
- Dummy indien eindcijfer vooropleiding onbekend
- Dummy indien vooropleiding havo
- Dummy's voor de gekozen profielen
- Totale regionale groei
- Gemiddelde regionale werkloosheid
- Toename regionale werkloosheid

Ook hier zijn specifieke variabelen per opleidingscategorie in het uiteindelijk gebruikte logit-model alleen meegenomen indien zij een significant effect hadden op minimaal een van de beide kansen.

Als referentiepersoon gaat het in deze analyses steeds om een autochtone vrouw die in 2006 haar lerarendiploma haalde en die 1 jaar na afstuderen werkzaam is binnen het onderwijs (en niet daarbuiten). Leeftijd verschilt per soort lerarenopleiding, waarbij we zoveel mogelijk hebben aangesloten bij de meest voorkomende situatie. Waar relevant is het profiel van de vooropleiding niet gespecificeerd.

A.2.1 Werkzaam binnen onderwijs

Deze paragraaf beschrijft de regressie-uitkomsten van de kans dat een afgestudeerde leraar werkzaam is binnen het onderwijs 5 jaar na afstuderen.

Voor pabo-afgestudeerden is de referentiepersoon een thuiswonende autochtone vrouw van 26 uit het westen van het land met een diploma uit 2006 die 1 jaar na afstuderen alleen werkzaam is binnen het onderwijs. Tabel A2.1 toont de effecten als we een variabele variëren en de overige variabelen constant houden.

Tabel A2.1. Effect op kans werkzaam binnen onderwijs 5 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiepersoon pabo

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	88,6
Werkzaam buiten onderwijs na 1 jaar	-52,9
Werkzaam binnen en buiten na 1 jaar	-7,5
Niet werkzaam na 1 jaar	-38,5
Cohort 2007	1,1
Cohort 2008	0,9
Cohort 2009	-0,5
Cohort 2010	0,5
Cohort 2011	2,2
Cohort 2012	3,4
Leeftijd: 32	-2,7
Leeftijd: 40	-4,3
Man	1,3
Allochtoon	-0,9
Alleenstaand	-5,1
Met partner	-3,6
Regio: Oost	-2,4
Regio: Zuid	-2,8
Regio: Noord	-2,8
Eindcijfer + 0,5	-1,5
Eindcijfer - 0,5	1,3
Regionale groei + 5%	0,5
Regionale groei - 5%	-0,6
Regionale werkloosheid + 1%	-0,8

Regionale werkloosheid - 1%	0,8
-----------------------------	-----

Tabel A2.2 laat de effecten zien voor een referentiepersoon tweedegraads lerarenopleiding, een afgestudeerde autochtone vrouw van 30 jaar uit het westen van het land, die in 2006 is afgestudeerd en na 1 jaar alleen werkzaam was binnen het onderwijs.

Tabel A2.2. Effect op kans werkzaam binnen onderwijs 5 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiepersoon tweedegraads lerarenopleiding

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	83,1
Werkzaam buiten onderwijs na 1 jaar	-69,1
Werkzaam binnen en buiten na 1 jaar	-5,8
Niet werkzaam na 1 jaar	-64,1
Cohort 2007	2,9
Cohort 2008	2,6
Cohort 2009	4,1
Cohort 2010	5,5
Cohort 2011	7,1
Cohort 2012	7,8
Leeftijd: 40	-1,1
Leeftijd: 25	-0,2
Man	3,3
Allochtoon	-1,9
Regio: Oost	3,1
Regio: Zuid	0,9
Regio: Noord	1,4

Zie tabel A2.3 voor de effecten voor referentiepersoon ulo, een 31-jarige, autochtone vrouw met eerste diploma uit 2006, alleen werkzaam binnen het onderwijs na 1 jaar.

Tabel A2.3. Effect op kans werkzaam binnen onderwijs 5 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiepersoon ulo

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	89,6
Werkzaam buiten onderwijs na 1 jaar	-66,8
Werkzaam binnen en buiten na 1 jaar	-3,6
Niet werkzaam na 1 jaar	-60,2
Leeftijd: 40	2,3
Leeftijd: 25	-4,0
Profiel cultuur en maatschappij	4,2
Profiel economie en maatschappij	2,4
Profiel natuur en gezondheid	2,6
Profiel natuur en techniek	1,4

A.2.2 Werkzaam buiten onderwijs

Vervolgens bekijken we de resultaten van de logitmodellen voor de kans dat een afgestudeerde aan een lerarenopleiding werkzaam is buiten het onderwijs, 5 jaar na afstuderen.

Voor elke soort lerarenopleiding nemen we weer als referentiepersoon de bovengenoemde autochtone vrouwen die in 2006 hun lerarendiploma hebben gehaald en die 1 jaar na afstuderen alleen werkzaam waren in het onderwijs, en niet daarbuiten.

In tabel A2.4 t/m A2.6 wordt weergegeven hoe groot de kans is dat de referentiepersoon na vijf jaar werkzaam is buiten het onderwijs en wat de effecten zijn op de kans dat iemand werkzaam is buiten het onderwijs 5 jaar na afstuderen als we een specifieke variabele van de referentiepersoon variëren en de overige variabelen constant houden.

Tabel A2.4. Effect op kans werkzaam buiten onderwijs 5 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiepersoon pabo

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	8,8
Werkzaam buiten onderwijs na 1 jaar	51,5
Werkzaam binnen en buiten na 1 jaar	22,3
Niet werkzaam na 1 jaar	15,7
Cohort 2007	-0,6
Cohort 2008	-0,4
Cohort 2009	0,0
Cohort 2010	-0,9
Cohort 2011	-1,8
Cohort 2012	-2,8
Leeftijd: 32	1,4
Leeftijd: 40	2,3
Man	1,4
Allochtoon	-1,1
Alleenstaand	1,1
Met partner	0,2
Regio: Oost	1,6
Regio: Zuid	1,2
Regio: Noord	3,3
Eindcijfer + 0,5	1,1
Eindcijfer - 0,5	-1,0
Regionale groei + 5%	-0,3
Regionale groei - 5%	0,3
Regionale werkloosheid + 1%	-0,2
Regionale werkloosheid - 1%	0,2

Tabel A2.5. Effect op kans werkzaam buiten onderwijs 5 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiegroep tweedegraads lerarenopleiding

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	9,6
Werkzaam buiten onderwijs na 1 jaar	63,3
Werkzaam binnen en buiten na 1 jaar	31,7
Niet werkzaam na 1 jaar	19,3
Cohort 2007	-0,9
Cohort 2008	-1,3
Cohort 2009	-1,9
Cohort 2010	-2,2
Cohort 2011	-3,2
Cohort 2012	-3,6
Leeftijd: 40	-0,5
Leeftijd: 25	0,3
Man	1,0
Allochtoon	-2,4
Regio: Oost	-0,3
Regio: Zuid	-0,1
Regio: Noord	0,7

Tabel A2.6. Effect op kans werkzaam buiten onderwijs 5 jaar na afstuderen in procentpunt voor referentiegroep ulo

Kenmerk	(Effect op) kans in procentpunt
Referentiegroep	6,6
Werkzaam binnen onderwijs na 1 jaar	56,8
Werkzaam binnen en buiten na 1 jaar	20,0
Niet werkzaam na 1 jaar	18,6
Leeftijd: 40	-1,7
Leeftijd: 25	2,1
Profiel cultuur en maatschappij	-2,0
Profiel economie en maatschappij	1,9
Profiel natuur en gezondheid	-0,6
Profiel natuur en techniek	5,7

Deel 2 – Begeleiding van beginnende leraren

Samenvatting

Voldoende en goed opgeleide leraren vormen de basis voor goed onderwijs. In de Lerarenagenda 2013-2020 is dit verwoord in de titel: "de leraar maakt het verschil". Het ministerie van OCW zet daarbij in op zeven punten om de kwaliteit (verder) te verbeteren. Dit betreft onder meer de kwaliteit van de lerarenopleidingen en de begeleiding van beginnende leraren. Om de ontwikkelingen op dit terrein te volgen, laat het ministerie jaarlijks de loopbaanmonitor uitvoeren. Dit betreft een onderzoek naar de arbeidsmarktpositie en begeleiding van pas afgestudeerde leraren.

Voor het onderzoek worden jaarlijks analyses uitgevoerd op basis van microdata van het CBS en een enquête gehouden onder pas afgestudeerde leraren. In dit deel van het rapport presenteren we de belangrijkste uitkomsten van het enquêteonderzoek. We richten ons daarbij vooral op de begeleiding van startende leraren, maar gaan daarnaast ook in op de kwaliteit van de lerarenopleidingen en de werkbeleving.

Tevredenheid over de lerarenopleidingen

In de afgelopen jaren is door de Inspectie van het Onderwijs en de NVAO uitgebreid onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de lerarenopleidingen. Hieruit komt een gemêleerd beeld naar voren. De opleidingen zijn over het algemeen van voldoende kwaliteit, maar op onderdelen is er wel ruimte voor verbetering. Dit onderzoek bevestigt dat beeld. Beginnende leraren zijn over het algemeen redelijk tevreden over de door hen gevolgde lerarenopleiding en over de voorbereiding op de beroepspraktijk. Dit geldt zeker voor de afgestudeerden van de pabo en de tweedegraadsopleidingen. Bij de universitaire lerarenopleidingen is de onvrede groter en dan vooral over het aanleren van differentiatievaardigheden. Daarnaast scoren de universitaire lerarenopleidingen ook relatief laag op het vlak van pedagogisch-didactische vaardigheden.

Uit regressieanalyse blijkt dat de tevredenheid met de (gevolgde) lerarenopleiding in sterke mate wordt bepaald door het niveau van de opleiding, de studiebegeleiding en de voorbereiding op de beroepspraktijk. Daarnaast speelt ook de tevredenheid over de pedagogisch-didactische vaardigheden die tijdens de opleiding zijn geleerd een rol, maar deze is kleiner.

Afgezien van deze factoren, zijn er opmerkelijke verschillen in tevredenheid tussen instellingen. Dit geldt zowel voor de pabo's, als de universitaire en tweedegraads lerarenopleidingen. Verreweg de meeste pabo's scoren ruim voldoende, maar er zijn er ook die matig of juist heel goed worden beoordeeld. Daarbij valt op dat de tevredenheidsscores nauw samenhangen met cijfers uit de Nationale Studentenenquête (NSE) en de kwaliteitsoordelen van de NVAO. Het zijn daarbij vooral de kleine gespecialiseerde pabo's die hoog scoren.

Verder blijkt uit het onderzoek dat de specialisatie in de eindfase van de opleiding nauw samenhangt met de voorbereiding op de beroepspraktijk. Ongeveer 80 à 90 procent van de pabo-ge диплоmeerden oordeelt positief over de voorbereiding op het lesgeven in de gekozen afstudeerrichting. Bij de tweedegraadsopleidingen zien we iets soortgelijks, als we kijken naar de eindstage. Daarbij valt op dat de voorbereiding op het werkveld (vmbo, mbo, havo/vwo) nauw samenhangt met de stageplek. Afgestudeerden die hun eindstage in het mbo hebben gedaan, oordelen overwegend positief over de voorbereiding op het mbo, en afgestudeerden die stageliepen in het vo over vmbo en havo/vwo.

Verbetering arbeidsmarktpositie

In het eerste deel van dit rapport is uitgebreid ingegaan op de arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerde leraren. Daarbij is gebruik gemaakt van CBS gegevens. Het beeld dat hieruit naar voren komt, is

aangevuld met enquêtemateriaal. Dit levert een gunstig beeld op. Uit de analyses blijkt dat het aandeel afgestudeerden dat in het onderwijs werkt is toegenomen, en dat de starters met een pabo-diploma steeds vaker een reguliere baan hebben en een langdurig contract. Dit laatste hangt samen met de toegenomen spanning op de onderwijsarbeidsmarkt.

Om het dreigende tekort aan leraren tegen te gaan, heeft het ministerie van OCW recent extra acties aangekondigd¹. Onderdeel daarvan is het stimuleren van deeltijders om meer uren te gaan werken. Op grond van dit onderzoek kunnen we concluderen dat dit een kansrijke optie is. Circa 23 procent van de starters met een deeltijdbaan is zonder meer bereid om meer te gaan werken en nog eens 33 procent wil dat onder voorwaarden. De belangrijkste voorwaarden daarbij zijn: een salarisverbetering, een vast contract en duidelijke afspraken over de werkbelasting. Daarnaast noemen pabo-gediplomeerden ook regelmatig het hebben van een reguliere baan als voorwaarde om meer te gaan werken. Afgestudeerden zonder baan of met een baan buiten het onderwijs noemen dezelfde voorwaarden om in het onderwijs te gaan werken.

Hierbij moet overigens worden opgemerkt dat pabo-gediplomeerden de laatste jaren steeds vaker een voltijdbaan hebben in het onderwijs en dat er in het vo/mbo ook behoorlijke verschillen zijn naar vakgebied. Voor de tekortvakken is het arbeidspotentieel daardoor kleiner dan voor de vakken waarvoor het arbeidsmarkt ruimer is.

Begeleiding beginnende leraren

In de Lerarenagenda 2013-2020 is de ambitie opgenomen dat alle nieuwe leraren in 2020 de begeleiding krijgen die ze nodig hebben. Op dit moment is dat nog niet het geval en krijgt ruim 80 procent een of ander vorm van begeleiding. Bij de pabo-gediplomeerden zien we daarbij een duidelijk stijgende lijn (van 72% in 2015 naar 84% nu). Onder de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo is het aandeel starters dat begeleiding krijgt echter gedaald (van 89% in 2016 naar 80% nu). Dit laatste geldt zowel voor het vo als het mbo. Het percentage starters dat begeleid wordt, ligt in het vo (87%) echter duidelijk hoger dan in het mbo (74%).

Net als vorig jaar, worden starters vaak begeleid door een ervaren leraar en/of mentor/coach. Maar daarnaast zijn er ook andere begeleidingsactiviteiten. Daarbij valt op dat starters in het primair onderwijs relatief vaak door de schoolleider worden begeleid, terwijl afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo vaker aan introductiebijeenkomsten en intervisiegroepen deelnemen. Daarnaast worden hun lessen ook vaker bijgewoond en nabesproken met een ervaren docent.

Kijken we naar de onderwerpen die aan bod komen, dan blijkt het vooral om praktische zaken te gaan, zoals het op de hoogte brengen van het reilen en zeilen op school en de omgang met leerlingen. Meer 'inhoudelijke' zaken komen minder aan bod, met name in het mbo. In het primair onderwijs wordt de laatste jaren wel meer aandacht besteed aan didactische vaardigheden tijdens de begeleiding, en in het voortgezet onderwijs ook aan het omgaan met leerlingen. Als we dieper inzoomen op de inhoudelijke onderwerpen, dan blijkt er relatief vaak aandacht te worden besteed aan het afstemmen van de instructie op verschillen tussen leerlingen. Dit is positief omdat starters met name op dit vlak nog veel moeten leren, zo blijkt uit onderzoek van de Inspectie. Opmerkelijk is verder dat in het (v)mbo ook relatief vaak aandacht wordt besteed aan het bieden van maatwerk aan zorgleerlingen en het omgaan met sociaal-culturele verschillen. In het algemeen vormend onderwijs (havo/vwo) gebeurt dat een stuk minder.

Uit regressieanalyse blijkt dat de *samenwerking in het team* sterk van invloed is op het krijgen van begeleiding. Starters die hierover tevreden zijn, krijgen niet alleen vaker begeleiding, maar ook intensiever. Daarnaast speelt ook het type contract een rol. Starters met een (kort) tijdelijk contract

¹ Ministerie van OCW (2018) *Kamerbrief over extra acties tegen het lerarentekort* (d.d. 24 aug. 2018).

krijgen minder vaak begeleiding dan starters met een langdurig contract. Ook vorig jaar was dit het geval. Het onderzoek bevestigt hiermee opnieuw dat er in tijdelijk personeel minder wordt geïnvesteerd dan in vast.

Ondanks het feit dat niet alle starters begeleiding krijgen, is de tevredenheid met de begeleiding aanzienlijk. Bijna twee derde van de beginnende leraren is (zeer) tevreden over de begeleiding op school. De *begeleidingsintensiteit* is daarbij wel zeer bepalend; hoe intensiever de begeleiding, hoe meer tevreden. Daarnaast heeft ook de begeleiding door een ervaren docent en/of mentor een positief effect. Op grond hiervan kan voorzichtig worden geconcludeerd dat een uitgewerkt begeleidingsarrangement beter scoort dan deelname aan losse activiteiten. Verdiepende analyses bevestigen dit. Daarbij komt naar voren dat 'goede' begeleiding bestaat uit een aantal verschillende bouwstenen. Het gaat dan vooral om:

- Extra voorbereidingstijd voor de lessen;
- Het bieden van voldoende informatie over hoe het de stater vergaat als leraar;
- Begeleiding door een ervaren leraar of mentor/coach;
- Lesobservatie en feedback;
- Deelname aan een intervisiegroep;
- Aandacht voor diverse inhoudelijke onderwerpen, zoals: het afstemmen van de instructie op verschillen tussen leerlingen, didactische vaardigheden en het bieden van maatwerk aan zorgleerlingen, en
- Aandacht voor het reilen en zeilen op school.

Tussen de sectoren zijn er kleine verschillen in het 'begeleidingspakket', vooral op het inhoudelijke vlak. De overeenkomsten tussen de sectoren zijn echter duidelijk groter dan de verschillen. Kijken we naar de deelname aan genoemde activiteiten, dan moet worden geconcludeerd dat de begeleiding van beginnende leraren nog wel wat te wensen overlaat. Ongeveer een kwart van alle starters krijgt extra voorbereidingstijd voor de lessen en ongeveer de helft krijgt voldoende informatie over hoe het hen als leraar vergaat. Lesobservatie en feedback vindt bovendien maar bij een deel van de starters plaats, en de focus is in de regel ook meer op praktische zaken gericht dan op de inhoud. Wanneer het de ambitie is dat startende leraren zich (snel) ontwikkelen tot bekwame professionals, is een meer gerichte investering in de begeleiding van starters nodig, en dan vooral in genoemde elementen.

Werkbeleving van beginnende leraren

De werkdruk in het onderwijs is hoog, ook onder startende leraren. Ongeveer 60 procent van alle starters ervaart (zeer) veel werkdruk op z'n school. Onder pabo-gediplomeerden ligt dit aandeel zelfs nog hoger (65%). De voornaamste oorzaken hiervan zijn: de hoeveelheid administratieve en niet-lesgebonden taken en de samenstelling van de leerlingenpopulatie.

Ondanks de hoge werkdruk, zijn beginnende leraren redelijk tevreden met hun baan. Vooral over de inhoud van hun werk zijn zij zeer te spreken. Gemiddeld genomen beoordelen zij de inhoud van hun werk met een 7,7 en de tevredenheid met de organisatie en het werk in het onderwijs met een 7,4 en een 7,6. Daarbij valt op dat de tevredenheid met de organisatie de laatste jaren wat is gedaald onder afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo. Dit laatste hangt samen met de verminderde begeleidingsintensiteit.

Uit verklarende analyses blijkt dat de begeleiding van starters een beperkt effect heeft op de algehele werktevredenheid, maar wel zeer bepalend is voor de tevredenheid met de organisatie. Dit geldt zowel voor de afgestudeerden van de pabo, als de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo. Verder blijkt

dat het *bekwaamheidsgevoel* van starters een gunstig effect heeft op de tevredenheid met de inhoud van het werk, net als de *person-job fit*².

Om inzicht te krijgen in het bekwaamheidsgevoel van beginnende leraren, is in de enquête een serie stellingen opgenomen over docentvaardigheden. Op grond hiervan kan worden geconcludeerd dat de meeste starters geloof hebben in eigen kunnen. Ze zijn in staat om tijdens de les een veilig leerklimaat te creëren, leerlingen ervan te overtuigen dat ze het goed kunnen doen op school en een alternatieve uitleg te geven als leerlingen iets niet begrijpen. Minder bedreven voelen zij zich in het signaleren en aanpakken van leerproblemen en het toepassen van verschillende beoordelingsstrategieën en niet-klassikale lesmethoden. Dit laatste sluit aan bij bevindingen van de inspectie, dat beginnende leraren moeite hebben met differentiëren. Opmerkelijk is overigens dat de self-efficacy onder pas afgestudeerden van de universitaire lerarenopleidingen lager ligt dan onder starters die de pabo hebben gedaan of een tweedegraads lerarenopleiding. Vooral op het terrein van klassenmanagement en het motiveren van leerlingen voelen zij zich minder bekwaam. Dit laatste hangt samen met de relatief geringe aandacht voor pedagogisch-didactische vaardigheden tijdens de opleiding. Daarnaast speelt vermoedelijk ook mee dat afgestudeerden van de ulo minder praktijkervaring hebben opgedaan tijdens de studie, omdat de opleiding veel korter is dan de hbo-bachelors.

Uit verklarende analyses blijkt dat de begeleiding van starters een gunstig effect heeft op hun bekwaamheidsgevoel. Dit geldt vooral voor de *inhoudelijke* begeleidingsonderwerpen. Starters die een meer gerichte begeleiding³ hebben gekregen, hebben meer geloof in eigen kunnen dan degenen die dat niet hebben gehad. Daarnaast zijn ook de *kwaliteit van de lerarenopleiding* en de *feedback* op het functioneren van invloed op het bekwaamheidsgevoel van startende leraren. Starters die positief oordelen over de *pedagogisch-didactische* en *differentiatie*-vaardigheden die zij hebben geleerd, hebben meer 'geloof in eigen kunnen' dan degenen die daar negatief over oordelen. En starters die voldoende informatie krijgen over hoe het hen als leraar vergaat, scoren significant beter dan degenen die minder feedback krijgen. Dit laatste betekent dat een sterkere focus op het pedagogisch-didactisch handelen en het 'omgaan met verschillen' leidt tot meer kwaliteit voor de klas. Dit is een belangrijke bevinding in het licht van de Lerarenagenda, en biedt ook aanknopingspunten om heel gericht te werken aan kwaliteitsverbetering.

Werkbeleving en verloop

Afgelopen schooljaar was er in Nederland veel discussie over de (hoge) werkdruk in het onderwijs. Die zou er volgens sommigen toe leiden dat beginnende leraren in grote getale het onderwijs zouden willen verlaten. Op grond van dit onderzoek, kunnen we concluderen dat dat beeld niet klopt. Het aandeel starters dat onderzoek is naar een andere baan is de laatste jaren (sterk) gedaald en slechts een kleine groep is op zoek naar een baan buiten het onderwijs. De noodzaak om te vertrekken, is de laatste jaren bovendien ook minder geworden door de oplopende spanning op de onderwijsarbeidsmarkt. Starters hebben daardoor nu veel vaker een reguliere baan, dan in het verleden.

Een intensieve begeleiding van startende leraren zorgt bovendien voor minder verloop, zo blijkt uit het onderzoek. De ambitie uit de Lerarenagenda, dat alle starters een degelijk begeleidingsprogramma krijgen, is dan ook nog steeds actueel. Dat zorgt niet alleen voor minder uitval, maar ook voor meer tevredenheid en een grotere self-efficacy. Een goede begeleiding van startende leraren draagt daarmee dus bij aan het oplossen van het *dubbele lerarenprobleem*, zoals dat door de Commissie Leraren werd omschreven: "een kwantitatief tekort aan kwalitatief goede leraren".

² Deze fit geeft aan in hoeverre het werk in het onderwijs aansluit bij de verwachtingen.

³ Het gaat dan om aandacht voor het systematisch analyseren en volgen van leerresultaten, het effectief inzetten van digitale leermiddelen en het bieden van maatwerk aan zorgleerlingen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Om inzicht te krijgen in de ontwikkelingen op de onderwijsarbeidsmarkt laat het ministerie van OCW jaarlijks een aantal onderzoeken uitvoeren. Eén daarvan is de Loopbaanmonitor. Dit onderzoek is gericht op de arbeidsmarktpositie en begeleiding van pas afgestudeerde leraren.

Voor het onderzoek wordt gebruik gemaakt van een combinatie van onderzoeksmethoden. Door middel van data-analyse wordt de arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerde leraren in kaart gebracht en wordt inzicht gegeven in het beroepsrendement van de lerarenopleidingen. Daarnaast wordt periodiek een enquête gehouden onder afgestudeerden van de lerarenopleidingen. Het doel hiervan is vooral om inzicht te krijgen in de begeleiding van starters op de werkplek en de effecten daarvan. Daarnaast wordt ook ingegaan op de vakbekwaamheid van pas afgestudeerde leraren.

In het vervolg van dit rapport presenteren we de uitkomsten van het enquêteonderzoek. Daarbij staan de volgende onderwerpen centraal:

- Het oordeel van pas afgestudeerden over de kwaliteit van de lerarenopleiding;
- De begeleiding van beginnende leraren op de werkplek, en
- Het geloof in eigen kunnen (ook wel self-efficacy genoemd).

Daarnaast gaan we kort in op de arbeidsmarktpositie van starters en de motieven op in het onderwijs te gaan werken.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van de Loopbaanmonitor is tweeledig. Het onderzoek beoogt inzicht te geven in de arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerde leraren en daarnaast ook beleidsinformatie op te leveren over de begeleiding van starters op de werkplek en het bekwaamheidsgevoel van beginnende leraren.

In dit rapport wordt, op basis van een alumni-enquête, inzicht verschaft in de begeleiding van beginnende leraren. Daarbij staat de volgende vragen centraal:

1. Hoe beoordelen pas afgestudeerden de kwaliteit van hun lerarenopleiding en specifiek de mate waarin deze hen heeft voorbereid op het beroep?
2. Wat vinden beginnende leraren van de begeleiding door de school bij de start van hun loopbaan?
 - a. In hoeverre worden starters begeleid op de werkplek?
 - b. Om wat voor soort activiteiten gaat het hierbij, en in hoeverre sluiten deze aan bij de individuele behoeften (ontwikkelpunten)?
 - c. Hoe tevreden zijn starters over de begeleiding die zij krijgen vanuit de school en/of de opleiding?
 - d. Wat zijn de effecten van een goede begeleiding op de professionele ontwikkeling van pas afgestudeerde leraren?
3. Hoe beoordelen startende leraren hun geloof in eigen kunnen (self-efficacy), en in hoeverre zijn zij tevreden over de organisatie en waarin zij werken, de inhoud van het werk en het werken in het onderwijs?

Over de arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerden is in het eerste deel van dit rapport uitgebreid gerapporteerd, op basis van CBS-gegevens. In dit deel van het rapport beperken we ons daarom tot de belangrijkste uitkomsten van de enquête op dit terrein.

1.3 Werkwijze

Voor het beantwoorden van genoemde onderzoeksvragen, is in april/mei een internetenquête gehouden onder pas afgestudeerden van de lerarenopleidingen. Voor deze enquête zijn alle afgestudeerden benaderd die in 2016 en 2017 (voor het eerst) een diploma hebben gehaald van de pabo of de lerarenopleiding vo/mbo. De selectie van deze groep is gemaakt op basis van bestanden van DUO.

Voor het onderzoek zijn 15.910 afgestudeerden uitgenodigd per brief⁴. Hiervan hebben er uiteindelijk 3.831 de vragenlijst ingevuld⁵. Dit komt neer op een respons van 24 procent. Onder de afgestudeerden uit 2017 lag de respons een stuk hoger dan onder degenen die in 2016 hun diploma hebben gehaald (resp. 28,3% en 19,8%). Daarnaast zijn er ook verschillen naar type opleiding (zie Tabel 1.1). Daarbij valt op dat de respons onder afgestudeerden van de universitaire lerarenopleiding hoger is dan onder afgestudeerden van de tweedegraadsopleidingen. De gemiddelde invultijd bedroeg ongeveer 15 minuten⁶.

Tabel 1.1 – Responsoverzicht, naar cohort en type opleiding (%)

	Cohort 2016		Cohort 2017		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
Pabo	696	20,6	1.109	31,2	1.805	26,0
Lerarenopl. vo/mbo	620	16,9	917	24,1	1.537	20,5
Universitaire lerarenopl.	232	29,6	257	36,0	489	32,7
Totaal	1.548	19,8	2.283	28,3	3.831	24,1
Bruto steekproef	7.836		8.043		15.910	

In de analyse is een *weging* toegepast om representatieve uitspraken te kunnen doen over de arbeidsmarktpositie en begeleiding van pas afgestudeerde leraren. Hierbij is gecorrigeerd voor afwijkingen in de verdeling naar opleidingstype, leeftijd, vooropleiding en vakgebied (vo). In het vervolg van dit rapport geven we de gewogen uitkomsten weer in tabellen en figuren, plus de ongewogen responsaantallen. Omwille van de leesbaarheid zijn de responsaantallen in de tekst soms achterwege gelaten. In de bijlagen staan deze echter vermeld in de tabellen.

De primaire focus in dit rapport is gericht op de studenten die in 2017 voor het eerst een lerarenopleiding hebben afgerond. We richten ons daarbij naar de situatie in april/mei 2018, ongeveer een half jaar na afstuderen.

1.4 Leeswijzer

In het vervolg van dit rapport presenteren we de belangrijkste uitkomsten van de loopbaanmonitor. We gaan daarbij achtereenvolgens in op: het oordeel over de opleiding (H2), de arbeidsmarktpositie (H3), de begeleiding van starters (H4) en de werkbeleving (H5). Verder is in de bijlage een serie tabellen opgenomen met trendcijfers.

⁴ De mailing is net als vorig jaar verzorgd door DUO.

⁵ Dit is exclusief de respondenten die (naar eigen zeggen) geen lerarenopleiding hebben gevolgd of eerder al een diploma van een lerarenopleiding hebben gehaald.

⁶ Voor afgestudeerden met een baan in het onderwijs is de enquête langer dan voor afgestudeerden zonder baan of met een baan buiten het onderwijs. De invultijd verschilt daarom ook significant naar arbeidsmarktsituatie. Dit geldt voor alle opleidingstypen.

2 Blick op de lerarenopleiding

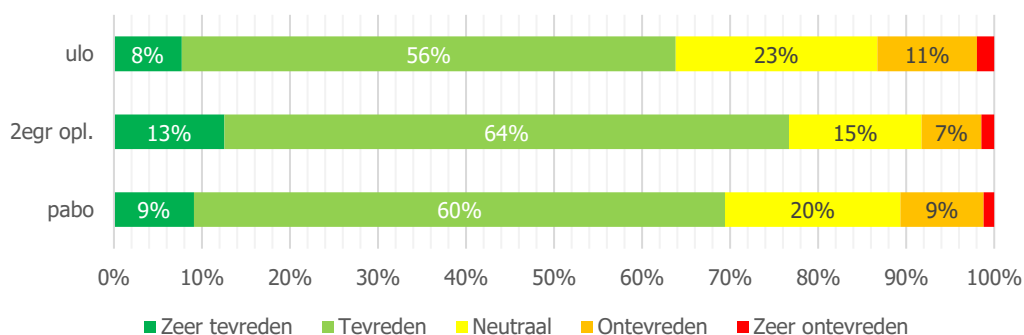
In de afgelopen jaren is door de Inspectie van het Onderwijs uitgebreid onderzoek gedaan naar de lerarenopleidingen in Nederland. Daarbij is aan beginnende leraren gevraagd om terug te kijken op hun opleiding. Hoe beoordelen zij de kwaliteit van hun opleiding en de voorbereiding op de praktijk? Uit de rapporten komt een gemêleerd beeld naar voren⁷. Ten aanzien van de pabo's wordt geconcludeerd dat afgestudeerden vrij positief zijn over de pedagogisch-didactische vaardigheden die ze hebben geleerd, maar ontevreden zijn over de het niveau van de opleiding en de aandacht voor 'opbrengstgericht werken'. Ook bij de tweedegraads opleidingen is het beeld gemengd. De meeste afgestudeerden zijn tevreden over de vakinhoudelijke en -didactische programmaonderdelen, maar oordelen minder over voorbereiding op de pedagogisch-didactische kant van het beroep. Dit laatste geldt ook voor de universitaire lerarenopleidingen. Daarbij wordt bovendien geconstateerd dat afgestudeerden van die laatste opleidingen relatief ontevreden zijn over de voorbereiding op het beroep en de aandacht voor differentiatievaardigheden.

In aansluiting op dit Inspectie-onderzoek, is in de loopbaanmonitor een aantal vragen opgenomen over de tevredenheid met de opleiding en de voorbereiding op de beroepspraktijk. In het vervolg van dit hoofdstuk gaan we daar nader op in.

2.1 Tevredenheid over de lerarenopleidingen

Beginnende leraren zijn over het algemeen redelijk tevreden over de door hen gevolgde lerarenopleiding (zie Figuur 2.1). Dit geldt vooral voor degenen die de pabo hebben gedaan of een tweedegraadsopleiding. Van de pabo-gediplomeerden is ongeveer 70 procent (zeer) tevreden over de gevolgde opleiding, en van degenen die een tweedegraadsopleiding hebben gedaan ruim driekwart (77%). Bij de universitaire opleidingen ligt dit aandeel lager (64%). Ook vorig jaar was dit het geval. Het beeld is wat dat betreft niet noemenswaardig gewijzigd, al is er wel enige verbetering bij de universitaire lerarenopleidingen (zie Tabel A.6).

Figuur 2.1 - Tevredenheid met de gevolgde lerarenopleiding, naar type opleiding (% , cohort 2017)

Figuur 2.2 toont de tevredenheid van pas afgestudeerden met verschillende aspecten van de lerarenopleiding. Hieruit blijkt dat de universitaire lerarenopleidingen vooral laag scoren op het terrein van differentiatievaardigheden. Slechts 29 procent van de afgestudeerden is hierover (zeer) tevreden. Daarnaast scoren de universitaire lerarenopleidingen ook laag op het vlak van pedagogisch-didactische

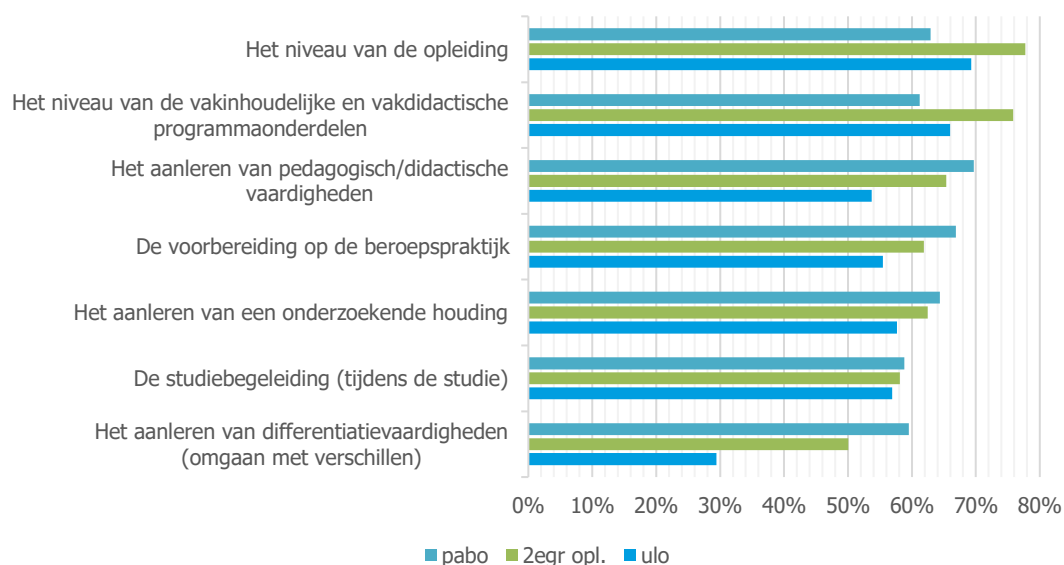
⁷ IvHO (2015) *Beginnende leraren kijken terug. Deel 1 – De Pabo*. Utrecht.

IvHO (2015) *Beginnende leraren kijken terug. Deel 2 – De tweedegraads lerarenopleidingen*. Utrecht.

IvHO (2016) *Beginnende leraren kijken terug. Deel 3 – De universitaire lerarenopleidingen*. Utrecht.

vaardigheden. Ten opzichte van vorig jaar is de tevredenheid op dit vlak overigens wel iets toegenomen (zie Tabel A.7).

Figuur 2.2 - Tevredenheid met aspecten van de lerarenopleiding, naar type opleiding (% , cohort 2017)

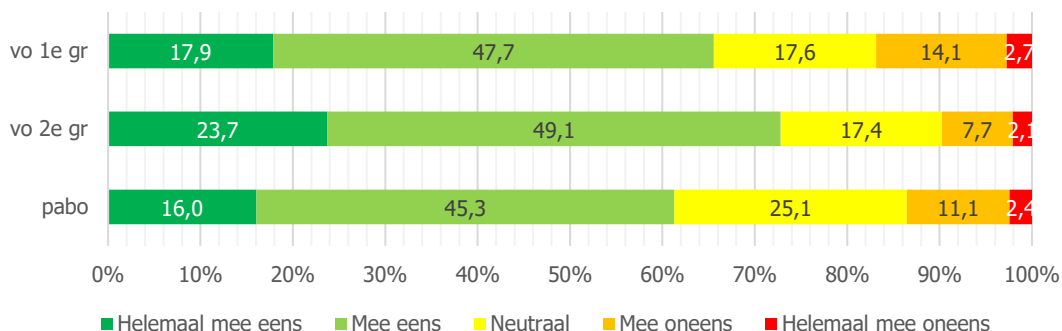
Kijken we naar de voorbereiding op de beroepspraktijk, dan zien we ook forse verschillen. Van de pabogediplomeerden is 67 procent hierover (zeer) tevreden en van degenen die een tweedegraadsopleiding hebben gedaan bijna 62 procent. Onder afgestudeerden van de universitaire lerarenopleiding is de tevredenheid op dit punt een stuk kleiner; slechts 55 procent is (zeer) tevreden over de voorbereiding op de beroepspraktijk. Dit beeld komt overeen met dat van de Inspectie.

Opmerkelijk zijn verder de verschillen in tevredenheid met het niveau van de opleiding en het niveau van de vakinhoudelijke programmaonderdelen. De afgestudeerden van de tweedegraadsopleidingen scoren op deze punten verreweg het hoogst; bijna 80 procent is (zeer) tevredenheid over het niveau van de opleiding en ruim driekwart is (zeer) tevreden over de vakinhoudelijke programmaonderdelen. De pabo's scoren op dit terrein significant lager.

De tevredenheid over de pabo hangt overigens voor een deel samen met het gevolgde traject. Zo blijkt dat de afgestudeerden van de *academische pabo* meer tevreden zijn over de gevolgde opleiding dan degenen die de 'gewone' pabo hebben gedaan. Vooral over de voorbereiding op de beroepspraktijk en het aanleren van een onderzoekende houding zijn zij meer tevreden.

Gezien de tevredenheid van pas afgestudeerden, is het niet verwonderlijk dat de meeste alumni hun opleiding van voldoende kwaliteit vinden om als leraar aan de slag te gaan (zie Figuur 2.3). Van de pabogediplomeerden is 61 procent deze mening toegedaan en van de afgestudeerden van de tweedegraadsopleidingen zelfs 73 procent. Opmerkelijk is dat ook de alumni van de universitaire lerarenopleidingen overwegend positief zijn over de kwaliteit van de opleiding, terwijl zij vrij kritisch zijn over de voorbereiding op de beroepspraktijk.

Figuur 2.3 - Mijn lerarenopleiding was van voldoende kwaliteit om aan de slag te gaan als leraar (%)*

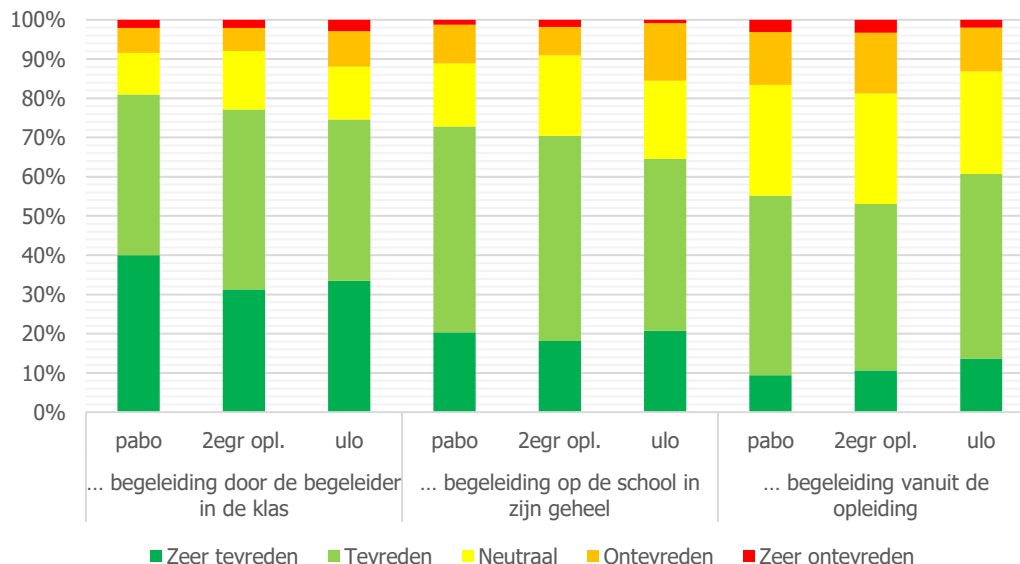

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017).

Kijken we naar de tevredenheid van pas afgestudeerde leraren over de begeleiding tijdens de eindstage, dan ontstaat een gevarieerd beeld (zie Figuur 2.4). Daarbij valt op dat de begeleiding door de stage- of werkplekbegeleider in regel het beste wordt beoordeeld. Ruim driekwart van alle afgestudeerden is hierover (zeer) tevreden. De tevredenheid over de begeleiding vanuit de opleiding (tijdens de eindstage), ligt duidelijk lager. Dit geldt voor alle drie de opleidingstypen.

Interessant is in dit verband overigens dat afgestudeerden die hun eindstage op een (academische) opleidingsschool hebben gedaan meer tevreden zijn over de begeleiding tijdens de eindstage dan degenen die hun stage elders hebben gedaan. Dit geldt zowel voor de pabo-gediplomeerden als de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo. Het belang van opleiden in de school wordt hiermee bevestigd.

Figuur 2.4 - Tevredenheid over begeleiding tijdens de eindstage:

Bepalende factoren voor tevredenheid met de lerarenopleiding

Uit regressieanalyses blijkt dat het niveau van de opleiding verreweg de belangrijkste determinant is voor de tevredenheid met de lerarenopleiding (zie Figuur 2.5). Dit geldt voor alle drie de opleidingstypen. Naast het niveau, zijn ook de studiebegeleiding en de voorbereiding op de beroepspraktijk sterk van invloed. De tevredenheid over de differentiatievaardigheden die tijdens de opleiding zijn geleerd, zijn minder bepalend. En hetzelfde geldt voor het aanleren van een onderzoekende houding. Al met al verklaren deze factoren circa 66 procent van de variantie in de tevredenheid met de opleiding.

Figuur 2.5 - Determinanten voor de tevredenheid met lerarenopleiding (gestandaardiseerde bèta's)

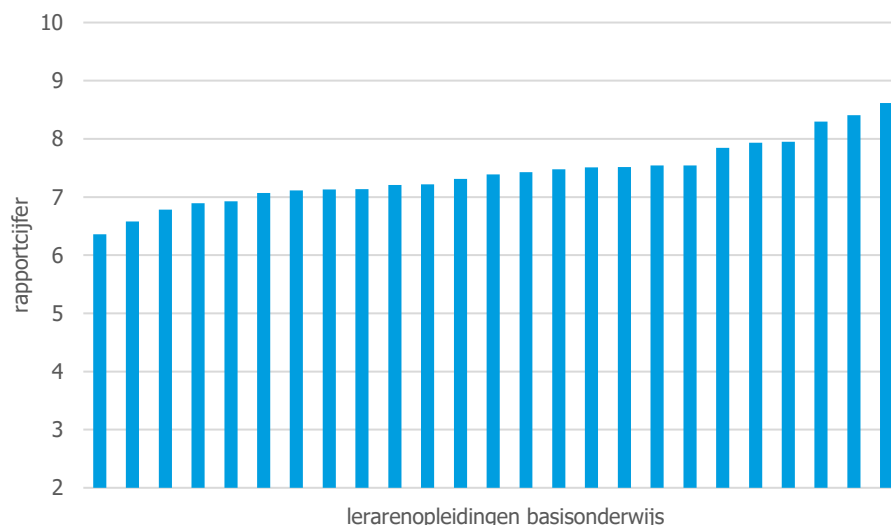
Uit variantieanalyse blijkt verder dat de tevredenheid met de (gevolgde) opleiding ook tussen instellingen sterk uiteenloopt. Figuur 2.6 illustreert dit voor de pabo's. In de figuur zijn de schaalscores omgezet in rapportcijfers, zodat ze beter te interpreteren zijn⁸. De instellingsnamen zijn daarbij achterwege gelaten, om anonimiteit te waarborgen. Uit de figuur blijkt dat de gemiddelde tevredenheid sterk uiteenloopt tussen de pabo's. Verreweg de meeste pabo's scoren ruim voldoende, maar er zijn er ook die matig worden beoordeeld of juist heel goed. Het verschil tussen beide uitersten bedraagt ruim 2 punten, hetgeen vrij veel is⁹. Bij de tweedegraads lerarenopleidingen zijn de onderlinge verschillen iets kleiner, en lopen de rapportcijfers uiteen van een 6,8 naar een 8,3 (zie Figuur 2.7). En bij de universitaire lerarenopleidingen zien we een vergelijkbaar patroon; hier loopt de range van 6,4 naar 8,1.

De verschillen in tevredenheid tussen de instellingen zien we overigens ook bij de deelaspecten die we hiervoor hebben besproken. De scores op instellingsniveau zijn daarbij vrij consistent. Sommige pabo's scoren over de hele linie vrij hoog en anderen vrij laag. Daarbij valt op dat de tevredenheidsscores nauw samenhangen met cijfers uit de Nationale Studentenenquête (NSE), en de kwaliteitsoordelen van de NVAO. Pabo's die door de NVAO als *goed* worden beoordeeld, scoren gemiddeld 0,6 punt hoger dan degenen die als *voldoende* worden beoordeeld. Dit betekent dat kwaliteit en tevredenheid in de praktijk vaak hand in hand gaan. Onduidelijk is wat de oorzaak is van genoemde verschillen. Een mogelijke verklaring voor de hoge scores is dat het om kleine gespecialiseerde opleidingen gaat. Of dat allesbepalend is, kan echter niet met zekerheid worden gezegd.

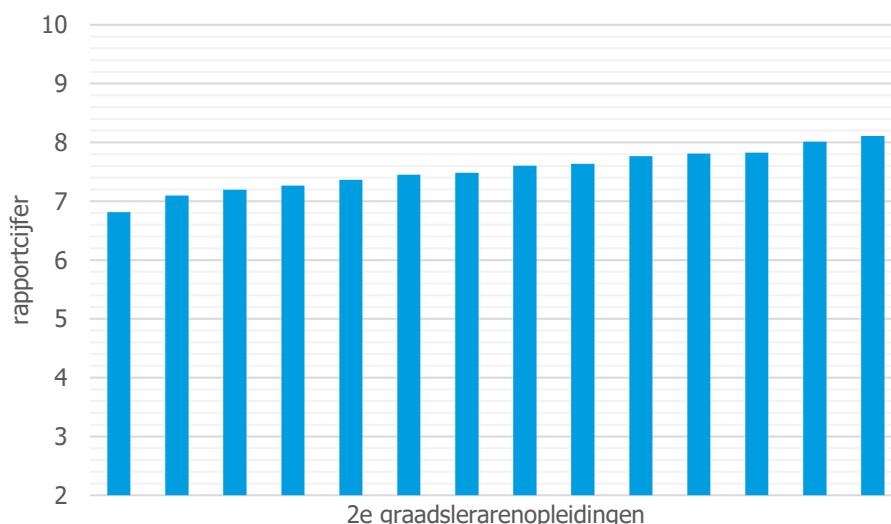
⁸ De tevredenheid is gemeten op een schaal van 1 tot 5. De gemiddelde scores per pabo zijn met 2 vermenigvuldigd om tot een rapportcijfer te komen.

⁹ De gemiddelde tevredenheid loopt uiteen van 6,4 naar 8,6.

Figuur 2.6 - Gemiddelde tevredenheid met de opleiding, per pabo (rapportcijfers)

Figuur 2.7 - Gemiddelde tevredenheid met de opleiding, haar hogeschool (2^e graadsopl.)

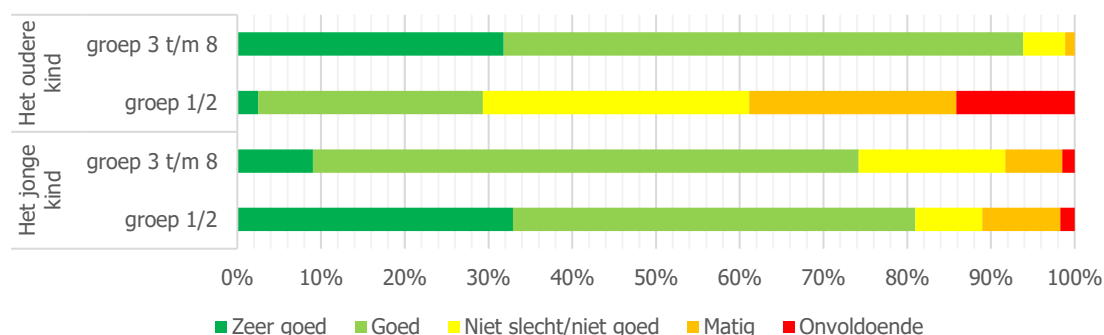
2.2 Voorbereiding op de beroepspraktijk

Pas afgestudeerde leraren zijn over het algemeen redelijk tevreden over hun opleiding en over de voorbereiding op de beroepspraktijk. Dit geldt met name voor degenen die zijn afgestudeerd aan de pabo en de tweedegraads lerarenopleiding. Toch zijn er ook bij deze twee groepen wel verschillen, die voor een deel samenhangen met de gekozen afstudeerrichting.

Van de pabo-gediplomeerden geeft circa 49 procent aan (zeer) goed te zijn voorbereid op het lesgeven in groep 1/2 van het basisonderwijs en 87 procent (zeer) goed te zijn voorbereid op het lesgeven in de bovenbouw (zie Tabel A.3). De voorbereiding op het lesgeven in het speciaal basisonderwijs wordt als zwak beoordeeld; circa 70 procent van de pabo-gediplomeerden geeft aan niet of nauwelijks te zijn voorbereid op dit type onderwijs.

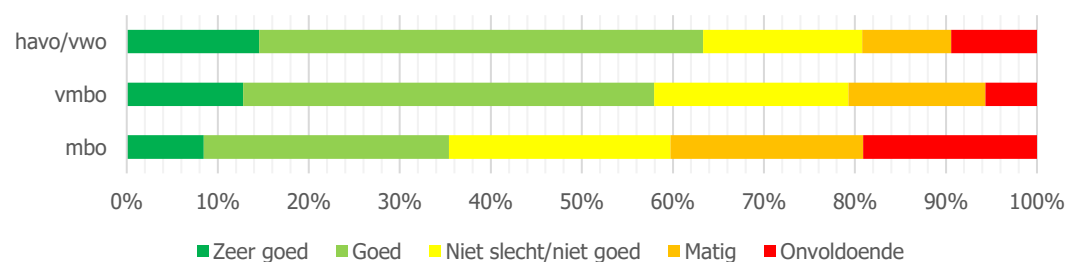
Het oordeel over de voorbereiding op de onder- en bovenbouw hangt nauw samen met de gekozen afstudeerrichting of specialisatie (zie Figuur 2.8). Afgestudeerden die de specialisatie hebben gedaan gericht op het *jonge kind* beoordelen de voorbereiding op het lesgeven in de onderbouw (groep 1/2) significant hoger dan degenen die zich hebben gespecialiseerd in het *oudere kind*. Omgekeerd geldt dit ook voor de midden- en bovenbouw, al is dit verschil wel kleiner. Opmerkelijk is daarbij vooral dat degenen die de specialisatie hebben gedaan gericht op het jonge kind, naar eigen zeggen ook redelijk zijn voorbereid op het lesgeven in de midden- en bovenbouw. Al met al, kan echter worden concluderen dat de specialisatie in de eindfase van de opleiding een belangrijke factor is in de voorbereiding op de beroepspraktijk.

Figuur 2.8 - In hoeverre bent u voorbereid op lesgeven in de onder- of bovenbouw, naar specialisatie (%)

Voor afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen geldt iets soortgelijks. Ongeveer 60 procent van deze groep geeft aan (zeer) goed te zijn voorbereid op het lesgeven in vmbo en havo/vwo (zie Figuur 2.9). De voorbereiding op het mbo wordt duidelijk minder beoordeeld; circa 35 procent van de afgestudeerden beoordeelt de voorbereiding op het mbo positief en 40 procent als matig of onvoldoende. Dit laatste sluit aan bij bevindingen van de Inspectie.

Figuur 2.9 - In hoeverre bent u voorbereid op lesgeven in vmbo, mbo en havo/vwo (%)*

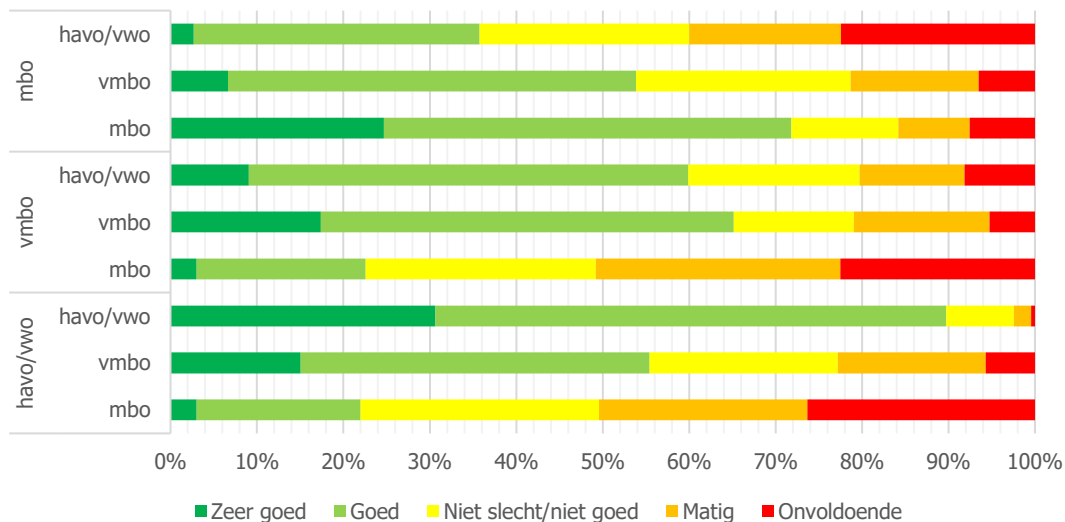

* Selectie pas afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen (incl. LO en kunstvakken).

Om studenten beter voor te bereiden op het (v)mbo zijn vorig studiejaar (2016/17) twee afstudeerrichtingen ingevoerd; één gericht op het algemeen vormend onderwijs (avo) en één gericht op het beroepsgerichte onderwijs. Het uitgangpunt hierbij is dat de eindstage wordt gedaan in de gekozen richting. De voorbereiding op vmbo, mbo en havo/vwo hangt mede daardoor ook nauw samen met de stageplek (zie Figuur 2.10). Afgestudeerden die in het mbo stageliepen, oordelen overwegend positief over de voorbereiding op het mbo. En degenen die in havo/vwo hun eindstage liepen, beoordelen de voorbereiding daarop significant hoger dan die op het (v)mbo. Dit betekent dat de eindstage sterk bepalend is voor de voorbereiding op het algemeen vormend en beroepsgericht onderwijs, maar mogelijk ook tot verschillen leidt in het 'bekwaamheidsgevoel' van starters. Dit geldt vooral als zij in een andere

richting gaan werken dan waar ze stage hebben gelopen. De voorbereiding op de beroepspraktijk is in dat geval namelijk niet optimaal, zo blijkt uit Figuur 2.10. In hoofdstuk 5 gaan we hier nader op in.

*Figuur 2.10 - In hoeverre bent u voorbereid op lesgeven in vmbo, mbo en havo/vwo, naar stagepek (%)**

* Selectie pas afgestudeerden van de tweedegraads lerarenopleidingen (incl. LO en kunstvakken).

3 Arbeidsmarktpositie beginnende leraren

Om inzicht te krijgen in de arbeidsmarktpositie van beginnende leraren, is door CentERdata onderzoek gedaan op basis van microdata van het CBS. De resultaten hiervan zijn in deel I van dit rapport in beeld gebracht, waarbij de focus ligt op de afstudeercohorten 2011-2016. In dit hoofdstuk presenteren we de uitkomsten van het enquêteonderzoek. Daarbij richten we ons vooral op het soort baan dat beginnende leraren hebben en op de motieven om leraar te worden.

3.1 Arbeidsmarktpositie beginnende leraren

De spanning op de arbeidsmarkt voor leraren neemt de laatste jaren toe, vooral in het primair onderwijs. Pas afgestudeerde leraren vinden daardoor steeds vaker een baan in het onderwijs (zie Figuur 3.1). Dit geldt in het bijzonder voor pabo-gediplomeerden. Een half jaar na afstuderen werkt circa 88 procent hiervan in het onderwijs. Daarbij vervult nog slechts 8% een combinatiebaan (binnen én buiten het onderwijs). Vijf jaar geleden deed bijna 21 procent dat.

Verder blijkt dat ook het aandeel afgestudeerden met een reguliere baan sterk is toegenomen (zie Figuur 3.2). Van de pabo-gediplomeerden uit 2013 had 42% een reguliere baan in het onderwijs. Nu heeft 76 procent dat. Het aandeel afgestudeerden dat is aangewezen op invalwerk is daarmee ook sterk gedaald. Voor afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo is de arbeidsmarktpositie ook duidelijk verbeterd. Vergeleken met 2013/14, is het aandeel afgestudeerden dat in het onderwijs werkt sterk toegenomen (zie Figuur 3.1). Van de studenten die in 2017 hun diploma haalden, werkt ongeveer 82 procent in het onderwijs. Het beroepsrendement ligt daarmee ruim 10%-punt hoger dan bij degenen die in 2013 zijn afgestudeerd.

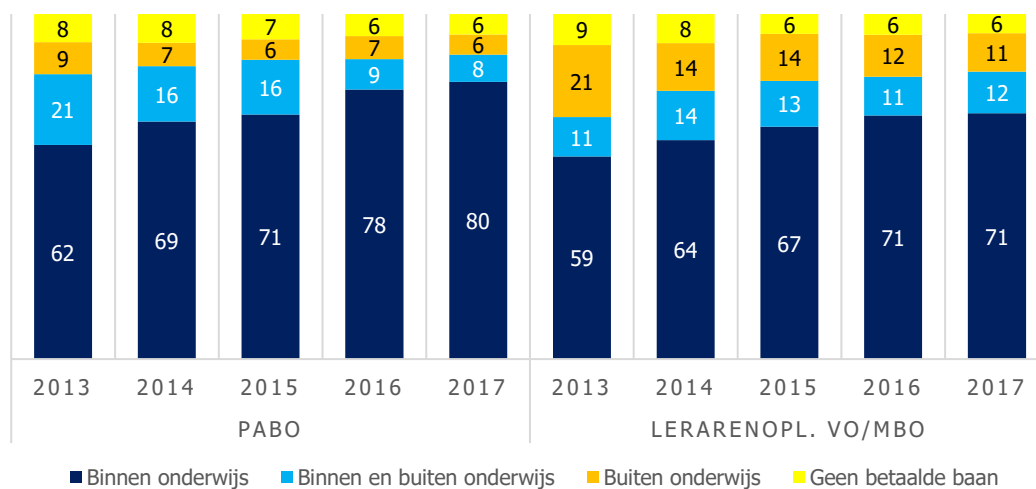
Opmerkelijk is verder dat het aandeel afgestudeerden met een kort-tijdelijk contract duidelijk is afgenomen, en dat met een langdurig contract is gestegen (zie Figuur 3.3). Dit geldt vooral voor de pabo-gediplomeerden (zie Tabel A.12, Tabel A.13). Voor afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo is de verdeling naar type contract niet wezenlijk veranderd.

In de afgelopen vijf jaar is het aandeel pabo-gediplomeerden met een flexibel gedaald van 42 naar 17 procent (Figuur 3.3). Het gaat hierbij in de meeste gevallen om starters met een 0 urencontract. Het aandeel starters dat als uitzendkracht werkt of op basis van detachering/payroll is beperkt. Alles bij elkaar gaat het hierbij om 7 procent van de pabo-gediplomeerden (2% uitzendkracht, 2% detachering, 3% payroll) en 3 procent van de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo¹⁰.

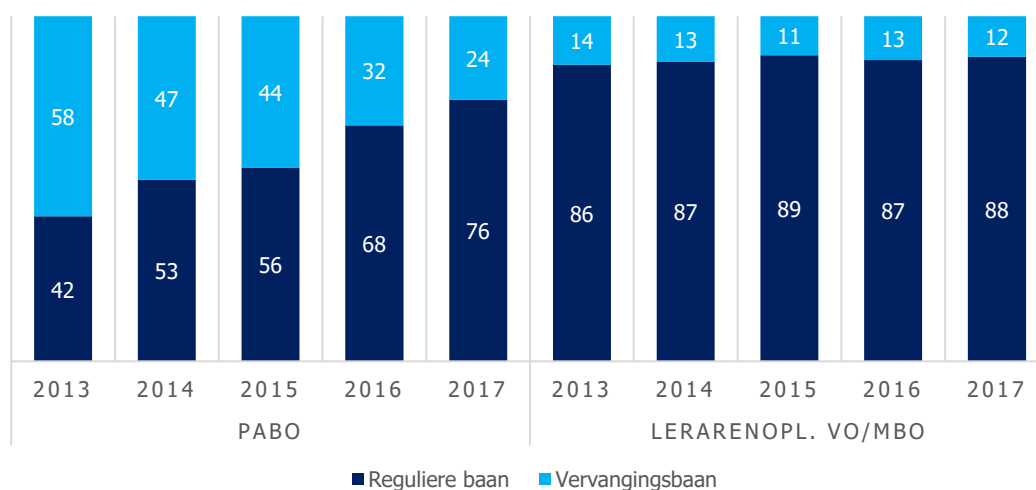
Onder afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo zijn er (net als in eerdere jaren) grote verschillen in de arbeidsmarktpositie naar vakgebied (zie Tabel A.15). Daarbij valt op dat de baankansen het beste zijn voor degenen die een talenstudie hebben gedaan of een lerarenopleiding voor de exacte vakken. Voor afgestudeerden van de lerarenopleiding lichamelijke opvoeding en creatieve vakken zijn de perspectieven op werk in het onderwijs het kleinst.

¹⁰ In eerdere metingen van de Loopbaanmonitor werden deze groepen niet apart onderscheiden. Het is daardoor ook niet mogelijk om aparte trendcijfers te geven voor . Het totaal aantal starters dat als uitzendkracht werkt of op basis van detachering/payroll is de laatste jaren echter niet noemenswaardig gewijzigd. In 2013 ging het om respectievelijk 10 procent van de pabo-gediplomeerden en 4 procent van de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo. Dit jaar gaat het om respectievelijk 7 en 3 procent.

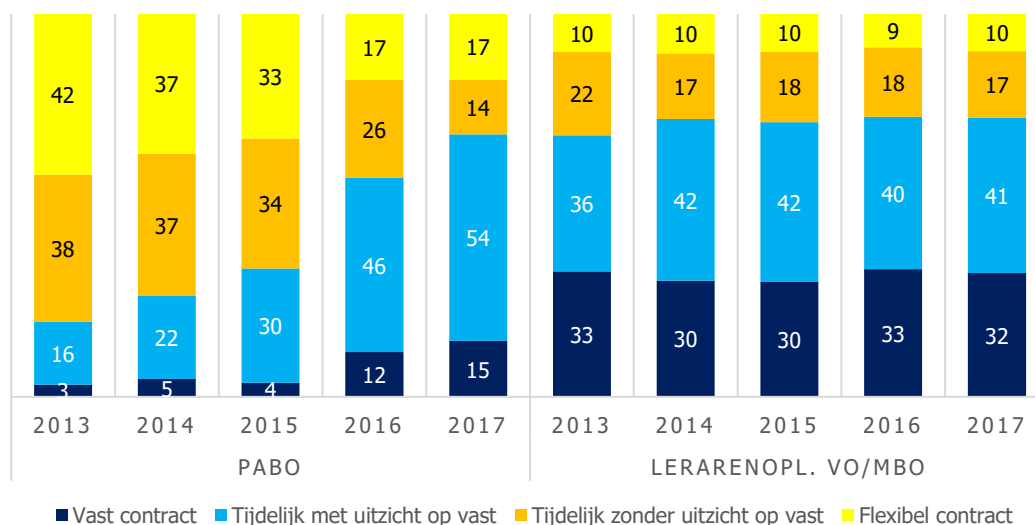
Figuur 3.1 - Arbeidsmarktpositie pas afgestudeerde leraren, cohort 2013-2017 (half jaar na afstuderen)

Figuur 3.2 - Pas afgestudeerde leraren, naar soort baan, cohort 2013-2017 (half jaar na afstuderen)

Figuur 3.3 - Pas afgestudeerde leraren, naar type dienstverband (half jaar na afstuderen)

Het behouden van leraren is een van de actielijnen in de aanpak van het ministerie van OCW tegen het lerarentekort¹¹. Het gaat daarbij onder meer om het stimuleren van deeltijders meer uren te gaan werken.

Uit de loopbaanmonitor blijkt dat pabo-gediplomeerden de afgelopen jaren steeds vaker een voltijdbaan hebben in het onderwijs (Tabel A.14). Vijf jaar geleden werkte nog driekwart van de pabo-gediplomeerden in deeltijd. Dit jaar is dat gedaald naar 51 procent, en vervult bijna de helft een voltijdbaan. Pabo-gediplomeerden wijken hiermee duidelijk af van degenen met een diploma van de lerarenopleiding vo/mbo. Hiervan werkt namelijk nog altijd het gros in deeltijd.

Voor een deel van de parttimers is het hebben van een deeltijdbaan een bewuste keuze. Zij willen niet meer uren werken in het onderwijs, vervullen naast hun baan ook zorgtaken of doen (nog) een studie naast hun werk (zie Tabel A.18). Zo'n 15 à 25 procent van de parttimers geeft aan dat ze geen grotere baan konden vinden. Dit laatste betreft relatief veel afgestudeerden van de lerarenopleidingen LO en kunstvakken, die vaak een parttime baan hebben (zie Tabel A.17).

Op de vraag of men meer uren in het onderwijs zou willen werken, geeft 23 procent van de deeltijders aan dat men dat zonder meer zou willen en nog eens 33 procent onder voorwaarden (zie Figuur 3.4). Dit geldt althans voor de gediplomeerden uit 2017. Onder degenen die in 2016 zijn afgestudeerd, is de bereidheid om meer te gaan werken kleiner.

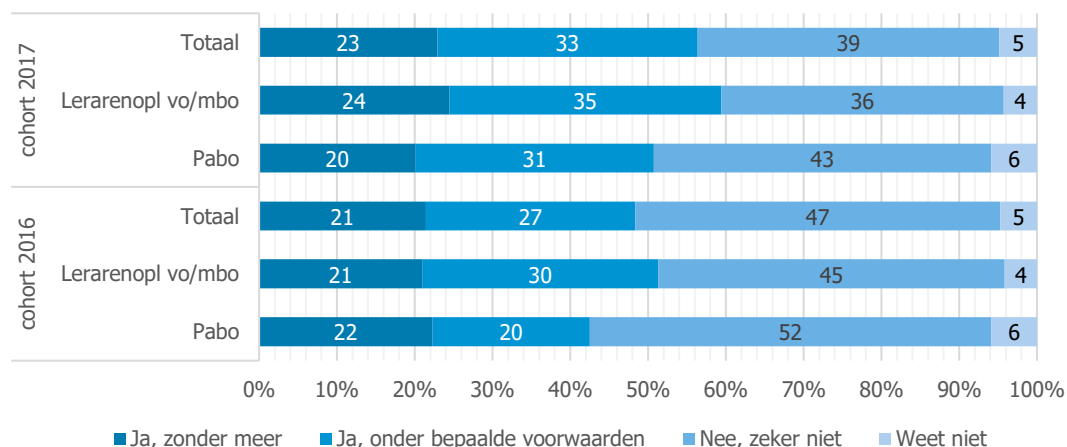
Uit trendcijfers blijkt dat de bereidheid om meer uren te gaan werken de laatste jaren is gedaald (zie Tabel A.19). Dit geldt met name voor de pabo-gediplomeerden. Vijf jaar geleden was 64 procent van de pabo-gediplomeerden met een deeltijdbaan (zonder meer) bereid om meer te gaan werken. Nu is 20 procent dat. Daarbij moet overigens wel worden bedacht dat het aandeel deeltijders sterk is gedaald en degenen die in deeltijd werken vaker een grote deeltijdbaan hebben dan in het verleden. De ruimte om op te plussen is daardoor ook kleiner.

Onder de afgestudeerden van de lerarenopleidingen is het beeld niet wezenlijk veranderd (Tabel A.19). Het aandeel deeltijders dat zonder meer bereid is om meer te gaan werken, is wat gedaald. Maar de

¹¹ Ministerie van OCW (2017) *Plan van aanpak lerarentekort*. (dd. 24 febr. 2017).

groep die onder voorwaarden bereid is om meer te gaan werken, is toegenomen. Al met al is beeld daardoor niet wezenlijk veranderd.

Figuur 3.4 - Zou u meer uren in het onderwijs willen werken? (%)

De belangrijkste voorwaarden om meer te gaan werken, zijn: een salarisverbetering, een vast contract en duidelijke afspraken over de werkbelasting (zie Figuur 3.5). Daarnaast noemen pabo-gediplomeerden ook regelmatig het hebben van een reguliere baan als randvoorwaarde. Voldoende inwerktijd/begeleiding wordt opmerkelijk genoeg maar weinig genoemd als voorwaarde om meer te gaan werken. Opmerkelijk is verder dat afgestudeerden van de lerarenopleidingen vaker afspraken over de werkbelasting als voorwaarde noemen, terwijl de ervaren werkdruk in het po juist hoger ligt.

Figuur 3.5 - Voorwaarden waaronder men bereid is meer uren in het onderwijs te werken (%)

Of aan alle voorwaarden voldaan kan worden, is uiteraard de vraag. Dat er onder de parttimers nog een behoorlijk arbeidspotentieel is, is echter wel duidelijk. Daarbij moet overigens wel worden opgemerkt, dat de laatste jaren het aandeel starters met een voltijd baan in het primair onderwijs al behoorlijk is gestegen. De druk van de markt doet daar klaarblijkelijk al z'n werk.

3.2 Motieven om in het onderwijs te gaan werken

Uit eerder onderzoek is bekend dat leraren over het algemeen zeer bevroegen zijn over hun vak en een sterke intrinsieke motivatie hebben om les te geven. Onder beginnende leraren is dat niet anders (zie Tabel A.21). Gevraagd naar de motieven om leraar te worden, geeft ruim 90 procent van de starters aan dat ze lesgeven interessant vinden en dat lesgeven hen de mogelijkheid biedt om de ontwikkeling van kinderen te beïnvloeden. Daarnaast noemt een grote groep het leveren van een bijdrage aan de samenleving en het delen van hun vakinhoudelijk interesse als motief om leraar te worden (zie Tabel A.21). Een betrouwbaar inkomen, een stabiele loopbaan en baanzekerheid worden minder vaak genoemd als motief om leraar te worden, vooral door starters met een pabo-diploma.

Dit laat overigens onverlet dat goede arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden van groot belang zijn om starters te binden en te boeien. Gegevens over het zoekgedrag van starters en de bereidheid om in het onderwijs te gaan werken ondersteunen dit. Uit de enquête blijkt dat ongeveer 31 procent van de beginnende leraren op zoek is naar een andere baan (zie Tabel A.25)¹². In de meeste gevallen richt men zich daarbij alleen op het onderwijs. Een relatief kleine groep zoekt (daarnaast ook) een baan buiten het onderwijs. Van de pabo-gediplomeerden doet 8 procent dit en van degenen met een diploma van de lerarenopleiding vo/mbo circa 15 procent. De voornaamste redenen om (ook) een baan buiten het onderwijs te zoeken, zijn de hoge werkdruk en het salaris (zie Tabel A.26). Dit geldt met name voor de afgestudeerden van de pabo. Verder noemt 27 procent de baanzekerheid als reden om elders een baan te zoeken en 24 procent de lage status van het werk in het onderwijs. Voor afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo speelt daarnaast ook mee dat er alleen kleine deeltijdbanen te vinden zijn in het onderwijs.

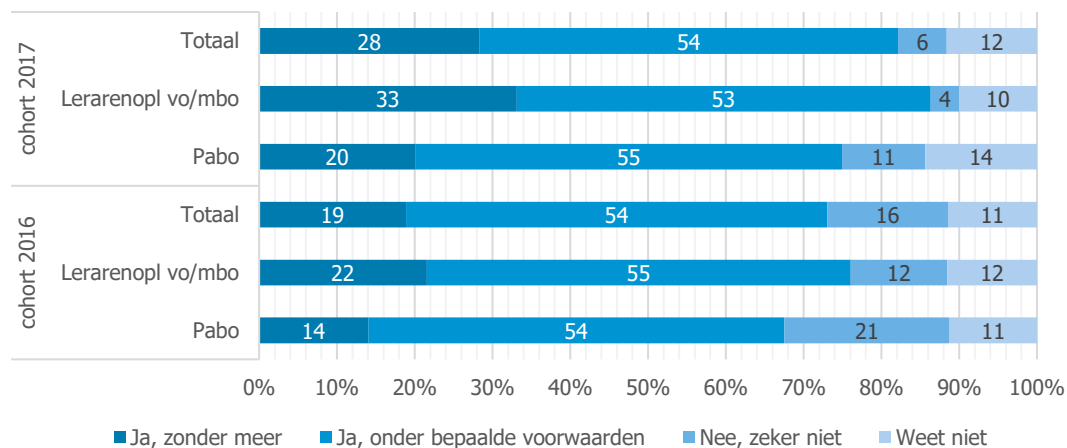
Pas afgestudeerden die geen baan hebben of buiten het onderwijs werken, geven soortgelijke redenen waarom zij niet in het onderwijs werken (zie Tabel A.22). Ook voor hen staat de hoge werkdruk op plaats één. Vooral door pabo-gediplomeerden wordt dit vaak als reden genoemd om niet in het onderwijs te werken (52%). Daarnaast wordt ook aangegeven dat er buiten het onderwijs meer ruimte is voor eigen ontwikkeling en meer doorgroeimogelijkheden zijn¹³.

Van de afgestudeerden zonder baan of met een baan buiten het onderwijs, wil ruim 28 procent graag in het onderwijs werken en is nog eens 54 procent onder voorwaarden bereid om dat te gaan doen, als er voldoende banen zijn (zie Figuur 3.6). Een beter salaris, duidelijke afspraken over de werkbelasting en voldoende inwerktijd/begeleiding zijn voor deze groep de belangrijkste voorwaarden om in het onderwijs te gaan werken (zie Tabel A.24). Tussen pabo-gediplomeerden en afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo zijn daarbij kleine verschillen. Pabo-gediplomeerden noemen salarisverbetering relatief vaak (51%) als voorwaarde om in het onderwijs te gaan werken, en afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo het hebben van een vast contract en de ruimte voor eigen ontwikkeling. Bij de interpretatie van deze gegevens moet overigens worden bedacht dat het aandeel pas afgestudeerden dat geen baan heeft of buiten het onderwijs werkt, vrij klein is. Bij de pabo-gediplomeerden gaat het om circa 12 procent en bij de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo om 17 procent. De omvang van het *arbeids-potentieel* is daarmee ook beperkt. Het gaat hierbij bovendien om een selectieve groep, waarin afgestudeerden uit de tekortvakken ondervetegenwoordigd zijn en LO, Kunst en maatschappijvakken oververtegenwoordigd.

¹² Onder pabo-gediplomeerden ligt dit aandeel iets lager dan onder afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo (zie Tabel A.25). Opmerkelijk is bovendien dat de verloopintentie de laatste jaren sterk is gedaald, onder pabo-gediplomeerden. Dit hangt vermoedelijk samen met de sterke toename van het aandeel starters met een langdurig contract.

¹³ Een belangrijk deel van de respondenten (44%) noemt *andere* redenen waarom zij geen baan in het onderwijs hebben. Het gaat dan onder meer om: verder doorstuderen, andere (beroepsmatige) interesses, geen baan kunnen vinden, verlies van interesse in het onderwijs, etc. Voor een deel betreft dit een nadere toelichting op gegeven antwoorden.

Figuur 3.6 - Zou u in het onderwijs willen werken? (%)*

* Selectie: pas afgestudeerden zonder baan of met een baan buiten het onderwijs.

Op grond van deze gegevens kunnen we concluderen dat startende leraren sterk intrinsiek gemotiveerd zijn om in het onderwijs te gaan werken, maar dat goede arbeidsvoorwaarden en –omstandigheden van belang zijn om hen ook te binden aan de sector.

3.3 Aansluiting tussen stage en werk

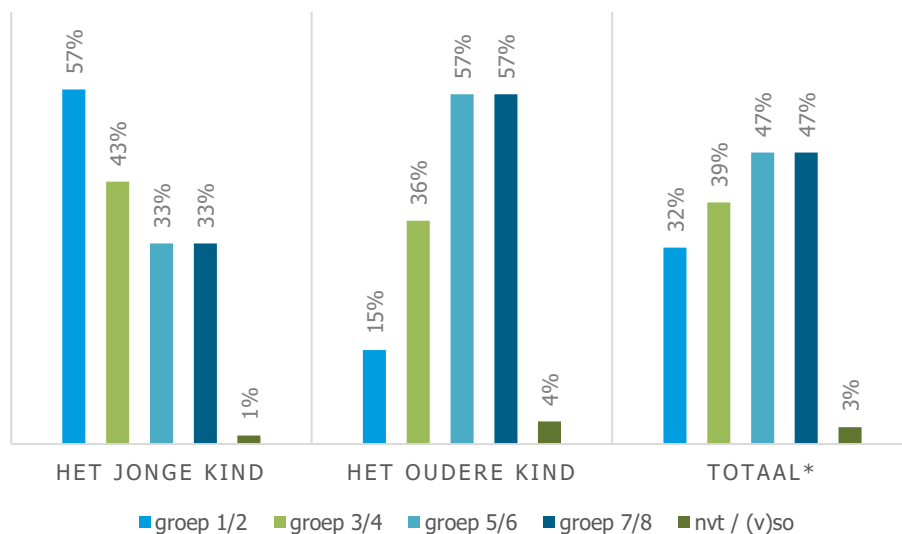
Beginnende leraren zijn over het algemeen redelijk tevreden over de door hen gevolgde opleiding en de voorbereiding op de beroepspraktijk, zo hebben we hiervoor gezien (hoofdstuk 2). Afhankelijk van de specialisatie zijn er echter wel verschillen in de voorbereiding op de *onder- en bovenbouw* van het basisonderwijs en de verschillende *schooltypen* waarvoor tweedegraders worden opgeleid (havo/vwo, vmbo, mbo). Gezien deze verschillen, is een goede aansluiting tussen stage- en werkplek van groot belang. In de analyse is daarom nader ingegaan op de 'fit' tussen studie en werk.

Specialisatie op de pabo

Circa 34 procent van de pabo-gediplomeerden heeft de specialisatie gedaan gericht op het *jonge kind* en 54 procent de specialisatie gericht op het *oudere kind*. De rest had geen specialisatie of heeft een ander soort eindopdracht gedaan. Daarbij valt op dat vrouwen (38%) veel vaker voor het jonge kind hebben gekozen dan mannen (8%; zie Tabel A.2).

Kijken we naar de groepen waar de pas afgestudeerden lesgeven, dan zien we grote verschillen naar afstudeerrichting. Starters die de specialisatie hebben gedaan, gericht op het *jonge kind* geven in veel gevallen les in groep 1/2, maar er is ook een deel dat in de bovenbouw lesgeeft (zie Figuur 3.7). De starters die zich hebben gespecialiseerd in het *oudere kind* werken in meerderheid in de midden- en bovenbouw. Slechts 15 procent hiervan geeft (ook) les in groep 1/2. Op grond hiervan kunnen we concluderen dat de afstudeerspecialisatie in de regel goed aansluit bij het werkveld waar pabo-gediplomeerden gaan werken. Enige mismatch is er echter ook, vooral onder degenen die zich hebben gespecialiseerd in het jonge kind.

Figuur 3.7 - Pabo: aansluiting tussen specialisatie en groep waarin lesgegeven wordt (%)

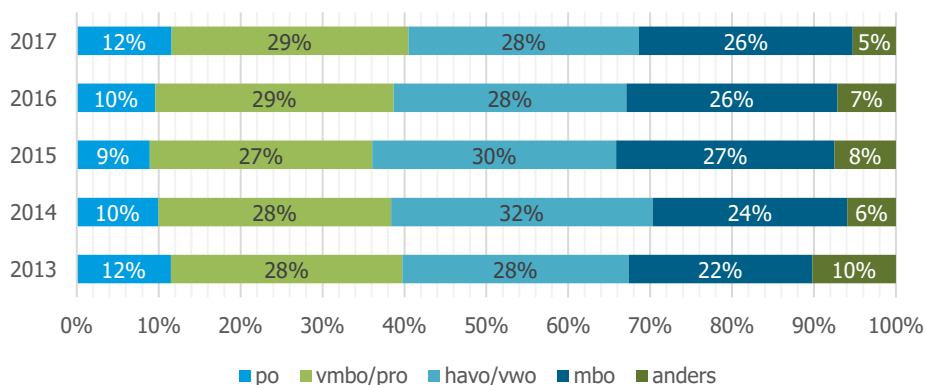

Specialisatie bij de tweedegraadsopleidingen

Het curriculum van de tweedegraads lerarenopleidingen is de afgelopen jaren aangepast. Bij de opleidingen voor de AVO-vakken zijn twee afstudeerrichtingen ingevoerd. En daarnaast zijn ook wijzigingen aangebracht in het basisprogramma (de eerste drie jaar). Meer dan in het verleden, wordt daarbij nu aandacht besteed aan het beroepsonderwijs.

Uit de loopbaanmonitor blijkt dat de invoering van de afstudeerrichtingen vooralsnog niet tot grote veranderingen in de keuze voor het (v)mbo heeft geleid (zie Figuur 3.8). Ongeveer een kwart van de afgestudeerden heeft z'n eindstage in het mbo gedaan, 29 procent in het vmbo en 28 procent in havo/vwo. In eerdere jaren was dat niet wezenlijk anders.

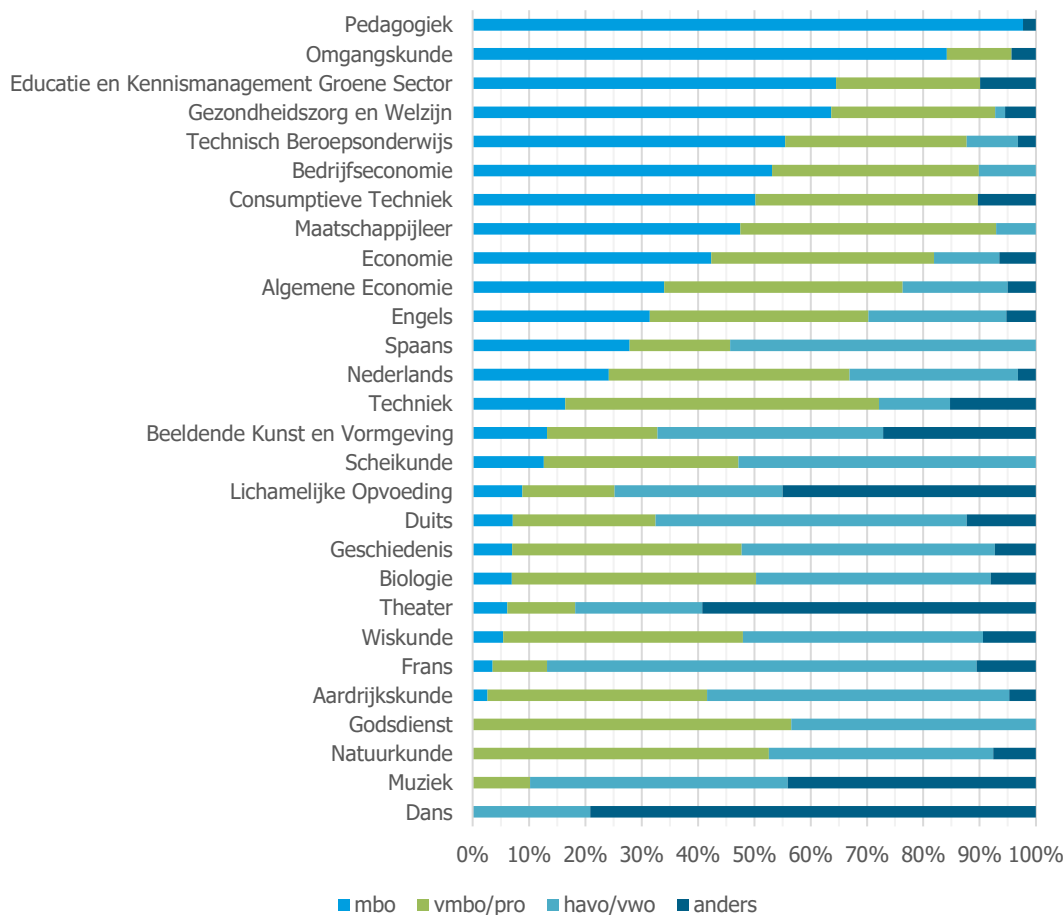
Figuur 3.8 - Onderwijssector waar tijdens de eindstage les is gegeven, naar cohort

Hierbij moet overigens wel worden opgemerkt dat er grote verschillen zijn in de keuze van de stageplek naar opleiding. Van de afgestudeerden die een beroepsgerichte opleiding hebben gedaan, heeft 63 procent in het mbo stagegelopen en 29 procent in het vmbo (zie Tabel A.4). Onder degenen die een AVO-opleiding hebben gedaan, ligt het aandeel dat in het mbo stageliep een stuk lager; hiervan heeft 19 procent z'n eindstage in het mbo gedaan en 76 procent in het vo. Ook binnen deze groep zijn er echter

grote verschillen. Bij economie, maatschappijleer, Nederlands en Engels is relatief vaak voor het mbo gekozen, maar bij de bètavakken (wis- en natuurkunde), aardrijkskunde, geschiedenis, Frans en Duits zelden of nooit (zie Figuur 3.8). De afgestudeerden bij deze laatste vakken hebben hun eindstage vooral in het voortgezet onderwijs gedaan. Uit de *monitor maatregelen lerarenopleiding beroepsonderwijs* kwam dit eerder ook naar voren¹⁴. Hierbij moet overigens worden bedacht dat laatst genoemde vakken ook geen (noemenswaardig) onderdeel uitmaken van het curriculum in het mbo. Het is dan ook niet verwonderlijk dat maar weinig afgestudeerden voor het mbo hebben gekozen.

Figuur 3.9 - Onderwijssector waar tijdens de eindstage les is gegeven (cohort 2016 & 2017)

Deze verschillen hebben belangrijke consequenties voor de instroom van nieuwe docenten, omdat pas afgestudeerden in veel gevallen gaan werken in het veld waar ze hun eindstage hebben gedaan. Dit geldt zowel voor degenen die in het (v)mbo stageliepen, als voor degenen in havo/vwo. Uit de loopbaanmonitor blijkt dat 84 procent van de pas afgestudeerde leraren een half jaar na afstuderen in het onderwijs werkt. In de meeste gevallen doen zij dat in dezelfde sector als waar zij hun eindstage hebben gelopen (zie Tabel 3.1). Van de afgestudeerden die in het mbo hun eindstage hebben gedaan en in het onderwijs zijn gaan werken, is 86 procent in het mbo aan de slag gegaan. En van degenen die in het vmbo stageliepen, is 86 procent daar ook gestart met werken. Het aantal afstudeerden dat van werkveld verandert, is beperkt, vooral onder degenen die voor het mbo kiest. Onder degenen die in het voortgezet onderwijs stageliepen, zien we dit vaker. Dit wijst erop dat pas afgestudeerden soms breed worden ingezet (in vmbo en havo/vwo).

¹⁴ Ecorys/MOOZ (2017) *Monitor maatregelen lerarenopleiding beroepsonderwijs*. Rotterdam.

Tabel 3.1 – Pas afgestudeerden naar onderwijssector en stageplek (% , cohort 2017)*

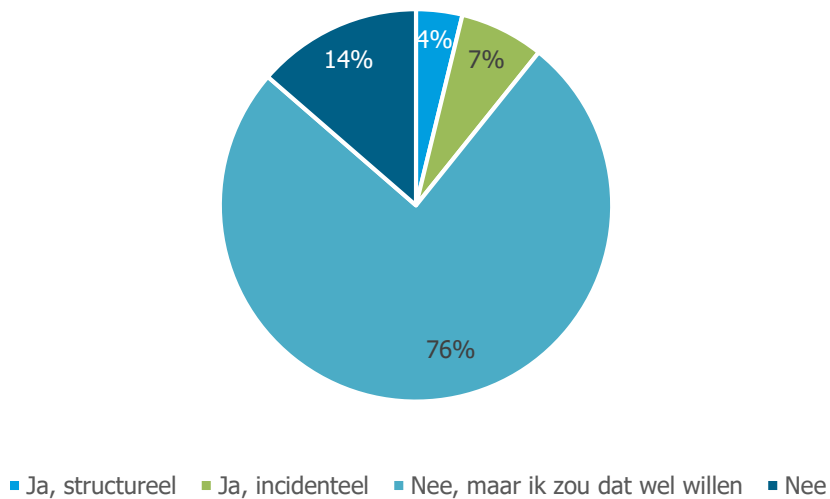
Werkplek	po	vmbo/pro	havo/vwo	mbo	Totaal**
PO	78%	5%	10%	5%	14%
VMBO	16%	86%	43%	9%	45%
HAVO/VWO	20%	29%	77%	4%	35%
MBO	5%	5%	3%	86%	26%
Anders	13%	6%	8%	3%	8%
Totaal (n)	68	233	214	222	769

* Selectie pas afgestudeerden die in het onderwijs werken | meer antwoorden mogelijk | ** incl. andere stageplek.

Academische pabo

Academische pabo's zorgen sinds 2008 voor meer vwo'ers op de pabo, en sinds 2012 werken de eersten in het onderwijs. Het gaat hierbij (vooralsnog) echter om kleine aantallen. Van de pabo-gediplomeerden uit 2017 heeft (naar eigen zeggen) 9 procent de academische pabo gedaan. Slechts een klein deel hiervan (11%) vervult, door z'n academische achtergrond, een andere rol op school dan collega's (zie Figuur 3.10). Het gros doet dat niet, maar zou dat eigenlijk wel willen. Bij ongewijzigde beleid zal deze situatie niet veranderen. De meeste scholen en besturen hebben namelijk geen specifiek beleid ten aanzien van de inzet van academische leerkrachten. Dit laatste betekent dat de talenten van academische pabo'ers in de praktijk grotendeels onbenut blijven.

Figuur 3.10 - Aandeel afgestudeerden van academische pabo dat andere rol vervult dan collega's

4 Begeleiding van beginnende leraren

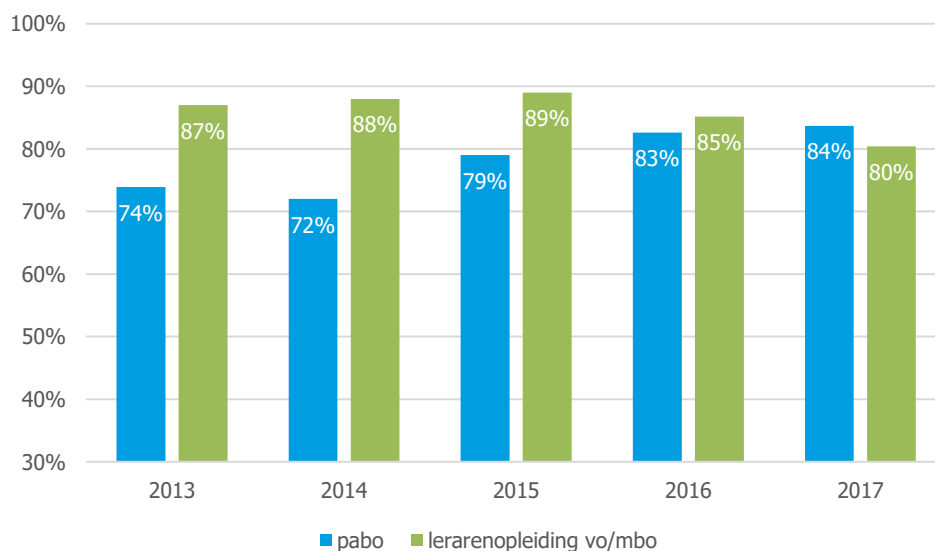
4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de begeleiding van beginnende leraren. Daarbij maken we onderscheid tussen de afgestudeerden van de pabo en die van de lerarenopleidingen vo/mbo (hbo-bachelors en universitaire lerarenopleidingen). In paragraaf 4.2 brengen we allereerst in kaart hoeveel starters begeleiding krijgen en hoe die begeleiding eruitziet. Vervolgens gaan we na welke factoren bepalend zijn voor een (goede) begeleiding (§ 4.3) en hoe tevreden starters zijn over de begeleiding (§ 4.4). We richten ons daarbij vooral op de studenten die in 2017 zijn afgestudeerd.

4.2 Begeleiding van beginnende leraren

In de Lerarenagenda 2013-2020 is de ambitie opgenomen dat *alle* startende leraren in 2020 begeleiding krijgen op de werkplek. Op dit moment is dat nog niet het geval (zie Figuur 4.1). Van de pabo-gediplomeerden krijgt ongeveer 84 procent een of andere vorm van begeleiding en van degenen die een lerarenopleiding vo/mbo hebben gedaan circa 80 procent. Kijken we naar de ontwikkelingen in het recent verleden dan valt op dat het aandeel pabo-gediplomeerden dat begeleid wordt is gestegen, terwijl dat onder afgestudeerden van lerarenopleidingen vo/mbo is gedaald (van 89 naar 80 procent)¹⁵. Onduidelijk is wat de oorzaak is van deze terugval. Bij de pabo-gediplomeerden speelt vermoedelijk mee dat ze de laatste jaren steeds vaker een reguliere baan hebben. Maar waarom de begeleiding in vo/mbo terugloopt, is niet duidelijk.

Figuur 4.1 - Begeleiding van beginnende leraren, cohort 2013-2017 (in %)*

* Selectie beginnende leraren.

Opmerkelijk is overigens wel dat beginnende leraren in het voortgezet onderwijs relatief vaker begeleiding krijgen dan degenen in het middelbaar beroepsonderwijs (zie Tabel A.31). Van de starters die in het vmbo lesgeven, krijgt 86 procent een of andere vorm van begeleiding en van degenen in havo/vwo 88 procent. In het mbo ligt dit aandeel met 74 procent een stuk lager. In de afgelopen jaren was het verschil

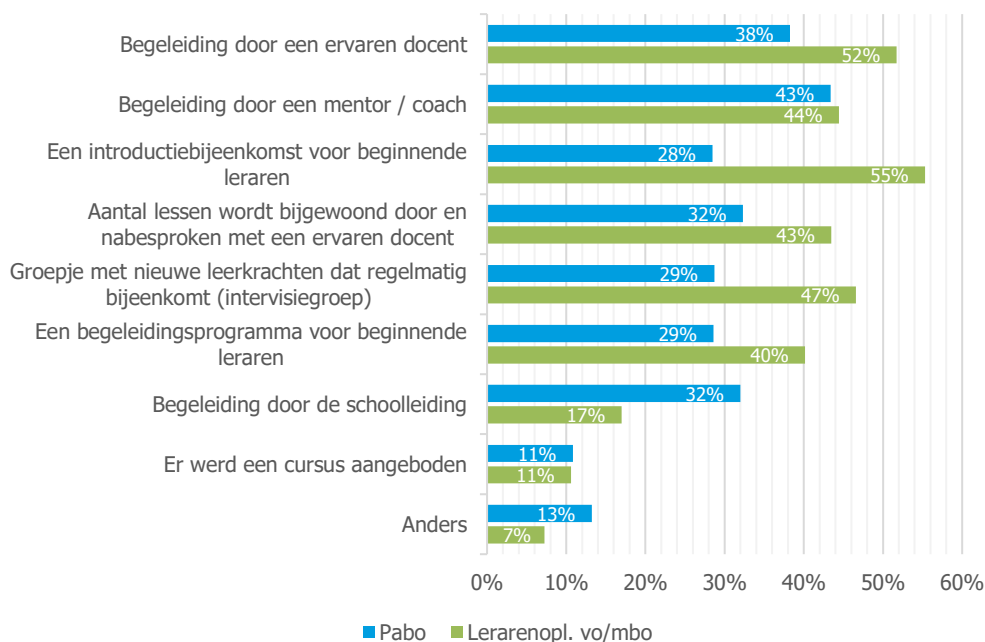
¹⁵ Het verschil ten opzichte van vorig jaar is significant.

soortgelijk, en lag het aandeel starters dat begeleid wordt in het mbo systematisch lager dan in het vo (zie Tabel A.31).

Begeleidingsactiviteiten

Uit eerder onderzoek is bekend dat het uitmaakt aan *welke* begeleidingsactiviteiten startende leraren deelnemen. Sommige activiteiten zijn effectiever dan andere. In de enquête is daarom ook gevraagd hoe de begeleiding is georganiseerd. Net als vorig jaar, worden starters vaak begeleid door een ervaren leraar en/of mentor (zie Figuur 4.2). Pabo-gediplomeerden worden daarnaast ook regelmatig begeleid door de schoolleiding. Bij afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo gebeurt dat minder. Zij nemen daarentegen vaker deel aan een introductiebijeenkomst voor beginnende leraren en intervisiegroepen. Ook nemen zij vaker deel aan een begeleidingsprogramma voor beginnende leraren. Het aandeel starters waarvan lessen worden bijgewoond en nabesproken, is beperkt, met name onder pabo-gediplomeerden. Dit is een punt van aandacht omdat lesobservatie en feedback veel effect kan hebben op de ontwikkeling van starters.

Figuur 4.2 - Organisatie van de begeleiding, naar sector (%)*

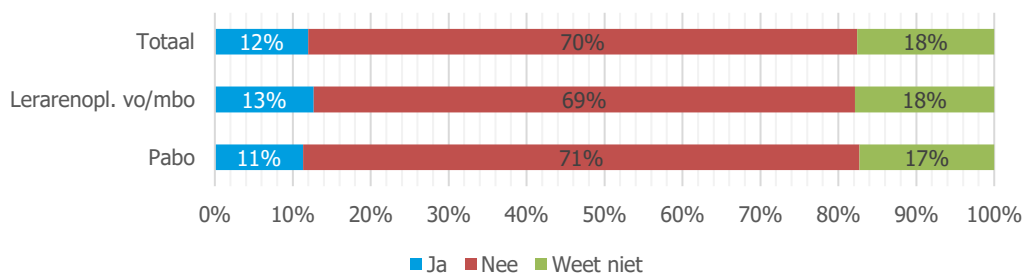

* Selectie: beginnende leraren die begeleiding hebben gekregen (cohort 2017).

Uit nadere analyse blijkt dat startende leraren in het mbo over de hele linie minder vaak begeleid worden dan degenen die in het voortgezet onderwijs zijn gaan werken. Tabel A.32 illustreert dit. Daarbij valt op dat starters in het mbo minder vaak deelnemen aan introductiebijeenkomsten en intervisiegroepen voor beginnende leraren en ook minder vaak begeleid worden door een mentor of coach. Tussen de starters die lesgeven in vmbo of havo/vwo zijn de verschillen relatief klein (zie Tabel A.32).

Aan starters die begeleiding hebben gekregen, is tevens gevraagd of de lerarenopleiding daarbij betrokken was. Dit blijkt veelal *niet* het geval te zijn, althans in de ogen van beginnende leraren. Bij slechts één op de acht starters verzorgt de lerarenopleiding (een deel van) de begeleidingsactiviteiten (zie Figuur 4.3). In eerdere jaren was dat niet anders (zie Tabel A.33). Overigens is het wel denkbaar dat de opleidingen op de achtergrond betrokken zijn bij de opbouw van het begeleidingsprogramma. Voor starters is dit echter niet altijd zichtbaar.

Figuur 4.3 De lerarenopleiding verzorgt (een deel van) de begeleidingsactiviteiten, naar type lerarenopleiding (% beginnende leraren die begeleiding hebben gekregen)

Kijken we naar de onderwerpen die tijdens de begeleiding aan bod komen, dan zien we geen noemenswaardige verschillen met vorig jaar. Nog steeds wordt het vaakst aandacht gegeven aan het organisatorisch reilen en zeilen op school en de omgang met leerlingen (zie Figuur 4.4). Daarnaast wordt in ongeveer 40 procent van de gevallen aandacht besteed aan didactische vaardigheden en aan orde handhaven in de klas.

Ook hier is er overigens duidelijk verschil in begeleiding tussen de starters in het voortgezet onderwijs en die in het mbo (zie Tabel A.34). In het voortgezet onderwijs wordt relatief vaker aandacht besteed aan didactische vaardigheden, het omgaan met leerlingen en orde handhaven in de klas dan in het mbo. Omgekeerd, wordt in het mbo vaker aandacht besteed aan het voorbereiden en plannen van de werkzaamheden. Dit betekent dat niet alleen het aandeel starters dat beleid wordt verschild, maar de begeleiding ook verschil qua vorm en inhoud.

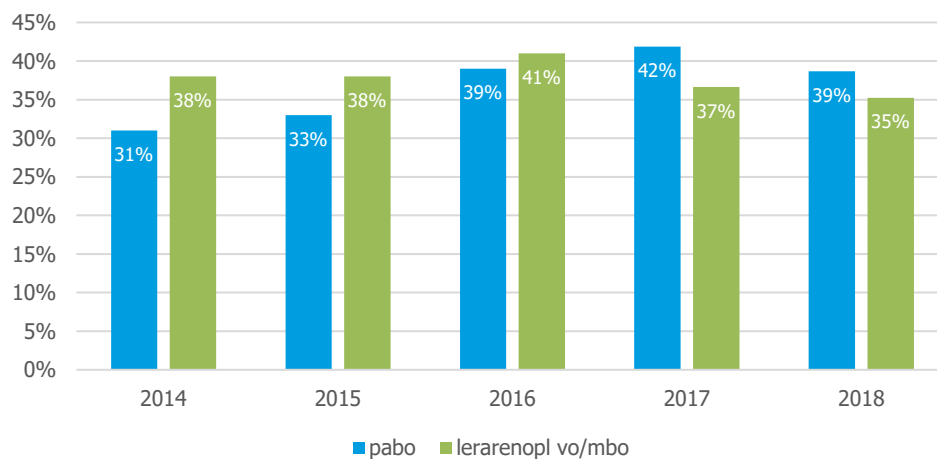
Figuur 4.4 Inhoud van de begeleiding, naar type lerarenopleiding (%)*

* Selectie: beginnende leraren die begeleiding hebben gekregen (cohort 2017).

In de afgelopen jaren is de aandacht voor didactische vaardigheden toegenomen, vooral bij pabo-gediplomeerden (zie Figuur 4.5). In 2014 gaf 31 procent van deze groep aan dat er aandacht werd besteed aan didactische vaardigheden. Dit jaar zegt 39 procent dat. Dit betekent dat de begeleiding van starters in het primair onderwijs een sterker inhoudelijk accent krijgt¹⁶. Het gaat niet langer alleen om praktische zaken, zoals het reilen en zeilen op school, maar steeds vaker om de inhoud. Dit is uiteraard een gunstige ontwikkeling, al moeten we constateren dat bij starters die een lerarenopleidingen vo/mbo hebben gedaan minder vaak aandacht is besteed aan didactische vaardigheden dan in 2016 en 2017.

*Figuur 4.5 Aandacht voor didactische vaardigheden tijdens begeleiding, naar type lerarenopleiding (%)**

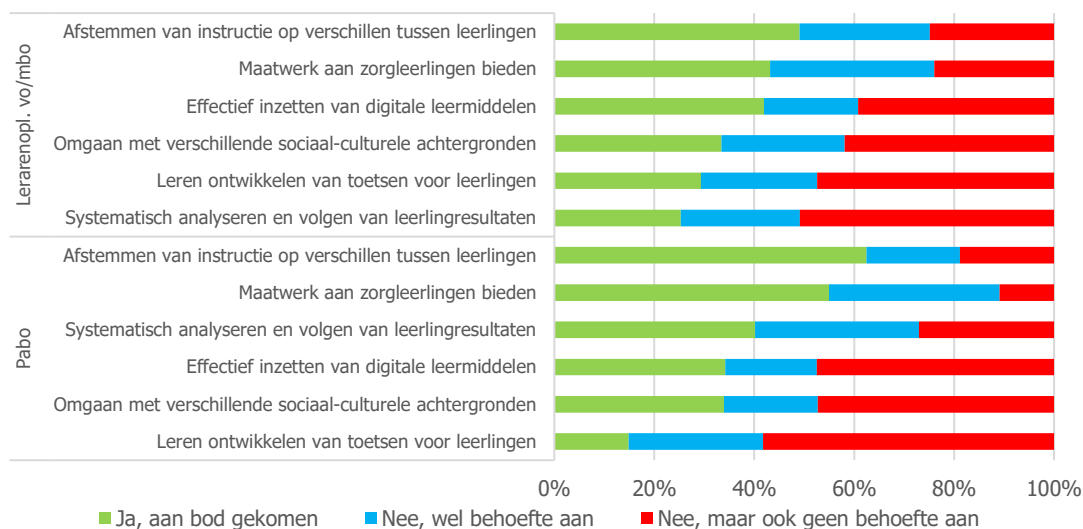

* Selectie: beginnende leraren die begeleiding hebben gekregen (cohort 2013-2017).

Om een goed beeld te krijgen van de begeleiding op de werkplek, is in de enquête ook gevraagd of een aantal specifieke onderwerpen aan bod zijn gekomen en zo nee, of men daar behoefte aan had. Het gaat daarbij onder meer om het afstemmen van de instructie op verschillen tussen leerlingen, het bieden van maatwerk en het inzetten van digitale leermiddelen. Figuur 4.6 laat zien dat met name in het primair onderwijs relatief vaak aandacht wordt besteed aan het afstemmen van de instructie op verschillen tussen leerlingen en het bieden van maatwerk aan zorgleerlingen. Bij afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo gebeurt dat minder frequent en wordt opvallend weinig aandacht besteed aan het systematisch analyseren en volgen van leerling-resultaten. Ook hier zijn er echter verschillen, al naar gelang de sector waar men werkt (zie Tabel A.35). Daarbij valt op dat er in het (v)mbo relatief vaak aandacht wordt besteed aan het bieden van maatwerk aan zorgleerlingen en het omgaan met sociaal-culturele verschillen. In het algemeen vormend onderwijs (havo/vwo) gebeurt dit een stuk minder en wordt ook minder aandacht besteed aan het effectief inzetten van digitale leermiddelen.

¹⁶ Hetzelfde geldt als we kijken naar de aandacht voor het omgaan met leerlingen. Het aandeel starters waarbij dit aan bod kwam is gestegen van 28 naar 48 procent (bij pabo-gediplomeerden).

Figuur 4.6 Zijn de volgende onderwerpen aan bod gekomen tijdens de begeleidingsactiviteiten en had u er behoefte aan, naar type lerarenopleiding? (%)*

* Selectie: beginnende leraren die begeleiding hebben gekregen (cohort 2017).

Opmerkelijk is verder dat er veel behoefte is aan begeleiding bij het bieden van maatwerk aan zorgleerlingen en het systematisch analyseren en volgen van leerling-resultaten. Ongeveer een derde van de startende leraren heeft hier behoefte aan.

Gebruik gevalideerd instrument

In het bestuursakkoord PO (2014) is afgesproken dat schoolbesturen uiterlijk in 2017 gebruik maken van een gevalideerd instrument om de didactische vaardigheden van leraren in beeld te brengen. Uit de enquête onder beginnende leraren blijkt dat dit nog lang geen usance is. Circa 37 procent van de starters geeft aan dat een dergelijk instrument wordt gebruikt om de didactische vaardigheden van leraren in kaart te brengen (pabo, 39%, vo/mbo, 35%). Op de meeste scholen gebeurt dit (nog) niet, of heeft men er geen weet van. Daarbij valt wel op dat de starters die ervaring hebben met een observatie-instrument, daar over het algemeen zeer tevreden over zijn. Ruim 90 procent geeft aan dat een dergelijk instrument (zeer) nuttig is ter versterking van het lesgeven.

Opmerkelijk is overigens dat volgens de starters die in 2016 zijn afgestudeerd relatief vaker gebruik wordt gemaakt van een gevalideerd instrument om de didactische vaardigheden in kaart te brengen. Dit geldt zowel voor degenen met een pabo diploma als de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo. Een mogelijke verklaring voor dit verschil is dat starters die al wat langer in het onderwijs werken een beter beeld hebben van het gebruik van de instrumenten, dan degenen die nog maar kortgeleden zijn afgestudeerd.

Stellingen over de begeleiding en ondersteuning op school

Om een gedetailleerd beeld te krijgen van de begeleiding van starters, is in de enquête ook een aantal stellingen opgenomen. Daaruit blijkt dat de meeste starters hulp krijgen van collega's om hun weg te vinden als leraar (zie Figuur 4.7). En ook geeft een ruime meerderheid aan dat de schoolleiding hen helpt als ze problemen ondervinden. Toch is er ook ruimte voor verbetering. Circa 43 procent van de pabogediplomeerden geeft aan dat ze alles op eigen initiatief moeten ontdekken en slechts 17 procent geeft aan dat de school een uitgewerkt begeleidingsprogramma heeft voor beginnende leraren. Onder de

afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo liggen beide percentages hoger, hetgeen erop wijst dat de begeleiding sterk varieert. Sommigen krijgen veel en anderen weinig. Opmerkelijk is in dit verband ook dat slechts 37 procent van de starters aangeeft dat ze goede begeleiding krijgen bij het geven van de lessen. De rest krijgt die niet of heeft geen uitgesproken mening over de begeleiding.

Figuur 4.7 Aandeel beginnende leraren dat (helemaal) eens is met de volgende stellingen (%)

* Selectie: beginnende leraren (cohort 2017).

Vergeleken met eerdere jaren is het beeld over de begeleiding vooral in vo/mbo minder geworden. De aandacht voor beginnende docenten is gedaald en het aandeel starters dat (naar eigen zeggen) alles zelf moet ontdekken, is gestegen (van 43% in 2015 naar 53% in 2017). Dit bevestigt het beeld dat de begeleiding van startende leraren in vo/mbo de laatste twee jaar minder is geworden. Naar sector zijn er hierbij overigens wel duidelijke verschillen (zie Figuur 4.8). Het mbo scoort daarbij duidelijk minder dan het voortgezet onderwijs. In beide sectoren krijgen starters vaak hulp van ervaren collega's, maar in het mbo moeten starters ook veel zelf ontdekken en is de aandacht voor beginnende docenten een stuk kleiner. Het aandeel starters dat goede ondersteuning krijgt, ligt in het mbo ook lager dan in het voortgezet onderwijs. En hetzelfde geldt voor het aandeel starters dat aangeeft dat de school een uitgewerkt programma heeft voor beginnende docenten. Al met al, bevestigt dit het beeld dat de begeleiding van beginnende leraren in het mbo duidelijk minder uitgewerkt is dan die in het vo.

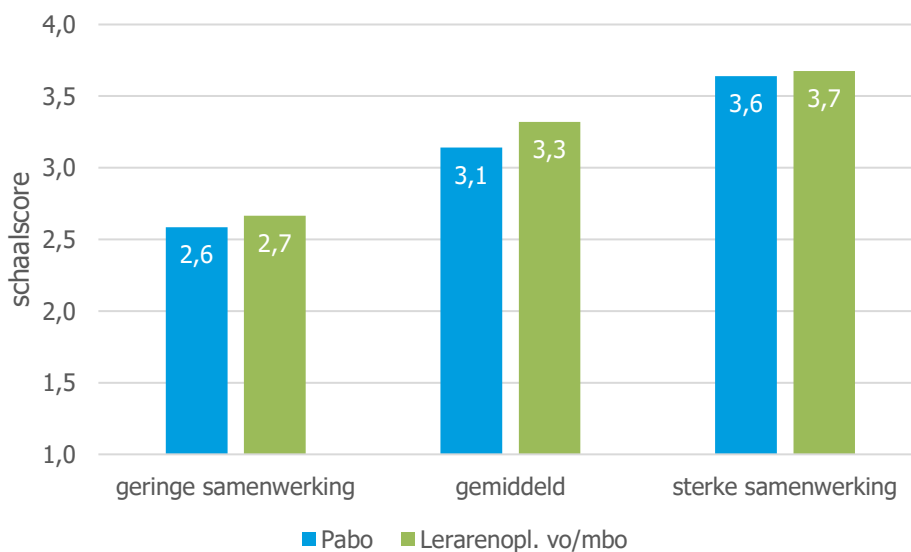
Figuur 4.8 Startende leraren vo/mbo; opinies over de begeleiding (%)*

* Selectie: beginnende leraren van lerarenopleidingen vo/mbo (cohort 2017).

Uit factoranalyse blijkt dat de stellingen over de begeleiding van starters onderling sterk correleren en kunnen worden samengevoegd tot een meetschaal die inzicht geeft in de *begeleidingsintensiteit*. Deze schaal loopt van 1 (laag) tot 5 (hoog) en heeft een gemiddelde van 3,3, hetgeen als redelijk getypeerd kan worden. Uit variantieanalyse blijkt dat de begeleidingsintensiteit nauw samenhangt met het werkklimaat op de school, en meer in het bijzonder met de samenwerking in het team (zie Figuur 4.9). Een goede samenwerking gaat daarbij samen met een meer intensieve begeleiding. Tussen starters die positief oordelen over de samenwerking en starters die daar negatief over oordelen, bedraagt het verschil in begeleidingsintensiteit bijna een vol punt. Daarnaast zijn er, net als vorig jaar, ook verschillen naar type dienstverband.

Figuur 4.9 Gemiddelde begeleidingsintensiteit, naar type opleiding en mate van samenwerking*

* Selectie: beginnende leraren (cohort 2017).

4.3 Bepalende factoren voor begeleiding

Uit de hiervoor gepresenteerde analyse, blijkt dat er aanzienlijke verschillen zijn in de begeleiding van startende leraren. Sommige starters krijgen niet of nauwelijks begeleiding en andere juist heel veel. In deze paragraaf gaan we na welke factoren hierop van invloed zijn. Daarbij baseren we ons op (logistische) regressieanalyse.

In de analyses kijken we onder meer naar het effect van het werkklimaat op school. Net als vorig jaar, is hierover in de enquête een serie stellingen opgenomen. Tabel A.40 toont de uitkomsten hiervan. Uit factoranalyse blijkt dat deze stellingen kunnen worden samengevoegd tot één variabele die gaat over de *samenwerking binnen het team*.¹⁷ In de regressieanalyses is deze als onafhankelijk variabele meegenomen.

Uit de analyses blijkt dat vooral de *samenwerking* binnen het team van invloed is op het krijgen van begeleiding. Voor pas afgestudeerden van de pabo, is dit de belangrijkste determinant voor het al dan niet krijgen van begeleiding (zie Tabel B.1). Daarnaast spelen ook het soort dienstverband en de aanstellingsomvang een belangrijke rol; starters met een flexibel contract en/of een kleine deeltijdaanstelling krijgen relatief minder vaak begeleiding dan starters met een vast contract en/of een fulltime aanstelling.

Als we kijken naar de pas afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo, dan zien we een soort gelijk patroon (zie Tabel B.2). Ook voor deze groep is de samenwerking in het team de belangrijkste voorspeller voor het al dan niet krijgen van begeleiding. Daarnaast zijn ook het soort dienstverband, de schoolsoort, en het vakgebied van belang.

Factoren voor goede begeleiding (begeleidingsschaal)

Kijken we naar de factoren die van invloed zijn op de *begeleidingsintensiteit*, dan zien we een soortgelijk beeld. De *samenwerking* binnen het team blijkt verreweg de belangrijkste voorspeller voor de 'omvang van het begeleidingsarrangement' (zie Tabel B.3). Dit geldt zowel voor de afgestudeerden van de pabo als de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo. Een goede samenwerking binnen het team gaat klaarblijkelijk samen met een goede begeleiding van starters.

Daarnaast speelt in het primair onderwijs ook het *type contract* een rol. Starters met een kort tijdelijk contract scoren significant lager op de begeleidingsschaal dan starters met een langdurig contract. Ook vorig jaar was dit het geval. De analyses bevestigen hiermee dat er in tijdelijk personeel minder wordt geïnvesteerd dan in vast.

Voor de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo speelt, naast het werkklimaat en het type dienstverband, vooral het schooltype een rol (zie Tabel B.4). Daarbij valt op dat de begeleiding van starters in het mbo lager scoort dan die in het vmbo en havo/vwo.

4.4 Tevredenheid over de begeleiding

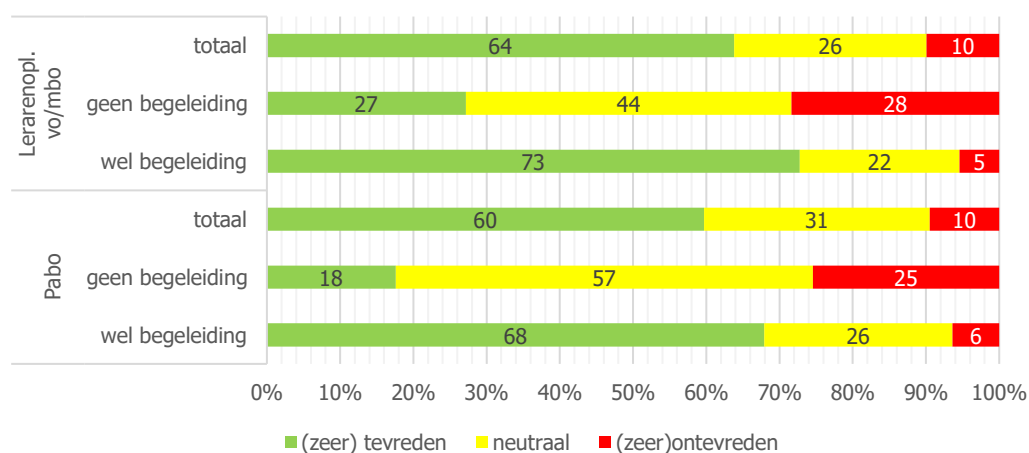
In paragraaf 4.2 is uitgebreid ingegaan op de begeleiding van beginnende leraren. Daarbij hebben we gezien dat de begeleidingsintensiteit verschilt. Sommige starters krijgen niet of nauwelijks begeleiding en andere heel veel. Ondanks deze verschillen, zijn de meeste starters wel tevreden over de begeleiding en ondersteuning vanuit de school. Dit geldt zowel voor degenen met een pabo-diploma, als degenen die zijn afgestudeerd aan een lerarenopleiding vo/mbo (zie Figuur 4.10). Ruim 60 procent van alle starters is

¹⁷ De meetschaal loopt van 1 (laag) tot 5 (hoog) en heeft een gemiddelde van 3,9. Dit kan als redelijk/goed worden getypeerd.

(zeer) tevreden over de begeleiding. Daarbij is er logischerwijs wel verschil tussen degenen die enige vorm van begeleiding hebben gekregen en de starters die geen begeleiding hebben gehad (zie Figuur 4.10). Van de eerste groep is ongeveer 70 procent (zeer) tevreden over de begeleiding vanuit de school. Van de tweede groep is dat ongeveer 20 procent.

Naar sector zijn er hierbij overigens wel duidelijke verschillen. Afgestudeerden van de lerarenopleidingen die in het mbo lesgeven, zijn duidelijk minder tevreden over de begeleiding dan degenen die in het vo zijn gaan werken. Van de starters in het mbo is 58 procent (zeer) tevreden over de begeleiding en van de starters in het vo 69 procent¹⁸. Dit verschil hangt voor een belangrijk deel samen met de begeleidingsintensiteit.

Figuur 4.10 Tevredenheid met de begeleiding vanuit de school, naar type lerarenopleiding (%)*

* Selectie: beginnende leraren (cohort 2017).

Vergeleken met vorig jaar is de tevredenheid over de begeleiding niet wezenlijk veranderd. Ook toen oordeelde circa 70 procent van starters die begeleiding kreeg daarover (zeer) positief.

Uit regressieanalyse blijkt dat de tevredenheid met de begeleiding nauw samenhangt met de begeleidingsintensiteit. Starters die intensief worden begeleid, zijn meer tevreden over de begeleiding dan degenen die niet of nauwelijks begeleiding krijgen. Daarnaast heeft ook de begeleiding door een mentor of coach een positief effect op de tevredenheid, en hetzelfde geldt voor deelname aan intervisie. Al met al verklaren deze factoren ruim 60% van de variantie in de tevredenheid¹⁹.

4.5 Elementen van goede begeleiding

In de afgelopen jaren zijn in het voortgezet onderwijs diverse projecten uitgevoerd gericht op de begeleiding van startende leraren. Daarbij is gebruik gemaakt van een door de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) ontwikkeld inductie-arrangement. Dit arrangement bestaat uit vier elementen: (1) vermindering van werkdruk, (2) facilitering van activiteiten waarmee beginnende leraren bekend worden met de regels en het beleid van de school, (3) stimulering van professionele ontwikkeling en (4) begeleiding in de klas.

¹⁸ Onder starters die begeleiding hebben gekregen, is dit respectievelijk 68% (mbo) en 76% (vo).

¹⁹ Het verschil tussen pabo-gediplomeerden en afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo valt weg als de inductievariabelen zijn opgenomen in het model.

Op basis van gegevens uit de loopbaanmonitor is onderzocht in hoeverre deze elementen bepalend zijn voor de kwaliteit van de begeleiding, vanuit het perspectief van starters. Daarbij is gebruik gemaakt van regressieanalyse. Uit de analyse blijkt dat een 'goede' begeleiding bestaat uit een aantal verschillende elementen of bouwstenen. In het primair onderwijs gaat het om:

- Extra voorbereidingstijd voor de lessen;
- Begeleiding door een ervaren leraar of mentor/coach;
- Lesobservatie en feedback;
- Het bieden van voldoende informatie over hoe het de stater vergaat als leraar;
- Aandacht voor diverse inhoudelijke onderwerpen, zoals: het afstemmen van de instructie op verschillen tussen leerlingen, didactische vaardigheden, het bieden van maatwerk aan zorgleerlingen en het effectief inzetten van digitale leermiddelen, en
- Aandacht voor het organisatorisch reilen en zeilen op school.

Alles bij elkaar, bepalen deze elementen bijna 40 procent van de variantie in de gepercipieerde 'kwaliteit' van de begeleiding. Voor starters die een lerarenopleiding vo/mbo hebben gedaan, zijn dezelfde elementen van belang. De belangrijkste ingrediënten van een goede begeleiding zijn daarbij:

- Het bieden van voldoende informatie over hoe het de stater vergaat als leraar;
- Extra voorbereidingstijd voor de lessen;
- Deelname aan een intervisiegroep;
- Begeleiding door een ervaren leraar of mentor/coach (m.n. vo);
- Lesobservatie en feedback (m.n. mbo); en
- Aandacht voor diverse inhoudelijke onderwerpen, zoals: het afstemmen van de instructie op verschillen tussen leerlingen, didactische vaardigheden, het systematisch analyseren en volgen van leerresultaten en het voorbereiden van de lessen.

Naar sector zijn er hierbij wat kleine verschillen tussen het voortgezet onderwijs en het mbo. Het gaat dan vooral om de inhoudelijke aandachtspunten. In het vo blijken vooral het afstemmen van de instructie op verschillen tussen leerlingen en de aandacht voor didactische vaardigheden van belang voor een 'goede' begeleiding. In het mbo zijn andere facetten relevant, zoals: het systematisch analyseren en volgen van leerresultaten, het voorbereiden van de lessen, het omgaan met leerlingen en het effectief inzetten van digitale leermiddelen. Deze verschillen hangen samen met de verschillen in onderwijs (algemeen vormend vs. beroepsgericht).

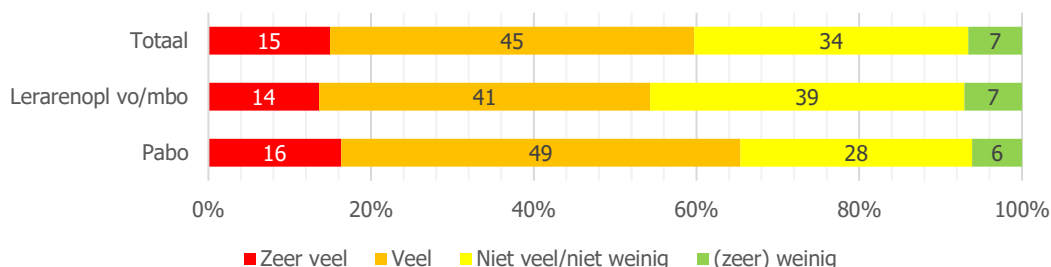
Kijken we naar de deelname aan genoemde activiteiten, dan kunnen we concluderen dat de begeleiding van beginnende leraren nog niet altijd optimaal is. Ongeveer een kwart van alle starters krijgt extra voorbereidingstijd voor de lessen en ongeveer de helft krijgt voldoende informatie over hoe het hen als leraar vergaat. Lesobservatie en feedback vindt bovendien maar bij een deel van de starters plaats, en de focus is in de regel ook meer op praktische zaken gericht dan op de inhoud. Wanneer het de ambitie is dat starters zich ontwikkelen tot (vak-)bekwame professionals is een meer gerichte begeleiding nodig, waarbij vooral wordt ingezet op bovenstaande elementen.

5 Werkbeleving van beginnende leraren

5.1 Werkdruk en werktevredenheid

De werkdruk in het onderwijs is hoog²⁰, zo blijkt uit onderzoek van TNO en CBS. Onder startende leraren is dat niet anders. Drie op de vijf starters ervaart (zeer) veel werkdruk op hun school, zo blijkt uit de Loopbaanmonitor (Figuur 5.1). Onder pabo-gediplomeerden ligt dit aandeel nog wat hoger. Hiervan ervaart 65 procent (zeer) veel werkdruk. De voornaamste oorzaken hiervan zijn: de hoeveelheid administratieve en niet-lesgebonden taken en de samenstelling van de leerlingenpopulatie (zie Tabel A.45). Daarnaast spelen ook de *omvang van de groep* en de *niveaunderschillen binnen de groep* een voorname rol. Dit laatste geldt vooral voor het primair onderwijs (Tabel A.45).

Figuur 5.1 - Ervaren werkdruk onder beginnende leraren (% , cohort 2017)

Vergeleken met vorig jaar is de (ervaren) werkdruk overigens wel wat gedaald (zie Tabel A.44). Dit geldt vooral voor degenen met een pabo-diploma. Vorig jaar gaf 73 procent van deze groep aan (zeer) veel werkdruk te hebben. Nu is dat 65 procent. Onder de afgestudeerden van de lerarenopleidingen was de terugval kleiner (van 58% naar 54%).

Uit nadere analyse blijkt dat de ervaren werkdruk negatief samenhangt met de samenwerking in het team. Starters die positief oordelen over de samenwerking ervaren gemiddeld genomen minder werkdruk dan starters die de samenwerking als matig of slecht beoordelen. Dit sluit aan bij de gedachte dat wederzijdse steun (support) leidt tot minder belasting c.q. werkdruk²¹.

Werktevredenheid

Ondanks de hoge werkdruk, zijn beginnende leraren redelijk tevreden met hun baan. Vooral over de inhoud zijn zij zeer te spreken (zie Tabel A.41). Gemiddeld genomen, beoordelen zij de inhoud van hun werk met een rapportcijfer 7,7. De tevredenheid met de *organisatie* en het *werken in het onderwijs* liggen een fractie lager, maar worden over het algemeen ook positief beoordeeld. Gemiddeld genomen, beoordelen starters de organisatie met een 7,4 en het werken in het onderwijs met een 7,6. Daarbij valt op dat onder afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo de *tevredenheid met de organisatie* de laatste jaren iets is gedaald. Twee jaar geleden gaven starters de school waar zij werkten nog een 7,5. Nu is dat gedaald naar een 7,2.

Los van deze omslag, zijn er ook duidelijke verschillen in arbeidstevredenheid tussen verschillende groepen starters. Zo blijkt dat starters die begeleiding krijgen over het algemeen meer tevreden zijn met het werk in het onderwijs en de organisatie dan degenen die geen begeleiding krijgen (zie Tabel A.42).

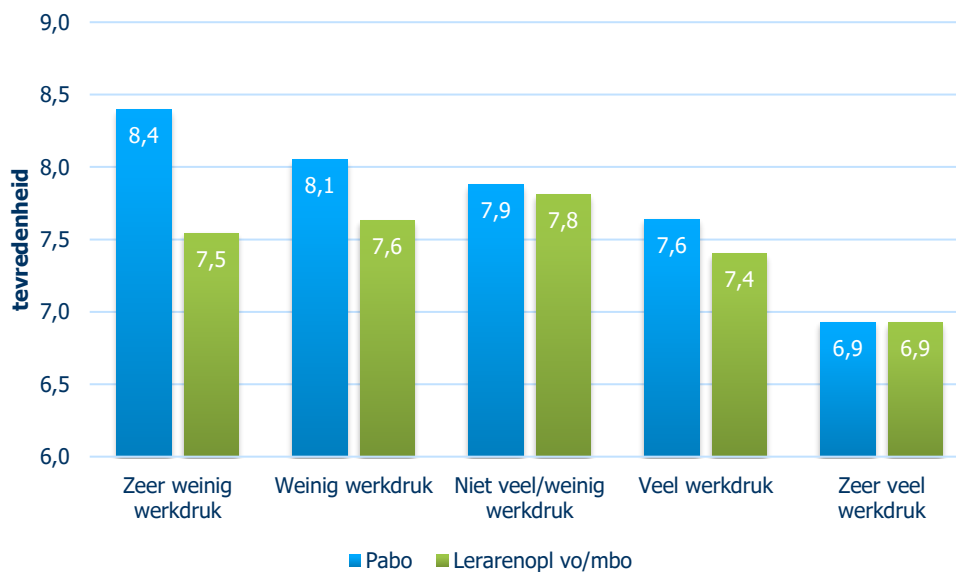
²⁰ TNO/CBS (2016) *Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden*.

²¹ Dit sluit aan bij de *job demand-control-support model* van Karasek.

Invallers zijn daarentegen minder tevreden met hun baan dan starters met een reguliere baan (zie Tabel A.43).

De werktevredenheid hangt daarnaast ook nauw samen met de door starters ervaren werkdruk en met het geloof in eigen kunnen (self-efficacy). De relatie tussen werkdruk en werktevredenheid is daarbij negatief (zie Figuur 5.2). Dit wil zeggen dat een hoge werkdruk samengaat met een lagere werktevredenheid, en omgekeerd.

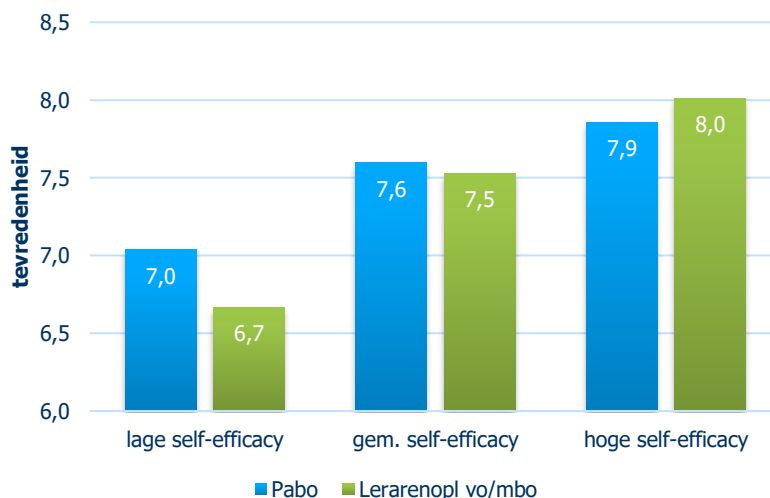
*Figuur 5.2 - Algehele werktevredenheid in relatie tot (ervaren) werkdruk**

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017) | rapportcijfers voor de alg. tevredenheid.

Figuur 5.3 toont verder dat starters die veel zelfvertrouwen hebben duidelijk meer tevreden zijn met hun werk dan degenen die weinig geloof hebben in eigen kunnen. Dit geldt zowel voor de pabo-gediplomeerden, als voor de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo.

*Figuur 5.3 - Algehele werktevredenheid in relatie tot self-efficacy**

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017) | rapportcijfers voor de alg. tevredenheid.

5.2 Geloof in eigen kunnen ('self-efficacy')

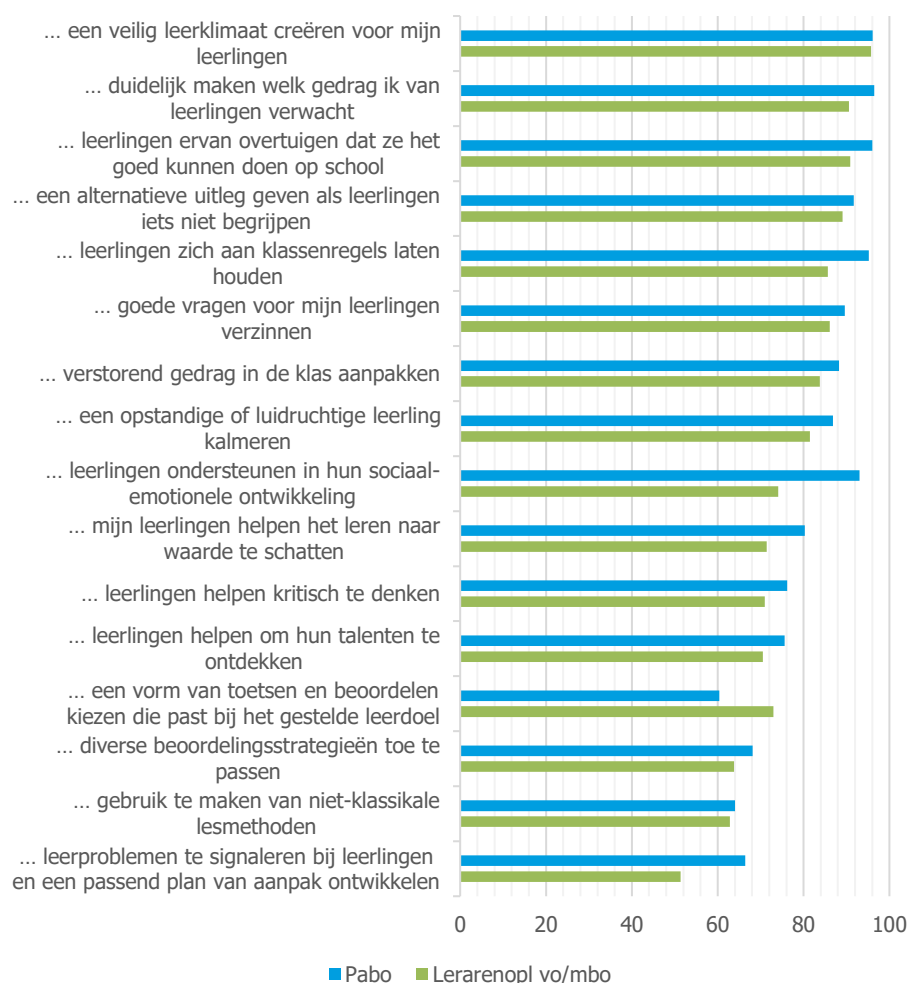
In hoofdstuk 2 is uitgebreid ingegaan op de tevredenheid van pas afgestudeerde leraren over de door hen gevolgde opleiding en de voorbereiding op de beroepspraktijk. Daarbij kwam naar voren dat de meeste afgestudeerden tevreden zijn over hun opleiding, maar er toch ook ruimte is voor verbetering, met name bij de universitaire lerarenopleidingen.

In deze paragraaf gaan we na hoe het staat met het *bekwaamheidsgevoel* van beginnende leraren. Op welk vlak voelen zij zich zeker van hun eigen kwaliteiten en op welk vlak minder. Hoewel dit 'geloof in eigen kunnen' geen objectieve kwaliteitsmaat is, blijkt uit diverse onderzoeken wel dat de mate van *self-efficacy* een goede indicatie geeft van de docentvaardigheden. In de enquête zijn daarom enkele stellingen opgenomen die inzicht geven in het bekwaamheidsgevoel van starters. Deze stellingen kunnen worden geïnterpreteerd als een soort 'zelf-assessment': in welke mate zijn startende leraren in staat om bepaalde vakinhoudelijke taken in praktijk te brengen? Figuur 5.4 toont de belangrijkste uitkomsten hiervan.

Uit de figuur blijkt dat de meeste starters geloof hebben in eigen kunnen. Ze zijn in staat om tijdens de les een veilig leerklimaat te creëren, duidelijk te maken welk gedrag zij van leerlingen verwachten, leerlingen ervan te overtuigen dat ze het goed kunnen doen op school en een alternatieve uitleg te geven als leerlingen iets niet begrijpen. Ook geven ze aan dat ze in staat zijn om leerlingen zich aan klassenregels te laten houden en verstorend gedrag in de klas aan te pakken. Minder bedreven voelen zij zich in het signaleren en aanpakken van leerproblemen en het toepassen van verschillende beoordelingsstrategieën en niet-klassikale lesmethoden. Dit laatste sluit aan bij bevindingen van de inspectie, dat beginnende leraren (nog) moeite hebben met differentiëren.

Opmerkelijk is overigens dat pas afgestudeerden van de pabo wat meer geloof hebben in eigen kunnen dan afgestudeerden van lerarenopleidingen vo/mbo. Dit geldt vooral voor het ondersteunen van leerlingen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling en het signaleren en aanpakken van leerproblemen. Ook vorig jaar was dit het geval.

Figuur 5.4 – Aandeel starters dat – naar eigen zeggen – (goed) in staat is om ... (%)*

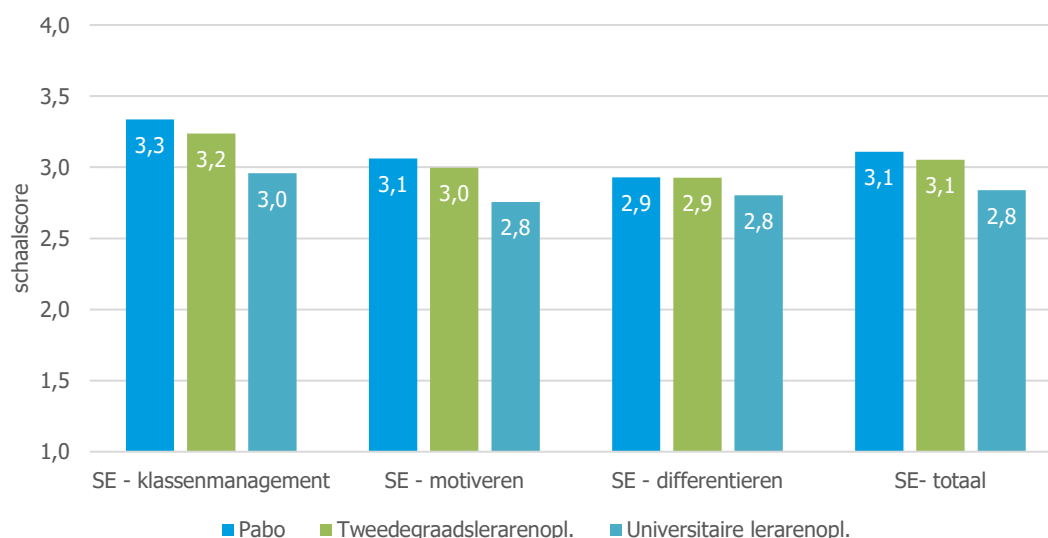

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017).

Uit factoranalyse blijkt dat de stellingen over het bekwaamheidsgevoel van starters kunnen worden samengevoegd tot drie samenhangende clusters. Deze hebben betrekking op: klassenmanagement/leerlinggedrag, het motiveren van leerlingen en differentiëren²². Figuur 5.5 toont de gemiddelde schaalscores voor alle drie de factoren, plus een overall score voor de self-efficacy van starters. Uit de figuur blijkt dat de self-efficacy onder afgestudeerden van de universitaire lerarenopleidingen lager ligt dan onder starters die de pabo hebben gedaan of een tweedegraadsopleiding. Vooral op het terrein van klassenmanagement en het motiveren van leerlingen voelen zij zich minder bekwaam, maar ook op het terrein van differentiëren zijn er significante verschillen. Dit laatste sluit aan bij de eerdere constatering dat afgestudeerden van de universitaire lerarenopleidingen relatief ontevreden zijn over de differentiatievaardigheden en pedagogisch/didactische vaardigheden die zij hebben geleerd tijdens de opleiding.

²² Met behulp van factoranalyse is bepaald welke items 'bij elkaar horen'. Vervolgens is de 'betrouwbaarheid' van de geconstrueerde meetschalen gecheckt (Cronbach's α). Alle afzonderlijke items hebben een waarde van 1 tot 4.

Figuur 5.5 - Self-efficacy onder beginnende leraren, naar type lerarenopleiding (schaalscores)*

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017).

5.3 Bepalende factoren voor arbeidstevredenheid

Startende leraren zijn over het algemeen redelijk tevreden met hun baan, zo hebben we hiervoor gezien (§ 5.1). Er zijn echter wel verschillen. In deze paragraaf gaan we hier nader op in, en brengen we in kaart welke factoren van invloed zijn op de algehele tevredenheid van starters. Is de begeleiding hierin dominant, of hangt de tevredenheid toch vooral samen met de ervaren werkdruk en de self-efficacy? Voor de beantwoording van deze vraag is gebruik gemaakt van regressieanalyse.

Uit de analyse blijkt dat de begeleiding van starters een beperkt effect heeft op de tevredenheid met het werk. Dit geldt zowel voor de pabo-gediplomeerden, als voor de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo (zie Tabel B.5 en Tabel B.6). De omvang van dit begeleidingseffect is echter bescheiden, zeker in vergelijking tot dat van andere factoren. Minstens zo belangrijk zijn: het *werkklimaat*, de *werkdruk* en de *person-job fit*²³.

Starters die positief oordelen over de samenwerking binnen het team, zijn significant meer tevreden met hun werk dan starters die de samenwerking als slecht beoordelen. Werkdruk heeft daarnaast een negatief effect op de werktevredenheid van starters. Dit wil zeggen, dat hoe hoger de werkdruk, hoe lager de tevredenheid. Vermindering van de (ervaren) werkdruk leidt omgekeerd dus ook tot meer werkplezier.

Naast de werkdruk en het werkklimaat, speelt ook de *person-job fit* een rol in de verklaring van de werktevredenheid. Startende leraren voor wie het werk in het onderwijs is wat zij ervan verwacht hadden, zijn significant meer tevreden over hun werk dan degenen voor wie de person-job fit niet optimaal is. Ook in eerder jaren kwam dit duidelijk naar voren. De regressieanalyses onderstrepen daarmee opnieuw het belang van een goede voorbereiding op de beroepspraktijk.

Verder blijkt dat ook de mate van *self-efficacy* en de *intrinsieke motivatie* van starters van invloed is op de tevredenheid. Starters die geloven in eigen kunnen, zijn meer tevreden met hun werk dan degenen met een geringe self-efficacy. En starters die intrinsiek gemotiveerd zijn om leraar te worden, zijn meer tevreden dan degenen die (meer) extrinsiek gemotiveerd zijn. Dit geldt zowel voor pabo-gediplomeerden als voor afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo.

²³ De person-job fit is gemeten met de stelling: *Het werken in het onderwijs is zoals ik van te voren had verwacht.*

Uit nadere analyse blijkt dat het effect van genoemde factoren duidelijk verschilt al naar gelang we kijken naar de tevredenheid met de inhoud van het werk, de organisatie of het werken in het onderwijs. Tabel 5.1 illustreert dit. Daarbij vallen drie dingen op:

- De begeleiding van beginnende leraren heeft een relatief klein effect op de tevredenheid met de inhoud van het werk, maar blijkt zeer bepalend voor de tevredenheid met de organisatie. En hetzelfde geldt voor de samenwerking in het team.
- De door starters ervaren werkdruk heeft een negatief effect op alle drie de tevredenheidsaspecten. Het effect op de tevredenheid met de inhoud van het werk is echter een stuk kleiner dan dat op de tevredenheid met de organisatie en het werken in het onderwijs in het algemeen.
- Het bekwaamheidsgevoel van starters heeft een gunstig effect op de tevredenheid met de inhoud van het werk, maar geen effect op de tevredenheid met de organisatie. En de person-job fit blijkt vooral van invloed op de tevredenheid met de inhoud van het werk en het werk in het onderwijs.

Dit alles betekent dat genoemde variabelen een verschillende uitwerking hebben op de tevredenheid van starters, en het stimuleren van goede begeleidingsarrangementen ook niet alles bepalend is voor de arbeidssatisfactie. Voor de tevredenheid met het werk zelf is een goede fit veel belangrijker, en dat is iets waar de lerarenopleidingen een rol in kunnen spelen.

Tabel 5.1 – Determinanten voor werktevredenheid, naar type opleiding*

	Pabo			Lerarenopl. vo/mbo		
	Inhoud	Organisatie	Werk	Inhoud	Organisatie	Werk
Inductie (schaalscore)	+	+++	ns	+	+++	+
Intrinsieke motivatie	++	ns	++	++	ns	++
Samenwerking (schaalscore)	ns	+++	+	+	+++	+
Self-efficacy (schaalscore)	++	ns	ns	++	ns	+
Werkdruk	-	-	--	--	--	---
Person-Job fit	+++	+	+++	+++	+	+++

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017) | ns = niet significant | omvang van effect o.b.v. bèta-coëfficiënten (+ is < 0,1; ++ is 0,1 tot 0,2; +++ is ≥ 0,2).

5.4 Bepalende factoren voor het geloof in eigen kunnen

In paragraaf 5.2 zijn we ingegaan op het *bekwaamheidsgevoel* van beginnende leraren, en hebben we gezien dat de meeste starters geloof hebben in eigen kunnen. In deze paragraaf gaan we nader in op de verklarende factoren voor dit *geloof in eigen kunnen*; de algehele self-efficacy. We baseren ons daarbij opnieuw op regressieanalyse, waarbij we vooral kijken naar het effect van de in paragraaf 4.5 genoemde begeleidingsactiviteiten.

Uit de analyses blijkt dat de begeleiding van starters een gunstig effect heeft op hun 'zelfvertrouwen' als leraar. Dit geldt zowel voor de afgestudeerden van de pabo als de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo (zie Tabel B.7, Tabel B.8). Daarbij valt op dat vooral de aandacht voor inhoudelijke onderwerpen van belang is. In het primair onderwijs gaat het dan om: het effectief inzetten van digitale leermiddelen en het bieden van maatwerk aan zorgleerlingen, en in vo/mbo om: het plannen van de werkzaamheden en het systematisch analyseren en volgen van leerling-resultaten.

Naast begeleiding, zijn ook de *kwaliteit van de lerarenopleiding* en de *feedback* op het functioneren van invloed op de self-efficacy. Starters die positief oordelen over de *pedagogisch-didactische* en differentiatievaardigheden die zij hebben geleerd, hebben meer 'geloof in eigen kunnen' dan degenen die negatief oordelen over deze aspecten van de opleiding. En starters die voldoende informatie krijgen over hoe het

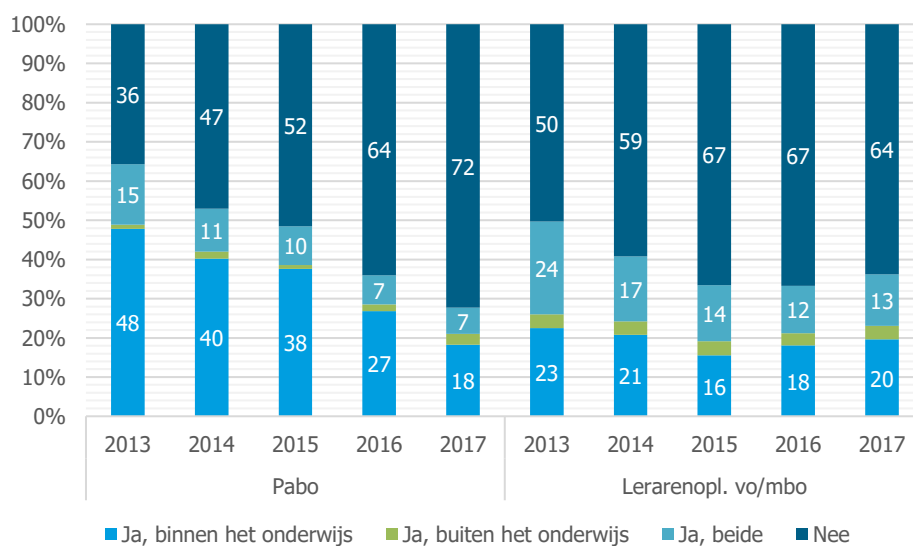
hen als leraar vergaat, scoren significant beter dan degenen die minder feedback krijgen. Dit laatste sluit aan bij de analyses uit de eerdere Loopbaanmonitors²⁴.

Al met al onderstrepen de analyses hiermee het belang van goede pedagogisch-didactische scholing en een gerichte begeleiding van starters op de werkplek.

5.5 Verloop

Een goede begeleiding van startende leraren zorgt voor minder uitval, zo blijkt uit internationaal onderzoek²⁵. En uit de *loopbaanmonitor 2013* kwam dat eerder ook naar voren. De situatie op de onderwijsarbeidsmarkt is de afgelopen jaren echter behoorlijk veranderd, met name in het primair onderwijs. Door de toegenomen krapte, is het aandeel starters met een reguliere baan sterk gestegen en het aandeel starters dat opzoek is naar een andere baan sterk gedaald. Dit geldt in het bijzonder voor degenen met een pabo-diploma (zie Figuur 5.6). Vijf jaar geleden was 64 procent van de starters met een pabo-diploma opzoek naar een andere baan. Nu is dat nog 28 procent, waarbij het grootste gedeelte opzoek is naar een andere baan in het onderwijs. Het aandeel starters dat enkel en alleen opzoek is naar een baan buiten het onderwijs is zeer beperkt. Onder de afgestudeerden van de lerarenopleidingen vo/mbo is de verloopintentie ook gedaald, maar relatief minder sterk.

Figuur 5.6 - Aandeel startende leraren dat opzoek is naar een (andere) baan (%)

De sterke daling van de *verloopintentie* hangt voor een groot deel samen met de verbeterde arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerde leraren, en meer in het bijzonder het toegenomen aandeel starters met een langdurig contract. Uit regressieanalyse blijkt dat het *type dienstverband* verreweg de belangrijkste voorspeller is voor de mobiliteitsintentie van startende leraren. Daarbij geldt dat starters met een (kort) tijdelijk contract significant vaker op zoek zijn naar ander werk dan starters met een langdurig contract. Dit geldt zowel voor de pabo-gediplomeerden als voor de afgestudeerden van de lerarenopleiding vo/mbo.

²⁴ Van der Boom e.a. (2015) *Loopbaanmonitor 2015*. Utrecht.

²⁵ Ingersoll, R.M. (2012). Beginning teacher induction – What the data tell us. In: Kappan Magazine May 2012, pp. 47 – 51. | Ingersoll & Strong (2011). *The impact of Induction and Mentoring Programs for Beginning Teachers: A Critical Review of the Research*. <http://rer.sagepub.com/content/81/2/201>.

Naast het type baan, heeft de begeleiding van startende leraren ook een beperkt (negatief) effect op de verloopintentie. En hetzelfde geldt voor de algehele werktevredenheid. Een intensieve begeleiding en een grote mate van tevredenheid gaan daarbij samen minder verloop.

Verder zijn er in het primair onderwijs ook (beperkte) regionale verschillen in de mobiliteitsintentie, en in het voortgezet onderwijs en mbo (beperkte) verschillen naar vakgebied. Maar het effect hiervan is over het algemeen klein vergeleken met dat van het type baan en de begeleiding.

In de media wordt regelmatig de indruk gewekt dat beginnende leraren in groten getale het onderwijs zouden willen verlaten. Op basis van dit onderzoek kunnen we concluderen dat dat beeld niet klopt. Het aandeel starters dat opzoek is naar een andere baan is de laatste jaren (sterk) gedaald en slechts een kleine groep is opzoek naar een baan buiten het onderwijs. De noodzaak om te vertrekken, is de laatste jaren bovendien veel minder geworden door de olopemde spanning op de onderwijsarbeidsmarkt. Een intensieve begeleiding van startende leraren zorgt daarnaast voor minder verloop, zo blijkt uit regressieanalyse. De ambitie uit de Lerarenagenda, dat alle starters een degelijk begeleidingsprogramma krijgen, is dan ook nog steeds actueel.

Bijlage A Tabellen

Tevredenheid over de lerarenopleiding

Tabel A.1 – Tevredenheid over de begeleiding tijdens de eindstage (%)*

	zeer ontevreden		neutraal	tevreden	zeer tevreden	totaal (n)
<i>Pabo</i>						
... door de begeleider in de klas	2,0	6,3	10,6	40,9	40,0	1.100
... op de school in zijn geheel	1,2	9,8	16,1	52,5	20,3	1.100
... vanuit de opleiding	3,1	13,5	28,2	45,8	9,4	1.100
<i>Lerarenopl. vo/mbo</i>						
... door de begeleider in de klas	2,2	6,4	14,6	45,0	31,7	1.164
... op de school in zijn geheel	1,7	8,5	20,4	50,9	18,6	1.164
... vanuit de opleiding	3,0	14,8	27,8	43,2	11,1	1.164

* Selectie pas afgestudeerde leraren (cohort 2016).

Tabel A.2 – Afstudeerrichting pabo-gediplomeerden, naar geslacht en diplomajaar (%)*

	diploma 2016		diploma 2017	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Het jonge kind	9,7	37,5	8,1	38,4
Het oudere kind	76,7	50,3	77,3	50,4
Ik had geen specialisatie	12,3	8,9	8,1	8,0
Anders, namelijk	1,3	3,3	6,6	3,3
Totaal (n)	83	613	135	974

Tabel A.3 – In hoeverre bent u voorbereid op het lesgeven in ... (%)*

	onvoldoende	matig	niet goed, niet slecht	goed	zeer goed
groep 1/2	8,8	19,8	22,5	35,1	13,8
groep 3-8	0,7	3,2	9,7	63,8	22,7
speciaal (basis-)onderwijs	43,3	26,6	17,9	10,0	2,2

* Selectie pabo gediplomeerden (cohort 2017; n=1.1.09).

Tabel A.4 – Onderwijssector waarin tijdens de eindstage lesgegeven is, naar type opleiding (%)*

	AVO	BO	Overig	Totaal
Po	3%	3%	28%	12%
Vmbo/pro	40%	29%	12%	29%
Havo/vwo	36%	2%	26%	28%
Mbo	19%	63%	23%	26%
Anders	2%	3%	10%	5%
Totaal (n)	487	146	284	917

* Selectie pas afgestudeerde leraren (hbo-bachelor).

Tabel A.5 – In hoeverre bent u voorbereid op het lesgeven in ... (%)*

	onvoldoende	matig	niet goed, niet slecht	goed	zeer goed
havo/vwo	9,4	9,8	17,5	48,8	14,5
vmbo	5,7	15,0	21,4	45,2	12,8
mbo	19,1	21,2	24,4	26,9	8,4

* Selectie gediplomeerden van tweedegraads lerarenopleidingen (cohort 2017; n=917).

Tabel A.6 – Aandeel pas afgestudeerden dat (zeer) tevreden is met lerarenopleiding, naar type (%)*

	2014	2015	2016	2017
pabo	69%	70%	70%	69%
2e graadsopleiding	72%	71%	72%	77%
ulo	61%	53%	55%	64%
totaal	70%	69%	70%	72%

* Selectie pas afgestudeerde leraren.

Tabel A.7 – Hoe tevreden bent u met de volgende aspecten van de lerarenopleiding (%)*

	pabo		2e gr opl.		ulo	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Het niveau van de opleiding	67%	63%	74%	78%	61%	69%
De voorbereiding op de beroepspraktijk	69%	67%	65%	62%	49%	55%
De studiebegeleiding (tijdens de studie)	60%	59%	56%	58%	51%	57%
Het aanleren van pedagogisch/didactische vaardigheden	71%	70%	65%	65%	50%	54%
Het aanleren van differentiatievaardigheden	58%	60%	49%	50%	21%	29%
Het aanleren van een onderzoekende houding	67%	64%	61%	62%	51%	58%
Het niveau van de vakinhoudelijke en vakdidactische programmaonderdelen	62%	61%	70%	76%	61%	66%
Het opdoen van kennis over het curriculum van het basisonderwijs	60%	54%	-	-	-	-
De aandacht voor methode onafhankelijk lesgeven	53%	52%	-	-	-	-
Totaal (n=100%)	696	1.109	620	917	232	257

* Selectie pas afgestudeerde leraren.

Arbeidsmarktpositie pas afgestudeerde leraren

Tabel A.8 – Arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerde leraren (½ jaar na afstuderen), cohort 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Pabo</i>					
Binnen onderwijs (incl. vervanging)	62,1	68,8	70,9	78,1	80,4
Buiten onderwijs	9,2	6,8	6,0	6,7	5,8
Binnen en buiten onderwijs	20,5	16,1	15,8	8,8	7,8
Geen betaalde baan	8,2	8,3	7,3	6,4	6,0
Totaal (n)	1.427	1.156	1.115	945	1.109
<i>Lerarenopl. vo/mbo</i>					
Binnen onderwijs (incl. vervanging)	58,7	63,5	67,5	70,6	71,2
Buiten onderwijs	20,9	13,9	13,6	12,2	11,2
Binnen en buiten onderwijs	11,4	14,2	13,2	11,2	12,1
Geen betaalde baan	9,0	8,4	5,7	6,0	5,6
Totaal (n)	1.404	1.250	1.038	1.077	1.174

Bron: Loopbaanmonitor 2014-2018.

Tabel A.9 – Arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerde leraren (direct na afstuderen), cohort 2012-2017*

	2012	2014	2015	2016	2017
<i>Pabo</i>					
Binnen onderwijs (incl. vervanging)	51,7	51,2	57,0	63,4	69,8
Buiten onderwijs	17,0	19,3	18,5	14,4	12,4
Binnen en buiten onderwijs	13,3	15,0	12,3	11,1	8,8
Geen betaalde baan	18,0	14,5	12,2	11,1	9,0
Totaal (n)	1.001	1.156	1.115	945	1.109
<i>Lerarenopl. vo/mbo</i>					
Binnen onderwijs (incl. vervanging)	59,7	57,6	59,0	66,1	67,4
Buiten onderwijs	18,9	18,0	19,2	18,0	14,4
Binnen en buiten onderwijs	8,1	10,4	10,9	7,5	10,4
Geen betaalde baan	13,3	14,0	10,9	8,4	7,8
Totaal (n)	1.104	1.252	1.040	1.077	1.174

* In 2014 is deze vraag niet gesteld (aan cohort 2013).

Tabel A.10 – Pas afgestudeerde leraren, naar soort baan (%), cohort 2013-2017)

		2013	2014	2015	2016	2017
Pabo	Vervangingsbaan	58,0	47,4	44,0	31,6	24,2
	Reguliere baan	42,0	52,6	56,0	68,4	75,8
	Totaal (n)*	1.178	978	920	815	971
Lerarenopl. vo/mbo	Vervangingsbaan	14,1	13,3	11,3	12,7	11,7
	Reguliere baan	85,9	86,7	88,7	87,3	88,3
	Totaal (n)*	1.009	984	843	891	979

* Selectie alumni die in het onderwijs werken.

Tabel A.11 – Pas afgestudeerde leraren, naar soort baan (% , cohort 2013-2017)

		2013	2014	2015	2016	2017
Pabo	Reguliere baan	25,3	36,0	38,5	50,6	60,4
	Reguliere & vervangingsbaan	16,6	16,6	17,6	17,8	15,4
	Vervangingsbaan	58	47,4	44	31,6	24,2
	Totaal (n)	1.178	978	958	815	971
Lerarenopl. vo/mbo	Reguliere baan	73,3	74,4	79,8	76,1	77,1
	Reguliere & vervangingsbaan	12,6	12,4	8,9	11,2	11,2
	Vervangingsbaan	14,1	13,3	11,3	12,7	11,7
	Totaal (n)	1.009	984	843	891	979

* Selectie alumni die in het onderwijs werken.

Tabel A.12 – Pas afgestudeerde leraren, naar type dienstverband (% , cohort 2013-2017)*

		2013	2014	2015	2016	2017
Pabo	Vast contract	3,2	4,7	3,7	11,7	14,6
	Tijdelijk contract	54,9	58,9	63,7	71,1	68,3
	Flexibel contract	42,0	36,4	32,6	17,2	17,1
	Totaal (n)	1.178	978	958	815	971
Lerarenopl. vo/mbo	Vast contract	32,8	30,3	30,0	33,4	32,3
	Tijdelijk contract	57,3	59,3	60,1	58,0	58,0
	Flexibel contract	9,9	10,3	9,9	8,7	9,7
	Totaal (n)	1.009	984	843	891	979

Tabel A.13 – Pas afgestudeerde leraren, naar type dienstverband (% , cohort 2013-2017)

		2013	2014	2015	2016	2017
Pabo	Vast contract	3,2	4,7	3,7	11,7	14,6
	Tijdelijk met uitzicht op vast	16,4	21,6	29,8	45,5	54,0
	Tijdelijk zonder uitzicht op vast	38,4	37,2	33,9	25,6	14,3
	Flexibel contract	41,9	36,5	32,5	17,2	17,1
	Totaal (n)	1.178	978	958	815	971
Lerarenopl. vo/mbo	Vast contract	32,8	30,3	30,0	33,4	32,3
	Tijdelijk met uitzicht op vast	35,5	42,2	41,7	39,8	40,6
	Tijdelijk zonder uitzicht op vast	21,8	17,1	18,4	18,2	17,4
	Flexibel contract	9,9	10,3	9,8	8,7	9,7
	Totaal (n)	1.009	984	843	891	979

Tabel A.14 – Pas afgestudeerde leraren, naar aanstellingsomvang (% , cohort 2013-2017)

		2013	2014	2015	2016	2017
Pabo	Voltijd: 36 uur of meer	25,6	30,6	34,1	40,2	48,8
	Deeltijd: 24 tot 36 uur	29,6	29,9	32,2	30,5	28,1
	Deeltijd: 12 tot 24 uur	30,5	30,4	27,4	23,3	17,6
	Deeltijd: < 12 uur	13,9	8,9	6,3	5,9	5,4
	Totaal (n)*	1.178	978	958	815	971
Lerarenopl. vo/mbo	Voltijd: 36 uur of meer	20,5	23,3	21,1	22,9	18,1
	Deeltijd: 24 tot 36 uur	38,8	40,4	42,8	42,0	46,4
	Deeltijd: 12 tot 24 uur	31,3	26,5	28	27,6	28,4
	Deeltijd: < 12 uur	8,7	9,7	7,9	7,5	7,2
	Totaal (n)	1.009	984	843	891	979

* Selectie alumni die in het onderwijs werken.

Tabel A.15 – Arbeidsmarktpositie van pas afgestudeerde leraren, naar vakgebied (%; ½ jaar na afstuderen)

	Binnen onderwijs	Buiten onderwijs	Binnen en buiten onderwijs	Geen betaalde baan	Totaal (n)
Talen	83,6	6,0	4,0	6,4	276
Exacte vakken	86,7	4,2	4,2	4,9	200
Technische vakken	74,9	15,0	9,0	1,1	83
Culturele/creatieve vakken	45,9	17,5	29,3	7,3	109
Maatschappijvakken/godsdienst	68,6	13,5	6,2	11,8	172
Economische vakken	79,7	9,5	6,9	3,8	91
Lichamelijke opvoeding	49,6	17,2	30,7	2,5	112
Verzorgende vakken	71,3	14,0	13,2	1,4	131
Totaal	71,2	11,2	12,1	5,6	1.174

* Selectie alumni lerarenopleidingen vo/mbo.

Tabel A.16 – Pas afgestudeerde leraren, naar vakgebied en type dienstverband (%; lerarenopl. vo/mbo)

	Vast contract	Tijdelijk contract	Flexibel contract	Totaal (n)*
Talen	42,0	53,3	4,7	242
Exacte vakken	44,3	52,0	3,7	181
Technische vakken	64,7	28,8	6,5	70
Culturele/creatieve vakken	11,1	54,5	34,3	81
Maatschappijvakken/godsdienst	24,3	69,5	6,2	128
Economische vakken	36,1	56,2	7,7	77
Lichamelijke opvoeding	4,9	78,5	16,5	90
Verzorgende vakken	32,9	61,5	5,6	110
Totaal	32,3	58,0	9,7	979

* Selectie alumni die in het onderwijs werken (lerarenopl. vo/mbo).

Tabel A.17 – Pas afgestudeerde leraren, naar vakgebied en aanstellingsomvang (%; lerarenopl. vo/mbo)

	Voltijd: 36 uur of meer	Deeltijd: 24 tot 36 uur	Deeltijd: 12 tot 24 uur	Deeltijd: < 12 uur
Talen	13,0	51,8	33,5	1,7
Exacte vakken	19,7	53,1	24,7	2,5
Technische vakken	48,6	35,0	13,3	3,1
Culturele/creatieve vakken	6,1	26,7	39,2	28,0
Maatschappijvakken/godsdienst	16,8	44,7	32,9	5,6
Economische vakken	29,2	49,1	20,3	1,4
Lichamelijke opvoeding	15,2	41,5	26,2	17,1
Verzorgende vakken	19,4	55,2	21,9	3,5
Totaal	18,1	46,4	28,4	7,2

* Selectie alumni die in het onderwijs werken (lerarenopl. vo/mbo).

Tabel A.18 – Redenen voor een parttime baan, naar sector en diplomajaar (%)

	Pabo		Lerarenopl. vo/mbo	
	2016	2017	2016	2017
Ik kan geen baan vinden met een grotere aanstellingsomvang	18,2	14,6	20,5	24,4
Ik wil niet meer uren in het onderwijs werken	31,5	27,0	38,4	37,9
Vanwege de combinatie met zorg voor kinderen, huishouden, partner en/of mantelzorg	26,9	19,3	25,8	18,7
Ik studeer ernaast	21,6	25,2	15,2	10,9
Anders, namelijk	18,9	29,5	18,7	28,0
Totaal (n)	253	458	472	725

* Selectie pas afgestudeerden die in het onderwijs werken, met een parttime baan (cohort 2016 en 2017).

Tabel A.19 – Zou u meer uren in het onderwijs willen werken? (%)*

	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Pabo</i>					
Ja, zonder meer	64%	52%	47%	31%	20%
Ja, onder voorwaarden	15%	18%	24%	29%	31%
Nee, zeker niet	16%	21%	20%	34%	43%
Weet niet	5%	9%	8%	6%	6%
Totaal (n)	843	737	596	465	458
<i>Lerarenopl. vo/mbo</i>					
Ja, zonder meer	39%	32%	29%	30%	24%
Ja, onder voorwaarden	27%	27%	29%	30%	35%
Nee, zeker niet	30%	36%	38%	35%	36%
Weet niet	4%	5%	5%	5%	4%
Totaal (n)	741	804	614	625	725

* Selectie pas afgestudeerden die in het onderwijs werken met een parttime baan | ½ jaar na afstuderen.

Tabel A.20 – Onder welke voorwaarden bent u bereid meer uren in het onderwijs te werken? (%)*

	Cohort 2016			Cohort 2017		
	Pabo	Lero-vo/mbo	Totaal	Pabo	Lero-vo/mbo	Totaal
Salarisverbetering	40,1	46,2	44,6	48,0	40,0	42,6
Vast contract	20,4	24,0	23,1	41,0	40,7	40,8
Duidelijke afspraken over werkbelasting	35,1	47,7	44,5	25,9	40,7	35,9
Ruimte voor eigen ontwikkeling	19,4	28,0	25,9	21,6	25,2	24,0
Doorgroeimogelijkheid	11,9	22,2	19,6	17,9	25,1	22,8
Mogelijkheid tot combinatie met zorg voor anderen en/of studie	14,5	27,1	23,9	22,3	20,0	20,7
Reguliere baan (geen invalwerk)	24,6	11,7	15,0	27,9	12,6	17,5
Weinig reistijd	17,1	13,8	14,7	12,5	18,1	16,3
Voldoende inwerktijd/begeleiding	17,8	9,1	11,3	16,9	11,8	13,4
Mogelijkheid tot combinatie met huidige baan	15,5	14,9	15,1	5,8	11,3	9,5
Werken naar eigen inzicht	7,4	9,3	8,8	4,5	9,2	7,7
Geen salarisachteruitgang	4,6	7,7	6,9	4,3	5,3	5,0
Mogelijkheid tot voltijd baan	13,0	3,4	5,9	5,0	3,9	4,3
Anders, namelijk	20,4	9,6	12,3	19,1	8,3	11,8
Totaal (n)	53	148	201	140	255	395

* Selectie pas afgestudeerden met een parttime baan die onder voorwaarden meer willen werken.

Motieven om wel/niet in onderwijs te gaan werken

Tabel A.21 – Hoe belangrijk waren de volgende aspecten voor u om leraar te worden? (%)*

	Pabo	Leraren- opl. vo	Totaal
Lesgeven en leren waren zaken die ik interessant vond.	94,8	91,0	92,8
Lesgeven gaf me de mogelijkheid de ontwikkeling van kinderen en jongeren te beïnvloeden.	95,2	88,3	91,5
Lesgeven gaf mij de mogelijkheid om bij te dragen aan de samenleving.	88,7	82,7	85,4
Lesgeven gaf me de mogelijkheid mijn interesse in mijn vakgebied te delen.	80,8	83,4	82,2
Lesgeven gaf me de mogelijkheid de ontwikkeling van minder bedeelde kinderen te versterken.	78,5	63,6	70,5
Lesgeven bood een betrouwbaar inkomen.	38,2	56,8	48,2
Lesgeven bood baanzekerheid.	36,3	52,8	45,1
Lesgeven bood een stabiele loopbaan.	35,4	51,7	44,2
Het werkschema (bijv. uren, vakanties, parttime banen) sloot aan bij verantwoordelijkheden in mijn privéleven.	32,1	45,0	39,0
Totaal (n)	948	965	1.913

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017).

Tabel A.22 – Wat zijn de belangrijkste redenen waarom u geen baan in het onderwijs heeft? (%)*

	Pabo	Leraren opl. vo/mbo	Totaal
Binnen het onderwijs is de werkdruk te hoog	51,7	27,5	34,8
Ik kan binnen het onderwijs geen voltijdbaan vinden	6,2	26,2	20,2
Buiten het onderwijs is er meer ruimte voor mijn eigen ontwikkeling	17,5	20,6	19,7
Buiten het onderwijs heb ik meer doorgroeimogelijkheden	20,0	16,9	17,8
Binnen het onderwijs is het salaris te laag	29,4	11,9	17,1
Ik kan binnen het onderwijs geen deeltijdbaan vinden	-	20,5	14,3
Buiten het onderwijs kan ik naar eigen inzicht werken	12,0	12,8	12,6
Ik kan binnen het onderwijs geen vast contract krijgen	11,9	12,0	12,0
Ik kan een onderwijsbaan niet combineren met mijn huidige baan buiten het onderwijs	4,6	12,2	9,9
Binnen het onderwijs krijg je onvoldoende inwerktijd/begeleiding	14,5	7,3	9,5
Ik kan een onderwijsbaan niet combineren met zorg voor kinderen/huishouden en/of studie	14,9	4,8	7,8
Ik moet te ver reizen voor een baan binnen het onderwijs	1,9	7,4	5,7
Anders	44,0	44,7	44,5
Totaal (n)	65	130	195

* Selectie pas afgestudeerden zonder baan of werkzaam buiten onderwijs (cohort 2017).

Tabel A.23 – Zou u in het onderwijs willen werken? (%)

	diploma 2016			diploma 2017		
	Pabo	Lero. vo	Totaal	Pabo	Lero. vo	Totaal
Ja, zonder meer	14,0	21,6	18,9	20,1	33,1	28,4
Ja, onder voorwaarden	53,5	54,5	54,2	54,8	53,2	53,8
Nee, zeker niet	21,3	12,4	15,5	10,7	3,7	6,2
Weet niet	11,2	11,5	11,4	14,4	10,0	11,6
Totaal (n)*	83	135	218	138	195	333

* Selectie pas afgestudeerden zonder baan of werkzaam buiten onderwijs

Tabel A.24 – Onder welke voorwaarden bent u bereid om in het onderwijs te werken? (%)*

	Lerarenopl.		
	Pabo	vo/mbo	Totaal
Duidelijke afspraken over werkbelasting	37,4	41,2	39,8
Salarisverbetering	50,9	19,8	31,4
Voldoende inwerktijd/begeleiding	30,6	27,4	28,6
Ruimte voor eigen ontwikkeling	19,1	31,5	26,9
Vast contract	16,0	30,2	24,9
Reguliere baan (geen invalwerk)	22,8	18,8	20,3
Mogelijkheid tot combinatie met huidige baan	4,6	26,1	18,1
Mogelijkheid tot deeltijdbaan	13,3	19,0	16,9
Werken naar eigen inzicht	15,3	16,2	15,9
Geen salarisachteruitgang	15,8	14,1	14,7
Doorgroeimogelijkheid naar management	15,5	11,2	12,8
Mogelijkheid tot combinatie met zorg voor kinderen/huishouden en/of studie	15,4	8,7	11,2
Weinig reistijd	10,1	11,8	11,2
Mogelijkheid tot voltijdbaan	5,4	4,6	4,9
Anders	18,6	11,2	14,0
Totaal (n)	76	107	183

* Selectie pas afgestudeerden die onder voorwaarden in het onderwijs wil werken (cohort 2017).

Tabel A.25 – Bent u momenteel op zoek naar een (andere) baan? – naar sector (%)*

	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Pabo</i>					
Ja, alleen binnen het onderwijs	51,7	43,2	42,0	28,7	19,3
Ja, alleen buiten het onderwijs	0,9	1,2	0,9	0,7	1,4
Ja, zowel binnen als buiten het onderwijs	13,0	9,8	9,2	6,7	6,4
Nee	34,4	45,7	47,9	63,9	72,9
Totaal (n)	1124	932	926	802	941
<i>Lerarenopl. vo/mbo</i>					
Ja, alleen binnen het onderwijs	23,8	21,4	17,1	21,3	20,4
Ja, alleen buiten het onderwijs	2,6	3,1	2,5	2,3	2,9
Ja, zowel binnen als buiten het onderwijs	16,6	12,8	11,7	10,6	12,0
Nee	57,0	62,7	68,7	65,9	64,7
Totaal (n)	815	822	680	730	846

* Selectie beginnende leraren (cohort 2013-2017).

Tabel A.26 – Waarom zoekt u (ook) een baan buiten het onderwijs? (%)*

	Pabo	Lerarenopl. vo	Totaal
Buiten het onderwijs is het salaris beter	59,4	39,9	46,4
De werkdruk in het onderwijs is te hoog	64,1	34,9	44,7
Ik wil graag ervaringen opdoen buiten het onderwijs	33,9	41,5	39,0
Ik wil geen invalwerk doen/wil meer baanzekerheid	32,6	24,4	27,2
De lage status van het werken in het onderwijs	37,3	17,4	24,1
Er zijn alleen kleine deeltijdbanen te vinden binnen het onderwijs	10,7	28,5	22,6
Ik wil niet (meer) in het onderwijs werken	24,8	20,7	22,1
Buiten het onderwijs zijn de kansen op werk veel groter	11,1	16,2	14,5
Ben bezig met/heb een andere studie gedaan (geen lerarenopleiding) en wil een baan die daarop aansluit	17,7	10,1	12,6
Ik zou te ver moeten reizen voor een baan in het onderwijs	4,3	14,3	11,0
Er is geen werk in het onderwijs	3,2	14,0	10,4
Anders	25,2	33,0	30,4
Totaal (n)	74	121	195

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017) die (ook) opzoek zijn naar een baan buiten het onderwijs.

Begeleiding van beginnende leraren

Tabel A.27 – Aandeel beginnende leraren, naar cohort 2013-2017 (%)

	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Pabo</i>					
Beginnende leraar	99,4	99,2	99,6	99,8	99,2
Geen beginnende leraar**	0,6	0,8	0,4	0,2	0,8
Totaal (n)*	1.178	978	958	809	961
<i>Lerarenopl. vo/mbo</i>					
Beginnende leraar	84,0	86,6	84,8	84,9	88,7
Geen beginnende leraar	16,0	13,4	15,2	15,1	11,3
Totaal (n)*	1.009	984	843	887	977

* Selectie alumni die in het onderwijs werken. | ** Leraren minder dan 4 jaar in het onderwijs werken.

Tabel A.28 – Begeleiding van beginnende leraren, naar cohort 2013-2017 (%)

	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Pabo</i>					
Wel begeleiding	73,9	72,2	78,6	82,6	83,7
Geen begeleiding	26,1	27,8	21,4	17,4	16,3
Totaal (n)*	1.124	932	926	802	941
<i>Lerarenopl. vo/mbo</i>					
Wel begeleiding	87,0	87,8	88,7	85,2	80,4
Geen begeleiding	13,0	12,2	11,3	14,8	19,6
Totaal (n)*	815	822	680	730	846

* Selectie beginnende leraren.

Tabel A.29 – Begeleiding van beginnende leraren, naar cohort 2013-2017 (%)

		2013	2014	2015	2016	2017
Pabo	Ja, dit werd actief aangeboden	22,8	26,4	31,4	36,4	38,5
	Ja, als ik hier om vroeg	41,8	38,0	38,6	36,6	36,3
	Nee, geen begeleiding gekregen	26,1	27,8	21,4	17,4	16,3
	Anders	9,3	7,8	8,5	9,6	8,9
	Totaal (n)*	1124	932	926	802	941
Lerarenopl. vo/mbo	Ja, dit werd actief aangeboden	47,6	51,6	54,7	45,4	44,7
	Ja, als ik hier om vroeg	33,9	31,2	29,1	31,1	27,3
	Nee, geen begeleiding gekregen	13,0	12,2	11,3	14,8	19,6
	Anders	5,5	5,0	4,9	8,7	8,4
	Totaal (n)*	815	822	680	730	846

* Selectie beginnende leraren.

Tabel A.30 – Begeleiding van beginnende leraren*, naar soort baan en cohort 2013-2017 (%)

	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Pabo</i>					
Invalbaan	68	62	71	75	70
Reguliere baan	82	81	84	86	88
Totaal	74	72	79	83	84
<i>Lerarenopl. vo/mbo</i>					
Invalbaan	76	82	82	81	75
Reguliere baan	89	89	90	86	81
Totaal	87	88	89	85	80

* Selectie beginnende leraren.

Tabel A.31 – Begeleiding van beginnende leraren (vo/mbo), naar sector en cohort 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
Vmbo	93%	91%	93%	88%	86%
Havo/vwo	90%	95%	95%	91%	88%
Mbo	75%	81%	84%	80%	74%
Totaal*	87%	88%	89%	85%	80%

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo/mbo) | incl. starters die elders werkzaam zijn.

Tabel A.32 – Organisatie van de begeleiding (vo/mbo), naar schooltype*

	Vmbo	Havo/Vwo	Mbo	Totaal*
Een introductiebijeenkomst voor beginnende leraren	64%	70%	41%	55%
Een begeleidingsprogramma voor beginnende leraren	49%	52%	20%	40%
Groepje met nieuwe leerkrachten dat regelmatig bijeenkomt (intervisiegroep)	54%	61%	28%	47%
Begeleiding door een ervaren docent (uit de vaksectie)	53%	56%	47%	52%
Begeleiding door de schoolleiding	20%	19%	7%	17%
Begeleiding door een mentor / coach	51%	51%	33%	44%
Aantal lessen wordt bijgewoond door en nabesproken met een ervaren docent	48%	51%	30%	43%
Er werd een cursus aangeboden	9%	12%	11%	11%
Anders	5%	4%	9%	7%
Totaal (n)	277	352	140	687

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo/mbo) | incl. starters die elders werkzaam zijn.

Tabel A.33 – Verzorgt de lerarenopleiding (een deel van) de begeleidingsactiviteiten, naar sector (%)

	Pabo			Lerarenopl. vo/mbo		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Ja	12%	11%	11%	13%	12%	13%
Nee	72%	76%	71%	69%	73%	69%
Weet niet	16%	13%	17%	18%	15%	18%
Totaal (n)*	739	663	787	607	624	687

* Selectie beginnende leraren met begeleiding (cohort 2015-2017).

Tabel A.34 – Belangrijkste onderwerpen van de begeleiding (vo/mbo), naar schooltype*

	Vmbo	Havo/Vwo	Mbo	Totaal
Rondleiding door de school en kennismaking met collega's	46%	46%	37%	42%
Op de hoogte brengen van organisatorisch reilen en zeilen op de school	59%	64%	56%	57%
Het voorbereiden van lessen	9%	11%	23%	13%
Didactische vaardigheden	38%	39%	29%	35%
Het omgaan met leerlingen	54%	48%	40%	49%
Het omgaan met ouders	22%	26%	21%	23%
Orde handhaven in de klas	52%	50%	32%	46%
Het plannen van de werkzaamheden	17%	19%	34%	22%
Anders, namelijk	8%	8%	11%	10%
Totaal (n)	277	352	140	687

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo/mbo) | **incl. starters die elders werkzaam zijn.

Tabel A.35 – Aandacht voor specifieke onderwerpen tijdens de begeleiding (vo/mbo), naar schooltype*

	Vmbo	Havo/Vwo	Mbo	Totaal*
Systematisch analyseren en volgen van leerling-resultaten	28%	23%	26%	25%
Leren ontwikkelen van toetsen voor / assessments van leerlingen	29%	27%	36%	29%
Effectief inzetten van digitale leermiddelen	44%	38%	51%	42%
Maatwerk aan zorgleerlingen bieden	47%	39%	46%	43%
Omgaan met verschillende sociaal-culturele achtergronden van leerlingen	34%	25%	43%	33%
Het afstemmen van de instructie op verschillen tussen leerlingen	53%	48%	49%	49%
Totaal	100%	100%	100%	100%

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo/mbo) | **incl. starters die elders werkzaam zijn.

Tabel A.36 – Lesobservatie door een ervaren docent of mentor/coach, naar sector (%)

	Pabo		Lerarenopl. vo/mbo	
	2016	2017	2016	2017
Nooit	13%	12%	14%	15%
1 of 2 keer	35%	38%	40%	42%
3 - 5 keer	34%	34%	32%	30%
Meer dan 5 keer	16%	15%	13%	11%
Weet ik niet	1%	1%	1%	1%
Totaal (n)	663	787	624	787

* Selectie beginnende leraren met begeleiding (cohort 2016, 2017).

Tabel A.37 – Gebruik van gevalideerd instrument om didactische vaardigheden in kaart te brengen (%)*

	Pabo			Lerarenopl. vo/mbo		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Ja	26%	42%	39%	29%	44%	35%
Nee	14%	17%	18%	23%	23%	27%
Weet niet	60%	40%	43%	48%	32%	38%
Totaal (n)*	926	945	948	680	1.077	965

* Selectie beginnende leraren (cohort 2015-2017).

Tabel A.38 – Opinions over de begeleiding op de werkplek, naar cohort (lerarenopl. vo/mbo)

	2013	2014	2015	2016	2017
Ervaren collega's helpen mij mijn weg te vinden als leraar	71%	77%	78%	80%	78%
Als ik problemen ondervind, helpt het schoolmanagement mij naar oplossingen te zoeken	57%	58%	60%	57%	54%
Ik heb de indruk dat de school aandacht heeft voor beginnende docenten	54%	61%	60%	61%	54%
Ik moet alles op eigen initiatief vragen en ontdekken	43%	41%	43%	50%	53%
Ik krijg goede ondersteuning en begeleiding bij het geven van de lessen	38%	46%	43%	42%	37%
De school heeft een uitgewerkt programma voor beginnende docenten	34%	39%	38%	35%	31%
Totaal (n)	815	822	680	730	846

* Selectie beginnende leraren van lerarenopleidingen vo/mbo (cohort 2015-2017).

Tabel A.39 – Tevredenheid met de begeleiding vanuit de school, naar sector (%)

	Pabo			Lerarenopl. vo/mbo		
	Invalbaan	Reguliere baan	Totaal	Invalbaan	Reguliere baan	Totaal
(zeer) ontevreden	9,9	9,4	9,5	10,2	9,9	9,9
neutraal	40,7	27,6	30,8	31,6	25,5	26,3
(zeer) tevreden	49,4	63,0	59,7	58,2	64,6	63,8
Totaal (n)	234	707	941	97	749	846

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017).

Tabel A.40 – Stellingen over het werkklimaat op school, naar sector (% [zeer] eens)*

	Pabo	Lerarenopl. vo/mbo	Totaal
Op deze school heerst een cultuur van gedeelde verantwoordelijkheid voor school gerelateerde zaken.	87,3	75,7	81,4
Op deze school heerst een cultuur van samenwerking die wordt gekarakteriseerd door wederzijdse steun.	80,9	74,2	77,5
Op deze school werken we als team samen aan de ontwikkeling van het onderwijs.	86,4	71,2	78,7
Het management steunt de docenten bij problemen met een leerling/klas en werkt met hen samen om deze problemen op te lossen.	78,6	65,1	71,7
Als docenten (extra) ondersteuning nodig hebben, dan geeft de school die ook.	65,7	60,6	63,1
Ik krijg voldoende ruimte om me verder te ontwikkelen (bijvoorbeeld cursussen, bijscholing en studiedagen).	72,3	67,2	69,7
Ik krijg meer voorbereidingstijd voor mijn lessen dan meer ervaren docenten.	20,4	30,4	25,5
Totaal (n)	941	846	1.787

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017) | stelling 1 t/m 4 de schaal over samenwerking/ondersteuning.

Werkbeleving van beginnende leraren

Tabel A.41 – Arbeidstevredenheid beginnende leraren, naar sector en cohort (rapportcijfer)

	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Pabo</i>					
Inhoud van de baan	7,7	7,7	7,8	7,7	7,7
Organisatie waar men werkt	7,4	7,5	7,5	7,6	7,6
Werken in het onderwijs	7,6	7,7	7,7	7,5	7,5
<i>Lerarenopl. vo/mbo</i>					
Inhoud van de baan	7,7	7,8	7,7	7,8	7,8
Organisatie waar men werkt	7,2	7,2	7,4	7,3	7,2
Werken in het onderwijs	7,4	7,6	7,5	7,6	7,6

* Selectie beginnende leraren.

Tabel A.42 – Arbeidstevredenheid beginnende leraren, naar sector en begeleiding (rapportcijfer)

		Inhoud van baan	Organisatie	Werk in het onderwijs
Pabo	wel begeleiding gekregen	7,8	7,7	7,6
	geen begeleiding gekregen	7,4	6,9	7,2
	Totaal*	7,7	7,6	7,5
Lerarenopl. vo/mbo	wel begeleiding gekregen	7,8	7,4	7,6
	geen begeleiding gekregen	7,7	6,4	7,4
	Totaal	7,8	7,2	7,6

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017).

Tabel A.43 – Arbeidstevredenheid beginnende leraren, naar sector en soort baan (rapportcijfer)

		Inhoud van baan	Organisatie	Werk in het onderwijs
Pabo	Invalbaan	7,5	7,3	7,4
	Reguliere baan	7,8	7,6	7,6
	Totaal*	7,7	7,6	7,5
Lerarenopl. vo/mbo	Invalbaan	7,6	7,3	7,4
	Reguliere baan	7,8	7,2	7,6
	Totaal	7,8	7,2	7,6

* Selectie beginnende leraren (cohort 2017).

Tabel A.44 – Ervaren werkdruk onder beginnende leraren, naar sector en cohort (%)

	Pabo			Lerarenopl. vo/mbo		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Zeer veel	13,8	19,3	16,3	14,7	17,5	13,6
Veel	48,5	53,3	49,1	44,7	40,9	40,7
Niet veel/niet weinig	30,2	23,4	28,5	34,6	37,1	38,6
Weinig	3,4	2,3	3,5	3,7	3,2	4,8
Zeer weinig	0,7	1,0	1,0	1,6	0,7	1,1
Geen/niet van toepassing	3,5	0,6	1,7	0,7	0,6	1,1
Totaal (n)	926	802	941	680	730	846

* Selectie beginnende leraren.

Tabel A.45 – Oorzaken van ervaren werkdruk (%)*

	Lerarenopl.		
	Pabo	vo/mbo	Totaal
Hoeveelheid administratieve taken	84,9	64,2	75,3
Hoeveelheid overige niet-lesgebonden taken	75,4	63,6	70,0
Samenstelling leerlingenpopulatie/leerlingen met gedrags- en of leerproblemen	71,2	48,5	60,7
Diversiteit in niveau binnen groepen	69,9	41,0	56,5
Omvang van de groepen	48,1	52,4	50,1
Eisen/verwachtingen vanuit het management over de te leveren prestaties	37,3	38,7	37,9
Handhaven van discipline binnen en buiten de klas	35,6	38,3	36,8
Beleidswijzigingen vanuit landelijk overheid	39,3	27,9	34,0
Omgaan met lastige ouders	41,3	15,1	29,2
Verzuim van teamleden	24,2	18,2	21,4
Gebrek aan teamspirit/individualistisch optreden collega's	14,4	24,9	19,2
Intimidatie/verbaal geweld van leerlingen	22,9	12,7	18,2
Totaal (n)	612	474	1.086

* Selectie beginnende leraren die werkdruk ervaren (cohort 2017).

Bijlage B Resultaten regressieanalyses

Tabel B.1 – Resultaten logistische regressie wel/geen begeleiding, afgestudeerden pabo*

	B	Wald	Sig.	Exp(B)
Constante	4,222	2,695	,101	68,181
Leeftijd	-,349	4,281	,039	,705
Leeftijd kwadraat	,006	4,552	,033	1,006
Dienstverband		25,356	,000	
- tijdelijk met uitzicht op vast	-,251	,466	,495	,778
- tijdelijk zonder uitzicht op vast	-,883	4,599	,032	,414
- flexibel contract	-1,418	12,553	,000	,242
Aanstellingsomvang		16,590	,001	
- 24-36 uur	-,399	2,620	,105	,671
- 12-24 uur	-1,043	16,487	,000	,353
- < 12 uur	-,569	2,229	,135	,566
Schaalscore samenwerking	,819	33,859	,000	2,268
Nagelkerke R2	0.194			
N	914			

* Selectie beginnende leraren (pabo) werkzaam in het po.

Tabel B.2 – Resultaten logistische regressie wel/geen begeleiding, lerarenopleidingen vo/mbo*

	B	Wald	Sig.	Exp(B)
Constante	-1,168	4,783	,029	,311
Dienstverband		26,503	,000	
- tijdelijk met uitzicht op vast	1,099	17,057	,000	3,000
- tijdelijk zonder uitzicht op vast	,433	2,047	,153	1,541
- flexibel contract	-,724	3,160	,075	,485
Vakgebied		13,538	,060	
- exacte vakken	-,184	,333	,564	,832
- technische vakken	,359	,603	,438	1,431
- culturele/creatieve vakken	-,102	,050	,822	,903
- maatschappijvakken	-,323	,806	,369	,724
- economische vakken	-,288	,517	,472	,750
- lichamelijke opvoeding	,394	,362	,547	1,483
- verzorgende vakken	1,256	8,218	,004	3,512
MBO	-1,585	30,953	,000	,205
Schaalscore samenwerking	,749	30,058	,000	2,115
Nagelkerke R2	0.198			
N	743			

* Selectie beginnende leraren (lerarenopleiding vo/mbo) werkzaam in het vo en/of mbo.

Tabel B.3 – Resultaten regressie (backstep) begeleidingsintensiteit, afgestudeerden pabo*

	B	Std. Error	t	Sig.
(Constant)	1,202	,171	7,023	,000
Man	,039	,062	,629	,529
Leeftijd	-,010	,004	-2,317	,021
Mbo vooropl.	,075	,049	1,529	,127
Vwo vooropl.	,047	,053	,889	,374
Overige vooropl.	,076	,164	,462	,644
Vooropl. onbekend	-,122	,214	-,573	,567
Tijdelijk met uitzicht op vast	-,031	,059	-,524	,600
Tijdelijk zonder uitzicht op vast	-,206	,075	-2,747	,006
Flexibel contract	-,133	,076	-1,745	,081
- 24-36 uur	-,032	,047	-,683	,495
- 12-24 uur	-,115	,058	-1,994	,046
- < 12 uur	,093	,099	,946	,345
Schaalscore samenwerking	,572	,030	18,911	,000

* Selectie beginnende leraren (pabo) werkzaam in het po. | Adjusted R² = 0,308.

Tabel B.4 – Resultaten regressie begeleidingsintensiteit, afgestudeerden lerarenopleidingen vo/mbo*

	B	Std. Error	t	Sig.
(Constant)	1,119	,143	7,803	,000
Man	,026	,042	,624	,533
Leeftijd	-,001	,002	-,520	,603
Tijdelijk met uitzicht op vast	,093	,049	1,895	,059
Tijdelijk zonder uitzicht op vast	-,040	,060	-,674	,501
Flexibel contract	-,265	,094	-2,821	,005
Schaalscore samenwerking	,572	,027	20,849	,000
PRO	,055	,142	,389	,697
VMBO-B/K	-,024	,067	-,352	,725
HAVO/VWO	,103	,069	1,489	,137
MBO	-,266	,078	-3,398	,001
VAVO	,048	,139	,343	,732

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo) werkzaam in het vo en/of mbo. | Adjusted R² = 0,387.

Tabel B.5 – Resultaten regressie algehele werktevredenheid, pabo-gediplomeerden*

	B	Std. Error	t	Sig.
(Constant)	3,676	,261	14,109	,000
Langdurig contract	,127	,048	2,620	,009
Grote baan (≥ 24 uur)	,091	,053	1,703	,089
Inductie (schaalscore)	,243	,038	6,454	,000
Intrinsieke motivatie (schaalscore)	,203	,044	4,651	,000
Samenwerking (schaalscore)	,286	,039	7,259	,000
Self-efficacy (schaalscore)	,142	,061	2,330	,020
Werkdruk	-,136	,026	-5,207	,000
Het werken in het onderwijs is zoals ik van tevoren had verwacht	,328	,023	14,124	,000

* Selectie beginnende leraren (pabo) werkzaam in het po. | Adjusted R² = 0,491.

Tabel B.6 – Resultaten regressie algehele werktevredenheid, afgestudeerden lerarenopl. vo/mbo*

	B	Std. Error	t	Sig.
(Constant)	3,184	,144	22,120	,000
Man	-,017	,028	-,594	,553
Leeftijd	-0,00	,001	-,044	,965
Ulo	,008	,043	,193	,847
Langdurig contract	,101	,029	3,471	,001
Grote baan (≥ 24 uur)	,071	,028	2,505	,012
HAVO/VWO	,055	,035	1,567	,117
MBO	,194	,039	4,959	,000
Intrinsieke motivatie (schaalscore)	,198	,022	9,036	,000
Inductie (schaalscore)	,250	,021	11,915	,000
Samenwerking (schaalscore)	,383	,020	18,952	,000
Self-efficacy (schaalscore)	,262	,033	7,929	,000
Werkdruk	-,172	,015	-11,606	,000
Het werken in het onderwijs is zoals ik van tevoren had verwacht	,291	,013	22,739	,000

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo) werkzaam in het vo en/of mbo. | Adjusted R² = 0,511.

Tabel B.7 – Resultaten (backstep) regressie algehele self-efficacy, pabo-gediplomeerden*

	B	Beta	t	Sig.
(Constant)	2,852		15,244	,000
Geslacht (man=1)	-,062	-,054	-2,350	,019
Leeftijd	-,024	-,368	-2,078	,038
Leeftijd (kwadraat)	,000	,304	1,737	,083
Vooropleiding (mbo)	,044	,050	2,004	,045
Vooropleiding (vwo)	-,051	-,055	-2,239	,025
Het aanleren van pedagogisch/didactische vaardigheden	,067	,133	5,065	,000
Het aanleren van differentiatievaardigheden	,034	,077	2,912	,004
Het aanleren van een onderzoekende houding	,023	,050	2,098	,036
Ik krijg voldoende informatie over hoe het mij vergaat als leraar	,063	,166	6,901	,000
<i>Orde handhaven in de klas</i>	-,160	-,197	-8,644	,000
Effectief inzetten van digitale leermiddelen	,051	,061	2,510	,012
Maatwerk aan zorgleerlingen bieden	,052	,069	2,764	,006

* Selectie beginnende leraren (pabo) werkzaam in po. | Adjusted R² = 0,153.

Tabel B.8 – Resultaten (backstep) regressie algehele self-efficacy, afgestudeerden lerarenopl. vo/mbo*

	B	Beta	t	Sig.
(Constant)	3,215		19,897	,000
Leeftijd	-,036	-,868	-4,002	,000
Leeftijd (kwadraat)	,000	,809	3,739	,000
Vooropleiding (mbo)	,103	,105	3,812	,000
Vooropleiding (vwo)	-,059	-,072	-2,345	,019
Universitaire lerarenopl.	-,057	-,062	-2,064	,039
Het aanleren van pedagogisch/didactische vaardigheden	,054	,127	4,304	,000
Het aanleren van differentiatievaardigheden	,028	,072	2,394	,017
Meer voorbereidingstijd voor de lessen	-,023	-,076	-2,900	,004
Ik krijg voldoende informatie over hoe het mij vergaat als leraar	,061	,149	5,598	,000
Begeleiding door een mentor / coach	-,052	-,065	-2,521	,012
Het plannen van de werkzaamheden	,051	,051	2,001	,046
Systematisch analyseren en volgen van leerresultaten	,066	,068	2,634	,009

* Selectie beginnende leraren (lerarenopl. vo) werkzaam in het vo en/of mbo. | Adjusted R² = 0,146.